

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL
BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

TEMSİL VE MEKÂN: DİL VE TARİH – COĞRAFYA
FAKÜLTESİ'NDE ORTABAHÇE'NİN SÖYLEMSEL İNŞASI

Yüksek Lisans

Hasan İÇEN

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet UYSAL

Nevşehir

Haziran 2020

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Temsil ve Mekan: Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi’nde Ortabahçe’nin Söylemsel İnşası” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Hasan İÇEN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet UYSAL

Coğrafya Ana Bilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Şenay GÜNGÖR

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Hasan İÇEN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Ahmet Uysal danışmanlığında Hasan İçen tarafından hazırlanan "Temsil ve Mekân: Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi'nde Ortabahçe'nin Söylemsel İnşası" adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

01 /06/2020

JÜRİ

İMZA

Danışman :Dr. Öğr. Üy. Ahmet Uysal

Üye :Doç. Dr. Şenay Güngör

Üye :Dr. Öğr. Üy. Kaan Kapan

[Handwritten signatures of the jury members]

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 05.06.2020 tarih

ve

2020.22.364 sayılı

Kararı ile onaylanmıştır.

05.06.2020

[Handwritten signature of the Dean]
Enstitü
Müdürü
Doç. Dr. Vedat AKTEPE
Sosyal Bilimler Enstitü
Müdürü

TEŞEKKÜR

Bugünlere gelmemde emeği büyük olan, ilgisini ve Őefkatini hep hissettiğim aileme, eğitim sürecimde bana emeği geöen tüm öğretmenlerime, kişisel hikâyesinde büyük bir yer kaplayan Ankara Üniversitesine ve onun kıymetli hocalarına, çalıŐmamın Őekillenebilmesi açısından büyük emek harcayan ve çalıŐmamın bir çerçeveye oturmasını sağlayan danışman hocam Sayın Ahmet Uysal'a, her zaman desteğini gördüğüm NevüCoğrafya hocaları ve öğrencilerine, son olarak ise hayatıma anlam katan eŐime teşekkür ediyorum.

Hasan İçen

TEMSİL VE MEKÂN: DİL VE TARİH – COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NDE ORTABAHÇE'NİN SÖYLEMSEL İNŞASI

Hasan İÇEN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Mayıs 2020

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet UYSAL

ÖZET

Ortabahçe, 1935 Yılında Ankara'da kurulan ve Cumhuriyetin ilk fakültesi olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin ortasında bulunan avluya verilen isimdir. Burası fakültenin tarihsel gelişimi ile bağlantılı olarak 1974 yılında ortaya çıkmış fiziki bir alan olmakla beraber farklı boyutları da bulunan fikri, siyasi ve ekonomik bir platformdur.

Ortabahçe birçok açıdan ülkenin sosyal değişiminin, söylem oluşumunun ve iktidarın net bir şekilde izlenebileceği bir alandır. Bu çalışma özünde ortak bir dili paylaşan, kendine özgü belirli kavramları bulunan ve Orta Bahçe'de bulunan bireylerin bir mikro kültürü paylaştığını savunmaktadır. Üstelik bu kültür tarihsel süreç içerisinde çok katmanlı bir yapıda gelişmiş, deyim yerindeyse Orta Bahçe'nin en küçük zerrisine kadar işlemiş ve artık hem mekânı kullananları etkileyen hem de bu kullanıcılar tarafından etkilenen bir kültür halini almıştır.

Genel olarak çalışma ülkenin tarihsel ve düşünsel dönüşümünü ve bunun söyleme yansımalarını ikonik bir fakülte ve onun bahçesi özelinde okumayı amaçlar. Bununla birlikte çalışmanın önemli bir amacı da ileride bozulması ya da ortadan kalkması ihtimali bulunan Ortabahçe'nin detaylı bir fotoğrafını çekmektir. Bu haliyle arşivlenecek bir çalışma olmayı da amaçlar. Son olarak ülkemizdeki coğrafya disiplininin kendini güncelleme çabalarına da katkı sunmak da amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın coğrafya ile diğer disiplinler arasında bir bağı mekân kavramı üzerinden kurmak da amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Temsil, Mekân, Söylem, Söylemsel İnşa, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ortabahçe, Kültürel Coğrafya.

**REPRESENTATION AND PLACE: THE DISCURSIVE
CONSTRUCTION OF ORTABAHÇE IN LANGUAGE AND
HISTORY – GEOGRAPHY FACULTY**

Hasan İÇEN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Geography Department, M.A., June, 2020

Supervisor: Asst. Prof. Ahmet UYSAL

ABSTRACT

Ortabahçe is the courtyard located in the middle of the Faculty of Language and History-Geography, which was founded in Ankara in 1935 and which is the first faculty of the Republic of Turkey. This is a physical area that emerged in 1974 in connection with the historical development of the faculty, but it is an intellectual, political and economic platform with different dimensions.

In many ways, Ortabahçe is an area where the social change, discourse formation and power relations can be clearly monitored. This study maintains that individuals who share a common language, have specific concepts, and are in the Ortabahçe share a microculture. Moreover, this culture has developed in a multi-layered structure in the historical process, so it has worked up to the smallest part of Ortabahçe and has become a culture that both affects the users who use the space and is affected by these users.

In general, the study aims to read the historical and intellectual transformation of the country and its reflection on an iconic faculty and its garden. However, an important aim of the study is to take a detailed photograph of Ortabahçe, which may be damaged or eliminated in the future. In this state, it also aims to be an archive study. Finally, it is also aimed to contribute to the efforts of the geography discipline in our country to update itself. In this context, it is aimed to establish a link between geography and other disciplines through the concept of space.

Anahtar Kelimeler: Representation, Place, Discourse, Discursive Construction, Language and History-Geography Faculty, Ortabahçe, Cultural Geography.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	
TEŞEKKÜR... ..	
ÖZET.....	i
ABSTRACT... ..	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	iv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
HARİTALAR LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
SİMGE VE KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
1. Kuramsal Çerçeve.....	14
1.1. Dil ve Anlam.....	16
1.2. Kültür, Temsil ve Mekân.....	18
1.3. Söylem.....	21
2. Ortabahçe'nin Genel Özellikleri.....	24
3. Ortabahçe'nin Tarihi Serüveni.....	36
4. Ortabahçe'yi Konumlandırmak: Bir Mekânın Söylemsel İnşası.....	57
4.1. Kamusal Alan Olarak Ortabahçe.....	58
4.1.1. Kamusal Alan/Özel Alan.....	62
4.1.2. Kamusal Alanda Farklı Seslerin Bir Aradalığı.....	69
4.2. Mücadele Alanı Olarak Ortabahçe.....	73
4.2.1. Siyasi Eylem, Slogan ve Çatışma.....	74
4.2.2. Mekân Mücadelesi.....	80
4.3. Bir Sahne Olarak Ortabahçe.....	87
4.3.1. Ortabahçe'de Gündelik Hayat.....	89
4.3.2. Ortabahçe'de Tüketim ve Görünürlük.....	97
4.3.3. Sosyal Medyada Ortabahçe.....	98

SONUÇ	104
KAYNAKÇA	109
ÖZGEÇMİŞ	114

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

- Fotoğraf 3.1.** Yıllar İçinde Fakülte Merdivenleri
- Fotoğraf 3.2.** 1940 Yılında Fakültenin Açılışından Bir Görüntü
- Fotoğraf 3.3.** 1960 Yılında Fakülte ve Atatürk Bulvarı
- Fotoğraf 3.4.** Kütüphane Binasına Giden Merdivenler
- Fotoğraf 3.5.** 1979 Siyasal Bilgiler Fakültesine Giren Bir Polis Panzeri
- Fotoğraf 3.6.** Twitter’da Ortabahçe
- Fotoğraf 3.7.** Ortabahçe’de Bir Pankart
- Fotoğraf 4.1.** 1960 Yılı Atatürk Bulvarı
- Fotoğraf 4.2.** Fakülte Duvarlarına Eklenen Dikenli Tel
- Fotoğraf 4.3.** Ortabahçe’de Çevik Kuvvet
- Fotoğraf 4.4.** 1975 Yılında Orta Bahçe’de “Hilal Bıyıklı” Öğrenciler
- Fotoğraf 4.5.** Orta Bahçe’de Bir Protesto
- Fotoğraf 4.6.** Ortabahçe’de Nevruz Kutlaması
- Fotoğraf 4.7.** Fakültede Yaşanan Bir Kavga Sırasında Mekân Pratikleri
- Fotoğraf 4.8.** İspanyol Çukuru’nda Bir Mermi
- Fotoğraf 4.9.** Yokuş Dergisinin 7. Sayı Kapağı
- Fotoğraf 4.10.** Yokuş Dergisinin 3. Sayı Kapağı
- Fotoğraf 4.11.** Çardak
- Fotoğraf 4.12.** Yemekhane Girişinde Kırık Sandalyeler
- Fotoğraf 4.13.** Kapı Üstüne Yapıştırılan Afişler
- Fotoğraf 4.14.** ‘Öğrenci Kolektifleri’ Adlı Bir Grubun Afişi
- Fotoğraf 4.15.** Yemekhane Menüsünün Yazıldığı Tabela

Fotoğraf 4.16. Çeşitli Dönemlere Ait Afişler

Fotoğraf 4.17. Yemekhane'ye Asılan Bir Pankart

Fotoğraf 4.18. Ortabahçe'de Yüksek Katılımlı Bir Protesto

Fotoğraf 4.19. Podyum

Fotoğraf 4.20. Fakültenin Kedilerinden Bir Tanesi

Fotoğraf 4.21. Tren Durağından Fakülteye Girişini Engelleyen Polis

Fotoğraf 4.22. Twitter'da DTCT

Fotoğraf 4.23. Twitter'da Siyasi Söylem

Fotoğraf 4.24. Çardak Önünde Fotoğraf Vermek

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. 1935 Yılında Fakülteye Giren Öğretim Elemanları

Tablo 2.2. 1936 Yılında Fakülteye Giren Öğretim Elemanları

Tablo 5.1. Ortabahçe'nin Çözümlemesi

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1. Fakülte'nin Konumu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Fakülte Planı ve Orta Bahçe

Şekil 2.1. Fakülte'nin Ön Cephe Çizimi

Şekil 2.2. Fakülte Yerleşim Planı

SİMGE VE KISALTMALAR

AAT:	Aktör Ağ Teorisi
AÜ:	Ankara Üniversitesi
BLV:	Bulvar
CAD:	Cadde
DTCF:	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
DTCFA:	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Arşivi
FAK:	Fakülte
TGB:	Türkiye Gençlik Birliği
TKP:	Türkiye Komünist Partisi
YÖK:	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Çoğu sosyal bilim gibi coğrafyanın da kurumsal temelleri Kıta Avrupa'sında ve doğa bilimlerinin dünya çapındaki sarsılmaz hâkimiyeti döneminde atılmıştır. Bu dönemde doğa bilimlerinin inşa süreci bilimin genel inşa süreci ile özdeşleştirildiğinden bugün çok farklı bir noktada olan sosyal bilimlerin kurumsal başlangıçlarında doğa bilimlerinden oldukça etkilendiği görülmektedir. Öyle ki sosyolojinin kurucusu olarak tanınan Auguste Comte, bugün sosyoloji olarak bildiğimiz bilim dalını “sosyal fizik” olarak nitelendirmiştir ve adını “sosyofizik” koymayı düşünmüştür. Bunun da ötesinde o dönemde tüm bilim camiasında sosyal bilimlerin tamamının nomotetik yapıda olması gerektiği de başlı başına yaygın bir görüştür. Bu dönemde bir başka görüş de tek bir bilimin var olduğu ve bunun da fizik bilimi olduğu yönündeydi. Bu bağlamda tüm diğer bilimler (sosyoloji bile) inceledikleri alanlarda henüz keşfedilmemiş “yasalar”ı ortaya çıkartmaya çalışmalı (nomotetik olmalı) ve bunları formüle etmeliydi. Dolayısıyla her bilim alanı aslında fizik bilimi ile uğraşmaktaydı.

İşte böyle bir atmosferde sosyal bilimler kurumsal yapılarını tamamlamaktaydı ve doğal olarak doğa bilimlerinin metodolojisinden etkilendi. Bu metodolojik etkilenmede iki boyuttan söz edilebilir; birincisi doğa bilimleri metodolojik anlamda gerçekten çok sağlam temellere oturtulmuştu ve kaçınılmaz görünmekteydi. İkincisi ise zaten başka bir bilim yapma anlayışı da henüz ortada olmadığından kısaca “bilimsel” olan doğa bilimleriydi. Bu konuda özellikle coğrafyacıların “bilimsel olma” çabasına yönelik Hart şunları belirtmiştir;

“Bazı coğrafyacılar temel bilimden çıkan bir ışığın çekiciliğine kapılmış olabilirler ve bunlar, eğer toplumu coğrafyanın bir bilim olduğuna bir şekilde ikna edebilirlerse, coğrafyacıların istem üstünde kalabileceklerini varsayarlar.” (Hart, 1982 Aktaran: Özgüç, 2017)

Doğa bilimlerinin dönem açısından bir bilim yapma kılavuzu haline geldiği ve coğrafyanın da daha “bilimsel” hale gelmeye çalıştığı söylenebilir. Fakat sosyal bilimlerin doğa bilimlerinin metodolojisini kullanma noktasında, özellikle beşeri coğrafya bağlamında bazı sorunların ortaya çıkması çok zaman almamıştır. Doğa bilimlerinin metodolojisi doğanın düzenli, nedensel ve formüle edilebilir yapısıyla anlam kazanmaktayken sosyal olan sürekli değişken ve tahmin edilemez bir yapıdaydı. Bu durum genel anlamda sosyal bilimlerin tamamında sorunlara yol açtığından bu dönemde paradigmatik krizler de kaçınılmaz hale gelmiş ve doğa bilimleri ile sosyal bilimlerin derin bir ayrışma yaşamıştır. Bu ayrışma çoğunlukla epistemolojik bağlamdaydı ve kademeli bir şekilde gerçekleşti. Bu noktadan sonra doğa bilimlerinin ve sosyal bilimlerin kendi yollarını çizdiğini ve bugünkü konumlarına ulaştığını söyleyebiliriz.

Coğrafya bahsedilen paradigmatik krizin ve ayrışmanın neredeyse en ikonik halini yaşamış bir bilim dalıdır. Fakat onu özel kılan da düalist yapısıyla iki farklı yaklaşımı barındırmasına rağmen doğa bilimleri ve beşeri bilimlerinin yaşadığı kopuşu kendi içinde daha az yaşamış olmasıdır. Coğrafya, yapısı itibariyle sosyal bilimlerin ve doğa bilimleri arasında eşsiz bir konumda bulunmaktadır ve her şeye rağmen bütünlüğünü koruyabilmiştir. Bu eşsiz konumu açmak gerekirse, bu durumu coğrafyanın tanımı ile ilişkilendirmek mümkündür. Coğrafya genel anlamda insan, doğa ve özellikle bunlar arasındaki ilişkiyi disiplinin ilkelerine bağlı kalarak inceleyen bilim alanıdır. İnsan ve doğa temelde sosyal bilimlerin ve doğa bilimlerini ayıran iki araştırma odağı olduğundan coğrafya bilimi içinde de bu odaklardan hangisine ağırlık verildiği önemlidir. Bu ağırlık disiplinin düalist yapısının da temel noktasını oluşturmaktadır.

İşte bu eşsiz konum ve yapı nedeniyle coğrafya, çok tartışılan bir bilim alanı olmuştur. Özçağlar (2009) coğrafyanın sosyal bilimlerin, fen bilimleri ve doğa bilimleri gruplarından hiçbirine tam olarak uyuşmadığını, dolayısıyla “Coğrafi Bilimler” adının bir bilimlerin topluluğunu ifade ettiğini belirtir. Birçok coğrafyacının da Özçağlar’ın görüşlerini paylaştığını söylemek mümkündür. Fakat “bilimler topluluğu” ifadesinin bugün coğrafyanın tüm inceleme alanlarıyla ilgilenen diğer bir disiplinin varlığı nedeniyle birden çok probleme yol açabileceği düşünülmektedir.

Bowler (1992) coğrafyanın inceleme alanı bakımından bölünmeye ve başka bilimlere haline gelmeye meyilli olduğunu iddia etmiştir. Ne var ki coğrafyanın şimdilik böyle bir bölünme yaşamamış olması onun hala “işler” durumunda olduğunu bir göstergesidir. Diğer bilim dalları ile coğrafya arasında yaşanan inceleme alanı tartışmasının çok büyük bir tartışma olduğu söylenemese de tarihsel açıdan köklü olduğunu belirtmek gerekir. Coğrafya çok uzun zamandır başka bilim alanlarının konularını çalışmakla, her şeyden biraz bilip hiçbir şeyin ustası olmamakla (Jensen, 2017) suçlanmıştır. Bu söylem genellikle coğrafyayı epistemolojik bağlamda eleştirmek amacıyla kullanılmış ve coğrafyanın aslında bir bilim olmadığı iddiasına kadar varmıştır. Bu sık karşılaşılan eleştirinin reddinden daha çok neden reddedildiğinin de açıklanması gerekir. Farklı bilim dalları ile ortak konuları odak noktasına koymuş pek çok sayıda coğrafya alt dalı bulunmaktadır. Fakat inceleme alanı söylemini öne sürenler dahi coğrafyanın alt dallarının, örneğin vejetasyon coğrafyası çalışmalarının botanik veya biyoloji çalışmalarıyla özdeş olduğunu iddia edememektedirler. Aynı durumun beşeri coğrafyada da geçerli olduğu söylenebilir. Bugün dünyada ve Türkiye’de beşeri coğrafya sosyolojinin alanına girmekle suçlanmaktadır.

Dualist yapının coğrafyanın zamanla bölünmesine yol açacağı da ifade edilmiştir (Bowler, 1992), ne var ki hala “işler” durumunda olan bir coğrafya disiplini bunun henüz gerçekleşmediğini gösterir. Fakat böyle bir ayrılmanın kesinlikle yaşanmayacağını söylemek de mümkün değildir. Dualist yapı çoğu bakımdan disipline özgünlük katmakta iken bazen de sorun yaratır hale gelmektedir, bu nedenle çok sayıda çalışmacı tarihsel süreçte bu sorunun çözümü için önerilerde bulunmuştur. Bu çalışmacılara örnek olarak Hartshorne gösterilebilir. Hartshorne coğrafya çalışmalarının bölgeselcilik çekirdeği üzerinde şekillenmesi gerektiğini savunarak Blache’in bölgesel perspektifinin coğrafyayı biricik kılan unsur olduğunu belirtmiştir. Bunun dışında Lacoste gibi birçok çalışmacı da harita ve haritalama işine dikkat çekerek bunun coğrafyanın en önemli varlıklarından biri olduğunu savunmuştur. Birlikte değerlendirildiğinde iki görüşün –buna diğer farklı görüşler de eklenebilir- de coğrafyanın mekânsal bakış açısına ve yöntemlerine işaret ettiği fark edilebilir. Bu noktada hem fiziki hem de beşeri coğrafyanın farklı bilim alanlarının işini yapmaya çalıştığı söylemine iki şekilde cevap verilebilir. Birincisi coğrafyanın yöntemi ve ilkelerinin biricikliği ile ilgilidir. Bu biriciklik bağlamında Jensen (2017) “diğer

disiplinlerin ürettiği bilginin coğrafi araştırmaya uygun hale getirilebildiğini fakat hiçbir disiplinin mekânsal ilişkileri ortaya çıkarmakta kullanılmadığını” ifade etmiştir.

İkinci cevap ise 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyıl başı itibariyle sosyal bilimler ve doğa bilimleri arasındaki ayrımın silikleşmesi ve keskin sınırlarla çizilmiş “çalışma alanları” kavramının anlamını yitirmesi olacaktır. Doğa ile insanın iç içe oluşunun bunların birbirinden bağımsız şekilde incelenemeyeceğini gösterdiği savunulmuştur. Castree (2005) bu ayrımla ilgili olarak “ hiçbir şey izole halde var olmadığından ‘sosyal’ ve ‘doğal’ olanlar diye farklı sınıflardaki olguların birbirinden ayrılması hataya düşülmesine yol açmaktadır” sözleriyle aktör-ağ teorisini savunmayı amaçlamış olsa da doğal ve toplumsal olanın birlikte ele alınabileceğini ve alınması gerektiğine yönelik bir çerçeve çizmiştir.

Değişen bilim ve bilim yapma şekli aslında gelişen bilimin de işaretidir. Çünkü krizler ancak işe yarayan bir çözümle atlatılmış demektir. Bu noktada bu yeni bilim anlayışının bazı eski sınırları zorladığına da değinmek gerekir. Jensen (2017) kitabında coğrafyanın asli görevinin ne olduğuna dair bir tanım yaparak coğrafyanın sosyolojinin ya da jeolojinin konularını çalıştığından özgün bir bilim olmadığını savunanlara net bir yanıt vermiştir:

“Coğrafyanın varlık sebebi, mekânsal farklılıklar gösteren fenomenlerin incelenmesi üzerine kuruludur ve bu doğrultuda akademik bir disiplin olarak değeri de, belirli bir yerdeki özellikleri açıklayabilecek mekânsal süreç ve ilişkileri ne ölçüde aydınlayabildiği ile ilişkilidir.”

Tarihsel süreçte coğrafya birçok paradigmatik değişime sahne olmuş ve birçok alt disiplin geliştirmiştir. Başlarda doğaya daha fazla ağırlık veren coğrafya disiplini bir noktadan sonra insana yönelik ilgisini de arttırmıştır. Jensen’in (2017) bu yanıtı coğrafyanın çok daha geniş bir ilgi alanı olduğunun ve bundan sonra da olacağının bir işaretidir.

Coğrafya’da beşeri olana artan ilgi ile doğru orantılı olarak kültürel olana da ilgi artmıştır. Mekânsal örüntüleri açıklamayı amaçlayan bir bilimin, içinde bulunduğumuz “kültürel dünyaya” yoğunlaşan bir alt dalı olan Kültürel Coğrafya’nın ne olduğunu ve neyi savunduğunu aktarmadan önce disiplin içerisindeki kökenini açıklığa kavuşturmak gerekir. Bu köken, öncelikle determinizm, proablizm ve possibilizm tartışmasına kadar götürülebilir. Possibilizmin ortaya çıkışından önce probalizm determinizmin karşısında durmaktaydı. Kropotkin (1915) gibi bazı çalışmacılar etkileşimi önemsemekteydi, öyle ki; Kropotkin doğadaki yardımlaşmanın türleri başarıya götüren etken olduğunu belirterek etkileşimin altını çizmiştir. Tabii ki etkileşim kavramı üzerindeki ilgi artınca temelde doğa ve insan etkileşimini savunan, insanın kültürel peyzajı şekillendirdiğini ve doğanın bunda ancak küçük bir rolünün olabileceğini savunan possibilizm de önem kazanmıştır.

Özellikle Amerika kıtasında geniş destek gören possibilist görüş bu kapsamda aynı kıtada kültürel coğrafyanın temellerinin atılmasını da sağlamıştır. Kültürün ve kültürel öğelerin doğa tarafından belirlenmediğini savunarak deterministlere bu argümanla karşı çıkan coğrafyacılar çevrenin insanın eylemlerinde belirleyici değil, etkileyici bir ajan olabileceğini savunmuştur. Bu doğrultuda ortaya çıkan kültürel coğrafya beşeri kültürün mekânsal farklılıklarını betimlemeyi ve “haritalamayı” görev saymıştır. Bu bakımdan da kültürel coğrafyanın empirist olduğunu ve determinist coğrafyanın yargılayıcı bakışına da bir eleştiri niteliğinde olduğunu belirtmek gerekir. Kültürel coğrafya kültürleri yargılamadan, yüceltmeden ya da yermeden kataloglamayı seçmiştir.

Kültürel coğrafya’nın yükselişi Carl Sauer ile birlikte uğradığı değişimle olmuştur. Sauer antropolojinin metodolojisi ve terimlerinden yararlanarak kültürel coğrafyanın kısaca “yönünü” değiştirmiştir. Sauer, öncelikle deterministlerin ve possibilistlerin doğa ya da çevre kavramına yeni bir boyut katarak “peyzaj” kavramını kullanmıştır. Kültür ve peyzaj arasındaki ilişkide yönün tamamen tersine olduğunu savunan Sauer için insan ve kültür, herhangi bir yerin dönüşümünü etkileyen en önemli faktördü (Anderson, 2015). Dolayısıyla kültürel coğrafya ve Sauer’in yeni kültürel coğrafyası temelde kültürel peyzajları, daha doğrusu yapıların yansıması olarak kültürel peyzajları incelemektedir.

Bir başka konu olan mekân ve mekânsallık kavramına da değinmek gerekir. Bunlar coğrafya biliminin ortaya çıkışından beri ilgilendiği kavramlardır. Hatta mekânın coğrafyanın tüm ilgilendiği konuların temelinde yer aldığı (Cresswell, 2009) söylenebilir. Tabii ki coğrafyanın mekân ile olan ilişkisi ve bakış açısı her dönemde aynı olmamıştır. Coğrafyanın ortaya çıktığı ve Eratosten tarafından adlandırıldığı (Özçağlar, 2009) dönemde coğrafyanın genel olarak mekânla ilişkisinin tasvir ile sınırlıyken günümüzde bu ilişki çok daha ileriye taşınmıştır.

Mekân gibi önemli bir konunun uzun süre herhangi bir disiplinden yoğun ilgi gördüğü veya 20. yüzyılın ortalarına kadar coğrafya da dâhil diğer hiçbir bilimin mekânı ön planda tuttuğu söylenemez. Bu durum günümüzde oldukça farklıdır. Sosyal bilimlerde son dönemde yaşanan “mekânsal dönüş (spatial turn)” bu bilimlerde çalışma yapan çoğu araştırmacıyı cezbetmektedir. Mekân ve insan bilimi olarak kabul edilen coğrafyanın ise bundan etkilenmemesi olanaksızdır. Bu nedenle farklı disiplinlerin odağında yer alan mekân, coğrafyacılar tarafından da çok farklı bakış açılarıyla çalışılmaktadır. Çünkü mekân hem toplumun hem de bireyin hikâyesinde büyük bir etkidir. Işık, mekânın sadece toplumun değil bireyin de kurucu bir ögesi olduğunu belirtmiştir (Işık, 1994).

Coğrafya’da yaşanan paradigmatik değişimleri ifade ettikten sonra, özellikle sosyal bilimlerde mekânsal dönüş, coğrafyada da kültüre dönüş ile iki alan kesişmiştir. Bu kesişim noktası, Yeni Kültürel Coğrafya’nın açtığı alandır ve bu çalışma da o alanın terminolojisini kullanmıştır. Buna göre mekân sadece fenomenlerin rastgele üzerinde gerçekleştiği bir zemin ya da bir “kap” (Massey, 2005) değildir. Aksine mekân politika ve ideoloji yüklüdür (Işık, 1994). Diğer tüm mekânlar gibi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin de bir “kap” değil, daha fazlasını ifade ettiğini kabul etmek gerekir. Bir mekân farklı ölçeklerde, perspektiflerde ve dönemlerde farklı anlamlar ifade edebilir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin bu tezin konusu oluşu da bununla açıklanabilir. DTCF kurulduğu günden itibaren hiçbir zaman sadece bir eğitim kurumu olmamış, hem sembolik hem de bireysel boyutta birçok farklı anlamı karşılamış, zaman zaman da bu anlamlardan sıyrılmıştır. Bu çalışma en nihayetinde temsil, söylem ve mekân

ilişkinini ortaya çıkarmayı amaçlar. Dolayısıyla DTCF'nin sahip olduğu ya da sıyrıldığı anlamlar bu ilişkinin ortaya çıkarılabileceği yegâne başvuru noktalarıdır.

Ortabahçe 1935 yılında kurulan ve bir cumhuriyet projesi olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin ortasındaki mekândır. Konum olarak Ankara ilinin Sıhhiye ilçesinde bulunan (Bkz: Bölüm 4.1.1.) fakülte kuruluş yıllarından sonra uzun bir dönem halka açık bir yapı olsa da sonraları etrafı güvenlik amacıyla çevrilmiştir. Ana binanın arkasında bulunan iki ayrı ek binanın da tamamlanmasıyla ortaya çıkan avlu benzeri yapı alanın kullanıcıları olan öğrenciler tarafından "Ortabahçe" adıyla anılmaya başlanmıştır. Şekil 1'de kırmızı ile işaretlenmiş yer Ortabahçe olarak adlandırılan alanı göstermektedir. Dolayısıyla çalışmanın konusu olan Ortabahçe, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin ana binasının hemen arkasında, diğer binalar ile erişimi sağlayan bir alandır.

Şekil 1. Fakülte Planı ve Ortabahçe Kaynak: Ankara Üni. Yapı İşleri Teknik Daire Bşk.

Ortabahçe Şekil 1'de de görülebileceği gibi temelde bir avludur. Avlu, belirli sınırlar içerisinde bağımsız yapıları birbirine bağlayan ve kimi zaman özel kimi zaman ise yarı kamusal alan olarak değerlendirilebilecek bir alandır. Ayrıca bu alan kendi habitatı içerisinde değerlendirilirse Zucker'in (1959) kent meydanları kategorileri bağlamında da bir *kapalı meydan*dır. Burası gerçekten tüm binaların birbiri ile erişimini sağlasa da günümüzde ve geçmişte öğrencilerin boş vakitlerini geçirdiği bir yer olarak öne

çıkılmaktadır. Burada dinlenmek için birçok bank ile beraber alanda bulunan kantinin sağladığı plastik sandalyeler ve masalar da yer almaktadır. Ana binaya kıyasla bir kot yukarıda kalan Ortabahçe kuzey-güney doğrultusunda uzun, Atatürk Bulvarı'na paralel bir konumdadır. Buna rağmen bu alan fakülte dışından gözükmemektedir. Sadece Yenikent Tren Durağı'ndan bakılırsa bu alanın çok ufak bir kısmı dışarıdan görülebilir.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, kurulduğu günden itibaren Türkiye'nin en önemli eğitim kurumlarından biri olmuştur. Özellikle kuruluş döneminde ülkedeki şair, ressam, akademisyen, politikacı, bürokrat gibi önemli insanların yetişmesinde büyük katkılarda bulunmuş, hatta bu alanlarda en iyi örnekleri de yetiştirmiştir. 1960 sonrasında üniversite sayısının artışına kadar yetişen eğitilmiş bireylerin büyük bir çoğunluğu bu fakülteden çıkmıştır. Bu yıllardan sonra da artan öğrenci sayısı ile DTCF toplumun büyük bir kısmına 1. derecede dokunmuş bir kurum haline gelmiştir.

Ülkenin aydınlarını yetiştiren bir fakültenin bu kişilerin fikri dünyalarının oluşumunda da pay sahibi olduğu söylenebilir. İşte Ortabahçe bu fikri dünyanın oluştuğu, başarılı başarısız tüm geçmiş öğrencilerinin katkı sunduğu özgün bir alandır. Tabi ki diğer üniversiteler de bireylerin hayatlarında böyle etkiler yaratırlar. Fakat Ortabahçe hem kendi kimliği hem de bahsedilen atmosferi çok dar bir alanda yoğun olarak sunmaktadır.

İkinci önemli nokta ise Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin sosyolojik, siyasi ve tarihi anlamıdır. Fakülte köklü geçmişi ile ülke tarihine tanıklık etmiş ve birçok bağlamdaki değişikliği yaşayan, hisseden ve yansıtan bir yapı olmuştur. Bu kapsamda deyim yerindeyse ayna görevi gören fakültede gösterinin, görünürlüğün ve iletişimin mekânı olan Ortabahçe de her zaman çok özel ve özgün bir yer olmuştur. Ulusların ünlü meydanları nasıl onların sembolleri haline gelmişse ve önemli günlerde, matemlerde ya da sevinçlerde ülkenin tamamını yansıtabiliyorsa Ortabahçe de bir ulusun önemli meydanlarından birisi gibidir. Ayrıca burası da bir kentsel mekân olduğundan burayı kentin bütününden ve toplumdaki ayrı olarak kabul ederek ele almak doğru değildir (Taşçı, 2014).

Erbaş (2016)'ın Prof. Dr. Şerafettin Turan ile yaptığı röportajda fakültenin önemine dair önemli bir anekdot bulunmaktadır. Turan 1968 olayları başladığında çoğu eylemin DTCF önünde yapıldığını belirterek şunları söylemiştir; “İhsan Doğramacı bir gün bana “Turan, bizim fakültede, üniversitede hiçbir şey olmuyor” dedi. Ona cevaben “Senin üniversiteyi Ankaralılar görmüyor, tanımıyor ki” dedim”.

Yine Erbaş (2016) kitabında “DTCF ve DTCF’liliğin yani “okul kimliği” ve bu kimliğin değişiminin kavranması DTCF’nin kuruluş felsefesinin ve bu felsefenin oluşumunun tarihsel ve toplumsal temellerinin irdelenmesi ile olanaklıdır. Bu da Dil Tarih’in modernleştirici bir kurum olarak kurgulanmış ve ona bu yönde bir görev verilmiş olmasından dolayı önem arz eder” ifadesini kullanmıştır.

Çalışmaya konu olan mekân bireyin, fakültenin, toplulukların ve en nihayetinde toplumun içerisinde öğeler barındırdığından bunların yarattığı düşünsel ve duygusal iklim de oldukça önemlidir. Sonuç olarak eğer bir mekân metin olarak değerlendirilip “okunacaksa” buna en uygun yerlerden biri de Ortabahçe olacaktır. Bu kapsamda araştırmacı, kendi lisans sürecini de tamamladığı bu mekânı çalışmanın odak noktası olarak belirlemiştir.

Yukarıda genel olarak Ortabahçe’yi ele alırken benimsenen yaklaşım ifade edilmiştir. Şimdi ise, bunun devamı olarak Ortabahçe denilen yeri anlamak için kullanılacak yöntem irdelenip bütün bunların birleşimi olarak çalışmanın amacı bir zemine oturtulacaktır.

Bu çalışma özünde ortak bir dili paylaşan, kendine özgü belirli kavramları bulunan ve Ortabahçe’de bulunan bireylerin bir mikro kültürü paylaştığını savunmaktadır. Üstelik bu kültür tarihsel süreç içerisinde çok katmanlı bir yapıda gelişmiş, deyim yerindeyse Ortabahçe’nin en küçük zerresine kadar işlemiş ve artık hem mekânı kullananları etkileyen hem de bu kullanıcılar tarafından etkilenen bir kültür halini almıştır. Ortabahçe’ye ilişkin temsiller, bu mekânın kullanıcıları olmayan kişiler tarafından üretilmiş ise belirli ortak noktalar paylaşırken Ortabahçe’yi “taniyanlar” tarafından üretilmiş ise başka ortak noktalar taşımaktadır. Bu da çalışmaya konu olan mekâna dair farklı söylemler içerisinde oluşan temsillerin, dolayısıyla anlamların olduğunu

gösterir. Dolayısıyla böyle bir yapı basit bir binadan ziyade söylemsel bir inşa olarak ele alınmıştır. Tam da bu noktada çalışmanın genel anlamda yapısal kavramları kullandığını tekrar vurgulamak gerekir. Buna ek olarak çalışma yeni kültürel coğrafya bağlamında peyzajı okunabilecek bir metin olarak ele alır. Kültürel coğrafyacılar özellikle 20. yüzyıl sonlarında birçok “post” teoriyi benimsemiştir ve bunlardan biri olan post-yapısalcılık da kültür ve peyzajın bir metin olarak değerlendirilebilmesini sağlamıştır (Cosgrove ve Jackson, 1987; Anderson, 2015). Bu çalışma coğrafyanın özgünlüğünün temelinde yatan mekânsal bakış açısının kullanıldığı, yine disiplinin temelinde yer alan mekân olgusunun farklı disiplinlerin ortaya koyduğu nosyonlarla incelenmesini amaçlayan bir çalışmadır.

Çalışma, somut bir mekânda gerçek kişiler üzerinden DTCT tarihi ile ilgili kavramların ortaya konmasını ve böyle bir tarihe bakarken toplum ve toplumsal değişim ile bağ kurmaya çalışır. Bu çalışmada “Türkiye’deki sosyo-ekonomik veya politik dönüşümlerin söylem oluşturmada bireye ve topluma etkisi Ortabahçe gibi farklı güç mücadelelerinin ve bireysel hikâyelerin yaşandığı bir mekânın söylemsel inşası üzerinden okunabilir mi ?” cümlesi araştırma sorusunu oluşturmaktadır. İkincil sorular şu şekilde sıralanabilir;

- Ortabahçe nasıl bir mekândır?
- Bir mekân neden birbirinden farklı anlamlar taşır?
- Bu anlamları oluşturan nedir?
- Ortabahçe’nin toplumun ve ülkenin geri kalanıyla olan bağı nedir?

Genel olarak, çalışma ülkenin tarihsel ve düşünsel dönüşümünü ve bunun söyleme yansımalarını ikonik bir fakülte ve onun bahçesi özelinde okumayı amaçlar. Bununla birlikte çalışmanın önemli bir amacı da ileride bozulma ya da ortadan kalkma ihtimali bulunan Ortabahçe’nin detaylı bir fotoğrafını çekmektir. Bu haliyle arşivlenecek bir çalışma olmayı da amaçlar. Son olarak ülkemizdeki coğrafya disiplininin kendini güncelleme çabalarına katkı sunmak da amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın coğrafya ile diğer disiplinler arasında bir bağı mekân kavramı üzerinden kurmak da amaçlanmıştır.

Çalışmanın, konusu ve amacı bakımından özgün bir yapıda olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla yöntem noktasında da özgün şekiller denenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışma konusunun da bağlama duyarlı olduğu belirtilmelidir. Bulguları; sosyal, tarihsel ve zamansal bir bağlamda ele alır. Çalışma yapısal olarak nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma, araştırılan konunun çok boyutlu ve derinlemesine ele alınabilmesini sağlayan bir yöntemdir. Nitel araştırmaların temel dayanağı kişiler, yerler ve olgularla birinci elden ilişki kurarak onları “tanımak”tır. Ortabahçe binlerce insanın gündelik hayatında yer kaplayan bir mekân olarak bu tez kapsamında yakından tanınmalıdır. Bu nedenle Ortabahçe'nin kullanıcıları ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Bununla birlikte araştırmacı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde lisans eğitimini tamamladığından bura ile ilgili yoğun kişisel deneyime sahiptir. Bu kapsamda bir DTCF mensubu olarak kişisel görüşlere de yer verilmiştir. Bu noktada empatik tarafsızlığın da sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir. Nitel araştırmaların çoğunda tarafsızlık bir sorun olarak ortaya çıkarken araştırmacının bir DTCF mezunu olduğu bu çalışmada da bir sınırlılık teşkil etmiştir.

Çalışmada 13 katılımcı ile 16 mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlar yarı yapılandırılmış olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. Görüşmelerde süre kısıtlaması ya da konu kısıtlaması gözetilmemiştir. Katılımcılarla yapılan bu görüşmelerin büyük çoğunluğu ses kayıtları ile kayıt altına alınsa da 5 adet görüşmenin ses kayıtları teknik yetersizlik sebebiyle alınamamıştır. Bahsi geçen 13 katılımcı fakültenin yüksek oranda temsilinin sağlanabilmesi için amaçlı seçilmiş örneklerdir. Bu noktada hem tarihsel dönemlerden katılımcılar, hem de farklı insan gruplarından (personel, akademisyen, öğrenci) katılımcılar seçilmiştir. Bunun dışında 2 adet katılımcının da fırsat örnekleme olarak çalışmaya eklendiği belirtilebilir.

Nitel araştırma genel olarak küçük örneklem gruplarını esas alır (Patton, 2018). Bu doğrultuda çalışmada örneklem grubu küçük tutulmaya çalışılmıştır. Yine bu örneklem grubunun amaçlı seçildiğinin belirtilmesi gerekir. Fakültede günümüzde bulunan ve farklı dönemlerde ayrılmış personel ve öğrenci gruplarından yeterli temsilcinin bulunmasına çalışılmıştır. Bu çaba doğrultusunda görüşülen kişiler 1970 yılından 2020 yılına kadar geniş bir yelpazede bulunan Ortabahçe kullanıcılarıdır.

Ayrıca veri toplamada sözlü iletişime dayanan görüşme teknikleri yoğun şekilde kullanılmıştır.

Konunun niteliği nedeniyle çalışma deseninin de esnek tutulduğunu belirtmek gerekir. Örneğin çalışmadaki katılımcıların büyük bir kısmı amaçlı olarak seçilmişse de fırsat örnekleme olarak değerlendirilen 2 katılımcı da çalışmaya dâhil edilmiştir. Tüm katılımcılarla yapılan görüşmelerde de süre sınırı konulmamış, kişilerin anlatı yönlerine şekil verilmeye çalışılmamıştır. Bu açıdan katılımcılarla yapılan görüşmeler en azı 20 dakika, en fazlası 2 saat 50 dakika olan geniş bir yelpazededir. Görüşme yapılan katılımcılardan zihin haritaları çizmeleri, Ortabahçe'ye ait bir fotoğraf vermeleri veya Ortabahçe'ye yönelik bir deneme yazmaları da istenmiştir. Bu materyaller de çalışmanın farklı bölümlerinde kullanılmıştır.

Yapılan mülakatların büyük bir kısmı ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve bu yapılırken görüşmeciden izin alınmıştır. Fakat bunun dışında teknik aksaklık sonucunda kaydedilemeyen görüşmeler de vardır; bunlar da alınan notlar doğrultusunda kullanılmıştır. Görüşme başında kişilere isimlerinin istenirse gizlenebileceği konusunda açıklama yapılmıştır. Tüm bu sebeplerden ötürü bu görüşmelerin derinlemesine mülakat olarak nitelenebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların verdiği cevaplar çalışmada birebir aktarılmaktadır. Bu da içerik analizinin işleyişinin benimsendiğini gösterir.

Yöntem konusuna ek olarak, araştırmacının incelenen mekâna dair kişisel deneyiminin katılımcı gözlem olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Üstelik bu tezin konusunun fakültede öğrenci olarak bulunan dönemde şekillendiği de düşünülürse bu değerlendirme yerinde görülmektedir.

Çalışma iki ayrı parça halinde kurgulanmıştır. İlk parça Ortabahçe'ye yönelik söylemin tarihsel köklerine inme amacıyla Foucault'nun "Arkeoloji" yöntemini benimser. Bu yöntem bir nevi arşiv yöntemidir ve belirli bir tarihselliği takip eder. Foucault'nun "Şeylerin Düzeni" ve "Bilginin Arkeolojisi" adlı çalışmaları bu çerçevede yazılmış eserlerdir. İkinci parçada Ortabahçe'de bugün var olan fenomenler bağlamlarından kopartılarak bunların izleri sürülecektir. Bu açıdan soykütük yöntemi

bu bölümde benimsenen ana çerçevedir. Soykütük, bilginin ve doğrunun geçmişin güç ve iktidar mücadelesiyle ne şekilde ilişkili olduğunu açıklamaya çalışır. Dolayısıyla Ortabahçe'nin bugünkü doğrularının ve gerçeklerinin bir tarihi yapılacaktır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

XX. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak 1980'li yıllara kadar olan zamanda yapısalcılık sosyal bilimlerin tüm alanlarında güçlenerek kendine yer edinmiş bir kuramdır. Yapısalcılığın özellikle sosyoloji, psikoloji ve edebiyat alanlarında yarattığı etkinin bu bilim alanlarında ve genel anlamda tüm sosyal bilimlerde bir dönüm noktası oluşturduğu söylenebilir. Bu açıdan da bu düşünce akımının öncesi ve sonrasıyla özgün kuramsal bir perspektif olduğunu belirtmek gerekir. Yapısalcılık düşüncesi temelde yapı kavramına dayanmaktadır. Yapı, oluşturduğu parçaların tek tek toplamından daha fazlasını ifade eden, durağan ve kaçınılmaz holistik bir kavramdır. Bu kavramdan hareketle yapısalcılık; Demir ve Acar (1997) tarafından “çözümleme biçimi olarak yapıyı ele alan ve yapının onu oluşturan elemanlardan daha fazlasını ifade ettiğini savunan bir yaklaşım” olarak tanımlanır.

Yapısalcılık tarihselci ve ampirik yöntemi eleştirerek bilimin asıl amacının insanı oluşturmak değil çözümlenmek olduğunu vurgular (Koyuncu, 2011). Bu sebeple yapısalcılık bazen yöntemsel bir akım olarak da nitelendirilir. Yapısalcı düşünce elbette ki büyük oranda bir yöntem de sunmaktadır. Fakat yapı ve özne arasındaki ilişkiye dair açıklamalara sahip oluşu onu sadece bir yöntem olmaktan çıkartıp bir perspektife dönüştürür. Örneğin Marksist veya feminist anlatılar yapısalcı yöntemi kullanmakla beraber yapıların özne ile olan etkileşimine (ya da tahakkümüne) de odaklanan akımlardır. Dolayısıyla yapısalcılık çok yönlü bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapısalcılığın en önemli kavramlarından biri olan yapı ve özne ikiliği bu çalışmada belirli bir nedenden dolayı özgün bir konumda bulunmaktadır. Bu nedeni şu şekilde açabiliriz; çalışma ağırlıklı olarak yapısalcı düşünceden faydalanır ve bireyin ya da

toplumun mekân ile etkileşimini ve onu dönüştürüşünü anlamayı amaçlar. Fakat daha önce yapılan çalışmalarda bu etkileşimi irdelemede kullanılan kavramlar çoğunlukla kantitatif mekânsal bilimin ürettiği kavramlardır. Oysa mekân bir kap değil, oluşan ve oluşturan bir varlıktır. Öyleyse onu durağan kavramlarla ele almak mümkün gözükmemektedir. Fakat yapı ve özne ikiliği insan-mekân etkileşimini açıklamada farklı ve kullanılabilir bir alan açmaktadır. İnsan ve mekân birbirleri ile etkileşmekte ve birbirilerini inşa etmekteyken yapı ve özne bu konuya çok boyutlu yaklaşabilen kavramlar olarak öne çıkar ve kapsayıcı özellikleriyle birer şemsiye görevi de görürler. Ortabahçe her şeyden önce bir kamu kurumunda yer alan bir kamusal alan olduğundan ilk olarak iktidarın, sonrasında toplumun en sonunda ise bireyin alanıdır. Dolayısıyla burayı ön plana alan bir çözümleme farklı ölçekleri kapsamadığı anda eksik kalmış olacaktır. Bu ölçeklere yönelik kullanılması gereken kavramlar da yapı ve özne kavramlarının oluşturduğu bu şemsiyenin dışında bulunmamaktadır. Sonuç olarak bu ikilik tezin örüntüsüne de büyük oranda uyumludur.

Ağırlıklı çalışmanın sonuç kısmında ele alınacak bir başka kuramsal referans olarak da Aktör-Ağ Teorisi (AAT) 'nden bahsetmek gerekmektedir. Bruno Latour (1993) ve Michael Serres'in (1997) çalışmalarından ortaya çıkan aktör-ağ teorisi, yapısalcı felsefenin (Giddens, 1984) sosyolojik bilim anlayışıyla desteklenmiş bir çeşit "sosyal yapılandırmacı" yorumudur (Bingham ve Thrift, 2000). Temelinde yapısalcı olan bu görüş olgu ya da fenomenlerin ele alınması sırasında objenin de dikkate alınmasını savunur. Hatta bu bakımdan objelere bu teori kapsamında "actant" yani eyleyen adı verilmiştir. Ortabahçe özelinde ele alacak olursak AAT Ortabahçe'nin kendisini, içinde bulunan bankları, plastik sandalyeleri ve diğer cansızları da analize dâhil etmeyi savunur. Yine bu teori varlık ve olguların ilişkisine de önem verir. Bu açıdan oldukça önemli bir yaklaşımı ifade eder. Çünkü herhangi bir sosyal fenomen, içerisinde bir çok ilişki türü ve yönü de barındırır.

Buraya kadar aktarılanlar çalışmanın genel kuramsal kabullerini ifade etmektedir. Fakat çalışmada kullanılan kavramlar açıklanmadan önce bu kavramlar ile ilgili de düşünsel bir çerçeveye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevenin kavramlar hakkında kullanışlı bir bağlam oluşturacağı düşünülmektedir. Bu amaçla temsil, dil ve kültür arasındaki ilişkiyi açıklamak gerekir. Dilin kavramsal haritamızdaki şeylerin kodlar

aracılığıyla eşleştiği işaretler sistemi olduğu düşünülürken dil, bir temsil sistemidir ve kültürü oluşturan bir eleman olarak kültür ile ilişkisi apaçık ortaya çıkmaktadır. Kültür eğer “paylaşılan anlamlar” silsilesi ise ve anlamlar dil içinde üretilip dil ile temsil ediliyorsa neyi nasıl anlattığımız ve bunu karşımızdakinin nasıl anladığı çok karmaşık bir süreçtir. Hall (1997) bu konuyla ilgili “... dil, anlam ve kültür için temel özelliktedir, her zaman kültürel değerler ve anlamların asli havuzu olarak görülmüştür” demiştir. Örneğin, Ortabahçe ismi neden toplumun bir kısmına olumlu bir anlam ifade ederken diğer bir kesime etmez ya da mekâna yüklediğimiz anlam ne boyutta toplumsaldır?

Bu soruların cevaplanmasının söylem kavramı ile mümkün olduğu düşünülmektedir. Söylem, bireyin ve toplumun gerçekliğini inşa etmesinde büyük rol oynar. Dolayısıyla, Ortabahçe’ye yüklenen anlamlar da bir söylem içerisinde gerçekleşir ve bu söylem dönemselsel olarak değişebilir. Buna ek olarak, söylem toplumsal insanın da önemli bir mekânizmasıdır. Toplumun yarattığı söylemsel inşa, bir şeyin -genellikle sosyal veya kültürel bir olgu, uygulama veya anlam- kolektif bir dil eylemiyle var olduğu anlamına gelir. Başka bir deyişle, var olduğu konusunda fikir birliğine vardığımız şeyler söylemsel olarak inşa edilmişlerdir. Örneğin, DTCF ve Ortabahçe 90’lı yıllar boyunca toplumun büyük bir kesiminin “terörist yuvası” olduğu konusunda hem fikir olduğu bir yerdir. Bu açıdan bu fikir yanlış dahi olsa söylemsel olarak inşa edilmiştir.

Ortabahçe’nin söylemsel inşasında bir başka boyut da tarihselliklerdir. Geçmişten günümüze hakim olan söylem değiştiğinde her konuda olduğu gibi Ortabahçe’nin söylemsel inşasında da farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların ortaya çıkarılması ise söz konusu dönemin toplumsal, ekonomik ve politik konjonktürü ile mümkün görülmektedir. Bu kapsamda çalışma -1974 senesi Ortabahçe’nin fiziken ortaya çıkış yılı olarak belirlense de- fakültenin ve hatta cumhuriyetin kuruluşundan itibaren yaşanan gelişmelere de önem verir.

1.1. Dil ve Anlam

Dil, insanoğlunu evrimsel süreçte ileri taşıyan ve bu nedenle eşi benzeri olmayan bir enstrümandır. Bireyler arasında iletişimi mümkün kılan dilin ne olduğunu kavramak

bu çalışmanın birçok yönden anlamlı hale gelmesini sağlar. Dil, ilk bakışta bir coğrafya çalışmasında kullanılacak kavramların belki de sonuncusu olarak görülebilir. Fakat dil eşsiz konumu nedeniyle aslında tüm sosyal bilimlerin temelinde yer alan ve onların sıkça başvurması gereken bir kavramdır.

Öncelikle dil kavramı sadece sözcükleri ya da yazıları refere eden bir kavram değildir. Dil, iletişimi sağlayan her şeydir. Dolayısıyla bize bilgi aktaran her şey aslında dili kullanmaktadır. Örneğin insan yüz mimikleri yoluyla duygu aktarımı yapabilir ve sözlü ya da yazılı olmadan iletişimi sağlayabilir. Ortabahçe örneğinden gidecek olursak “birinin Çardakta ya da Arka Kantinde olması” başlı başına o kişiyle ilgili bazı bilgilerin bize aktarımını sağlayabilir.

Tabii ki sözlü ve yazılı iletişimimizi sağlayan sistemler de güçlü bir dildir ve hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemlidir. Peki, dilin yaptığı şey aslında nedir? Dil kısaca zihnimizdeki her şeyi aktarmamızı sağlayan bir temsil kavramıdır. Örneğin zihnimizdeki bina imgesinin bina sözcüğündeki harflerle pek de bir ilgisi olmasa da bu harflerin yan yana gelişi bize bina imgesini hemen hatırlatır. O halde, dil de bir temsil şeklidir ve zihnimizdekileri başkalarına aktarırken ya da yeni karşılaştığımız/öğrendiğimiz şeyleri var olan zihinsel temsillerimiz arasına yerleştirip buna dair anlam üretirken sıkça kullanılır.

Dil genel anlamda dünyayı anlatmakta kullandığımız bir araçtır. Bunu yapış şekli ise araştırmacılar tarafından birkaç farklı şekilde açıklanır. Bu konuda Hall (1997) dilin dünyayı tasvir etmede nasıl işlediğini açıklamaya dair *Yansıtıcı*, *Kasıtlı* ve *İnşacı* olmak üzere 3 yaklaşımdan bahseder. Bunlardan İnşacı yaklaşım bu çalışmanın da benimsediği yaklaşım olmakla beraber genel olarak anlamın dil içinde ve dil yoluyla inşa edildiğini savunur. Bu inşa sürecini kavramak için de Saussure’ün iki kavramı öne çıkmaktadır. Modern dilbilimin en büyük isimlerinden biri olan Saussure dili genel anlamda ikiye ayırmıştır. Bunlar düzgün cümleler kurmamızı sağlayan dilin yapısını ve kurallarını ifade eden *langue* ve bu kurallar çerçevesinde sonsuz ihtimalde kendimizi ifade etmemizi sağlayan *parole* kavramlarıdır. Bir metaforla açıklayacak olursak; dil bir oyun ise *langue* bu oyunun kurallarıdır, *parole* ise kurallar çerçevesinde

yapabileceğimiz her şeyi tanımlar. Bu noktada Saussure dilin sosyal kısmını (parole) etkileyen bir yapı (langue) olduğunu savunur ve bu açıdan yapısalcı bir dilden bahseder. Bu bağlamda çalışma bir noktaya kadar Saussure'ün bu görüşünü paylaşmaktadır. Fakat önemli bir ayrım anlam oluşturma konusunda ortaya çıkar. Anlamın doğru şekilde aktarılması ne kadar zorsa anlamın oluşum sürecini kavramak da o kadar zordur. Dolayısıyla Ortabahçe'nin birçok ölçekte farklı anlamlara gelmekte ve hem bu anlamları hem de anlamların oluşum sürecini ortaya çıkarmak da bu tezin amaçlarından biridir.

Şeyleri değerlendiren bir öznenin bağımsız şekilde anlamlarının olup olmadığı felsefenin en temel tartışmalarından biridir, aslında bu soru şeylerin var olup olmadığı ile de ilgilidir. Örneğin, bir objenin demir olduğunu anlamak objenin varlığına ilişkin de bir yargıdır. Bir şeyin var olduğunun bilgisi ise ancak bir özne yani "anlamlandırıcı" var ise ortaya konabilir. Bu noktada anlam; özne ve nesne arasında, özne tarafından oluşturulan bir olgudur. Anlamı; dil, kültür ve temsil bağlamında irdeleyecek olursak, cevaplanması gereken en büyük soru anlamı kimin yarattığıdır. Şeyler, farklı öznelere göre veya tamamen öznelere bağımsız durumlarda aynı anlama mı gelmektedirler? Aslında bu soru "kültür" başlığında kısmen cevaplanmıştır. "Aynı kültürden" şeklinde kategorize edilen bir topluluğun en büyük özelliği kendi içsellikleri dışındaki şeyleri anlamlandırmada ve bunu aktarmada benzer yaklaşımlar sergiliyor oluşlarıdır. Bu durumda anlam, öznenin oluşturduğu fakat bağımsız olarak değil, bir söylem/temsil içerisinde oluşturduğu bir durumdur.

Anlamlandırma süreci şu açıdan önemlidir; yapılan bu çalışma bir mekânın anlamlandırılmasında hem mekânın dışındakilerin hem de içindekilerin farklı temsillere sahip olması ve farklı söylemleri tecrübe etmesi sebebiyle farklı deneyimleri olacağını savunur. Bu farklılığın en küçük ölçeği ise bireydir.

1.2. Kültür, Temsil ve Mekân

Kültür bilişsel kodlar, davranış kalıpları, dünya görüşleri ve yaşama anlam vermek için kullanılan ortak kavramları kapsayan dinamik bir toplumsal değerler sistemi anlamına gelir (Gaitan ve Trueba, 1991). Kısaca özetlemek gerekirse kültür, bir grup insan

tarafından paylaşılan ortak anlamlardır. Bu bakımdan dil ve anlam kültürün ayrılmaz bir parçasıdır. Kültürün oluşma süreci birçok farklı çalışmanın konusu olsa da genelde bu çalışmalar toplumsal ölçekte yapılmış çalışmalardır. Bu da kültür kelimesinin günlük hayattaki kullanımını ile alakalıdır. Hiçbir ölçek içermese de kültür genellikle bir ırka ait insanların, geniş coğrafi bölgelerde yaşayan insanların ya da en azından bir ülkede yaşayanların sahip olabileceği bir kavram olarak düşünülür. Oysa bir kültürün çok daha az sayıda üyesi bulunan bir grup arasında gelişemeyeceğini söyleyemeyiz. Bu doğrultuda iki bireyin dahi arasında bulunan bir “kültür”den bahsedebiliriz. Mikro kültür olarak adlandırabileceğimiz bu sistemler belirli miktarda mekânsallık da içerebilirler. Bu kapsamda kötü üne sahip bazı gettolar ya da varoşlar kendi içlerinde ortak bir kültürü bulunan grupların mekânıdır.

Hall (1997) kültürün bir topluluk içindeki üyeler arasında anlam değiş tokuşu ile ilgili olduğunu ifade etmiş ve kültürün o kültüre ait bireyler için bütün dışsallığı yorumlama ve ortak kültür bireyleri genelinde benzer anlamlar çıkarma süreci olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bir ülke genelinden ya da belirli bir kısmından bahsederek, bu kişilerin ortak bir dilde buluşarak ortak zihinsel temsiller oluşturduğunu söylememiz gerekir. Üstelik değişen teknoloji ile birlikte bir ülkenin medyası da bireylerin zihninde ortak temsillerin oluşmasını sağlayabilir. Temsil anlamlandırma süreci ile ilgili sıkça kullanılacak terimlerden biridir. Temsil, dili ve diğer tüm iletişimi kapsayan bir kavramdır.

Temsilin ne olduğu, üzerinde uzlaşma sağlanamamış bir konudur. Yaygın bir tanım temsilin “bir şey hakkında anlamlı bir şey söylemek ya da dünyayı diğer insanlara anlamlı bir şekilde tasvir etmek için dilin kullanılması” (Hall, 1997) olduğunu söyler. Bu noktada Hall’un bahsettiği dil kavramının belirli dizge biçimleri ya da bu dizgenin zemin sağladığı farklı kombinasyonlar ile ifade etme durumunun (Saussure’ün langue ve parole kavramları) ötesinde olduğunun ifade edilmesi gerekir. Hall’un bahsettiği dil tam anlamıyla alıcıya mesaj iletmenin bütün yollarını, yani kabaca iletişim kavramını ifade etmektedir, dolayısıyla temsilin kapsamı oldukça geniştir. Örneğin insanların birbirlerini uğurlarken el sallaması da bir anlam içerdiğinden bir şeylerin “temsili” olmalıdır.

Gündelik hayatta da sıkça kullanılan temsil kavramının iki anlamından bahsedilebilir. Bunlardan birincisi herhangi bir durumu ya da nesneyi betimlemektir. İşleyişi bakımından bu aslında birçok sanat dalından da aşına olduğumuz bir durumdur; örneğin bir heykel bir şeyin temsilidir ve benzetildiği şeyi yansıtır veya onunla benzeşir. Bu örnekten hareketle gösteren ve gösterilen kavramlarına da değinmek gerekir. Temsil kavramının birinci anlamında bahsedilen ilişki aslen bir gösterilenin başka bir gösteren tarafından yeniden sunumu olarak ifade edilebilir, bu noktada gösterilen ve gösteren sıfatı belirli bir temsil ilişkisi içinde belirlenmiştir ve bağlamının dışında anlamsızdır. Lacan (2013), gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkiden bahsederken gösterilenin de bir başka gösterilen için gösteren olabileceğini ifade etmiştir(Aktaran Ünal, 2017).

Kavramın ikinci anlamı ise ikame anlamına gelmektedir. Bu bağlamda temsil orada olmayanı, var olan başka bir şey ile ifade etmektir. Tüm dünyada en yaygın yönetim şekli olan temsili demokrasi de bu tanıma en iyi örnektir. Temsili demokrasilerde parlamenterler orada fiziki açıdan bulunamayacak olan halkın temsilcileridirler. Temsilin bu tanımında özellikle bahsedilmesi gereken bir durum vardır ki o da bu tanımda temsil edilenle temsil edenin “benzeşim” durumundan çok ilişkili olması gerekmez, bu kullanımda temsil yansıtmaktan çok –miş gibi yapmaktır.

Temsil kavramını bu çalışma açısından önemli kılan birkaç boyuttan bahsedilebilir. Birincisi temsillerin aktardığı anlamın incelenmesi ile bu temsili oluşturan “söylemler” anlaşılabilir. Bu da bilgi üretimi ile iktidarın/gücün ilişkisinin anlaşılmasına yardımcı olur. Temsillerin ikinci önemli yanı bu çalışmanın bireyleri de dikkate almasından doğar. Bir mekâna ait duyguların ortaya çıkarılmaya da çalışıldığı çalışmada, bu konuyu direkt görüşmecilere sormak anlamsızdır. Kişiler duygularını gizleme eğiliminde olabilirler ya da bu duyguları ifade etmek konusunda zorluk yaşayabilirler. Oysa temsil kişinin tüm bu sınırlılıklarından bağımsız şekilde etkileşime geçtiği ya da oluşturduğu olgulardır. Örneğin görüşmeci Ortabahçe’yi evi gibi görüyor olabilir ya da burası ile ilgili hiçbir temsile de sahip olmayabilir. Yine de her iki durum bir anlam ifade eder. Bu bakımdan temsillerin taşıdığı anlamdan ziyade temsilin kendisini incelemek araştırmacı ile görüşmecilerin arasındaki mesafeyi azaltacaktır.

Mekân ve yer kavramı uzun süredir coğrafya disiplininin odağında yer almaktadır (T. Cresswell, 2009; Elden, 2009; Kitchin, 2009; Tuan, 1979). Disiplinin temellerinde yer alan dağılım ilkesi bu kapsamda coğrafyanın mekâna olan ilgisini açıklamada önemli bir nokta olmuştur. Mekânsal örüntüler eylemler, öznelere ya da nesnelere arasında ortaya çıkarlar ve bu nedenle bunların incelenmesi kadar mekânsal örüntünün kendisi, hatta mekânın kendisinin incelenmesi de oldukça önemlidir. Her gün geçtiğimiz bir sokak, evimizin önü, ekmek fırını.. tüm bunlar birer mekândır ve bizlere iki farklı bilgiyi aktarırlar. Buralar her şeyden önce bir konuma sahiptir. Yani materyal dünyada vardır. İkinci olarak ise, mekânların anlamları vardır. Bu yüzden birbirinden ayrılır ya da farklılaşırlar. Bir mekân yaşandığında ise yer'e dönüşür. Çünkü yer kavramının temelinde "deneyimlemek" yatmaktadır (Cresswell, 2009).

Bir mekânın anlamı nasıl inşa edilir sorusuna verilecek tek ve geçerli bir cevap yoktur. Anlamı üreten özne bu noktada büyük rol oynarken mekânın da kendi başına aktarmaya çalıştığı anlamlardan bahsedilebilir. Buradan hareketle kamusal mekânların ve alanların da anlamları bulunacağını, bunların bireyler, toplum ya da iktidar tarafından oluşturulabileceğini de belirtmek gerekir.

1.3. Söylem

Söylem teorisi 20. yüzyıl ile birlikte ortaya çıkmış ve daha çok antropologlar tarafından benimsenmiş bir kavramdır ve açıkça sosyal bilimlerde yaşanan dilsel dönüş (Linguistic Turn) ile bir bağı vardır. Söylem teorisi yapısalcılığı kökten, post-yapısalcılığı ise önemli ölçüde etkilemiştir. Yapısalcılıkta dil çoğunlukla daha derin bir yapının yansıması olarak ele alınır, bu bakımdan anlamlandırmada öznenin çok yapıya ağırlık verir. Post-yapısalcılıkta ise dil, iletişimin tarafsız anlamlandırmalarından değil, hakkında konuştuğumuz obje ve süreyi şekillendiren bir süreçtir; konuşma her zaman önceden yapılmış veya yapılandırılmış bir değer ve anlam sistemi içerisinde olmayabilir (Shapiro, 1992). Bu iki farklı görüşün dile bakışını aktarmak söylem kavramını anlamak açısından da önemlidir. Çünkü söylem sadece bundan ibaret olmasa da en çok dil ile ilgili bir kavramdır.

Gerçekten de Türkçe 'de söylem çoğu zaman söz söylemek anlamında kullanılır. Fakat sosyal bilimlerde söylem bundan çok daha farklı ve geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Kavram aslında tam da yapısalcı görüşün bir ürünü olarak ortaya çıkar; fakat Foucault söylem kavramını yapısalcılığın ötesine taşımış, deyim yerindeyse zincirlerinden koparmıştır. Foucault'nun en salt tanımıyla söylemler gerçekliğimizi yapılandırır, bireyin düşünceleri ve eylemleri söylem tarafından etki altına alınmış ve düzenlenmiştir. Purvis ve Hunt'a (1993) göre söylem sözel olan veya olmayan imgelem/işaret sistemleri ile kurulan toplumsal iletişim ağlarını ifade eder. Söylem "şeylerin, konuşanların ve temaların üretimi sürecinde yer alan kurallar ve ritüeller setini içine alan dilbilimsel bir uygulama" şeklinde de tanımlanmıştır (Shapiro, 1992). Dolayısıyla söylem kavramı donuk bir eylemi ifade eden kesitsel bir tanımla karşılaşmaz, aksine dinamik ve bütüncül bir süreçtir. Söylem teorisine göre, insanların ne söylediğine ya da yazdığına bakarak dünyalarını nasıl inşa ettikleri hakkında fikir sahibi olmak mümkündür (De Graaf, 2001). Tabii ki söylem teorisinin bugün geldiği nokta itibari ile bu cümle şu şekilde tekrar kurulabilir; İnsanların neyi nasıl söylediklerine/söyle(ye)mediklerine ya da neyi nasıl yazdıklarına/yaz(a)madıklarına bakarak dışsal algılama ve anlamlandırma süreçlerinin nasıl işlediğini ortaya çıkarmak mümkündür.

Foucault (1981), "söylem üretimi -ki her toplumda benzer işlemektedir- seçilmiş, organize ve yeniden dağıtılmış ve asıl görevleri onun gücünü ve tehlikelerini önlemek, belirsiz doğasını stabilize etmek olan bir takım prosedürler tarafından kontrol edilir" sözleriyle söylemi her yöne çekilebilecek genel bir hal formunda açıklamıştır. Dolayısıyla söylem bir "atmosfer" ya da onun deyimiyile bir "episteme"dir. Örneğin kliniğin doğuşu eseri ile Foucault bugünkü delilik söylemini geçmiş ile karşılaştırarak bilgiyi ediniş biçimimizin bizi kuşatışını ortaya koyar. Bu noktada Foucault bu dönemde söylem kavramını hala yapısalcı bakış açısından anlatır, bir dersinde yaptığı konuşmada da bu durum gözlenebilmektedir;

"[...]Söze başlamaktansa sözün beni sarıp sarmalaması ve beni her türlü olası başlangıcın çok ötelere taşımamasını isterdim. Konuşacağım sırada, kimliği bulunmayan bir sesin benden epey önce söze başlamış olduğunu fark edivermek ne hoş olurdu: O zaman sözcükleri bağlamak, cümleyi

sürdürmek, sanki bir an için askıda tutarak bana işaret etmişçesine yarattığı boşlukların arasına hiç kimsenin fazlaca dikkatini çekmeksizin yerleşivermek yeterdi bana. Böylece başlangıç olmayacaktı ve söylemin kendisinden kaynaklandığı kişi olacak yerde, onun uzayıp gidişinin rastlantısallığında zayıf bir boşluk, olası eriyişindeki bitiş noktası olacaktım[...]” (Foucault, 1981).

Foucault'nun konuşmasından alınan bu parça öncelikle söylem kavramının yapısalcı doğasını üstü kapalı şekilde de olsa aktarmakta, daha sonra ise söylemin doğasına iki boyutta değinmektedir; ilki “söylemin dışında olabilmek” ile ilgilidir. O halde şu soru önemlidir; bütün anlamsal ya da iletişimsel aktarım pratikleri ve bilgi söylemsel midir? Foucault'nun bu konuşması bunun cevabının onun açısından evet olduğunu gösterir ve söylem dışılığın imkânsız olduğu şeklinde yorumlanabilir. Fakat Foucault söylem ve dışı arasındaki çizgiye diğer çalışmalarında vurgu yaparak bu konudaki görüşünü belli etmiştir. İkinci boyut ise söylem ve güç ilişkileri düzlemindedir. Bu noktada, Foucault söylemin içinde bulunma durumunun veya söylemde bulunma durumunun belirleyici yapısını ve bu yapının konformist bir yorumla karşılama hissiyatını işaret etmiştir. Bu da bir bakıma iktidarın toplumun tüm kılcallarına söylem yoluyla sızışını ve bunun karşısında bireyin çaresizliğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak söylem Ortabahçe'nin ne olduğunu kavramada birçok bakımdan yarar sağlayan bir kavramdır. Hatta genel olarak “öğrenci” ya da “üniversite öğrencisi” söylemi dahi tarihsel süreçte radikal şekilde değiştiğinden Ortabahçe'nin söylemsel inşası güç ilişkileri, toplumsallık, bilgi edinimi ve bireyin duygusal dünyası açısından bir mekânın ne olduğuna ilişkin önemli bilgiler sağlayacaktır.

2. ORTABAHÇE'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Çok çalkantılı geçen bir kuruluş süreci sonrasında Türkiye Cumhuriyeti eğitim, hukuk ve siyasi yapılanma, gündelik hayat ve bireysel haklar gibi alanlarda yeni adımlar atmaya başlamış ve yeni cumhuriyetin kurumlarını oluşturmaya başlamıştır. Türkiye bölgenin geç kurulmuş ulus devletlerinden biri olarak nitelendirilebilir. Avrupa'da birçok ülke bir süreç sonucunda ulus devletleşmeye gitmiş ve bu dönüşümü deyim yerindeyse "sindirmiş"tir. Fakat o sıralarda son dönemlerini yaşayan Osmanlı, ideolojik bakımdan etkilense de eski yapısını ve yönetim şeklini korumuştur. I. Dünya Savaşı'nın bitişini izleyen yıllarda kurulan cumhuriyet ise ulus devlet olma sürecinin çok hızlı (belki de eksik) geçirildiğine bir kanıt niteliğindedir. Touraine (2002) "modernleşme sürecinde ulusal kimliğin yüceltilmesi istenilen bir durumdur ve bu doğrultuda adımlar atılır. Bu toplum tasarımı okullaşma da son derece önemlidir" demiştir.

Kurulan cumhuriyet birçok alanda eksikleri gidermek için kurumlar oluşturmaya veya var olan kurumları dönüştürmeye girişmiştir. Tabii ki, ideolojik yönü güçlü bir devletin bu tarz bir dönüşüm sürecinde ortaya çıkacak kurumlarında, yasalarında ve işleyişinde de ideolojik temelini ön plana çıkarması veya bunu sürdüreceği şekilde düzenlemelerde bulunması beklenen bir durumdur ve Türkiye'de de bunun örnekleri görülmektedir. Birçok alanda gerçekleşen devrimlerden hiçbiri belki de eğitim alanında gerçekleştirilenler kadar köklü olmamıştır. Bu durum birkaç sebeple açıklanabilir; ilk olarak Osmanlı'nın zamanın ihtiyacına uymayan ve nicelik bakımından da yetersiz olan bir eğitim sistemi bulunmasıydı ve bunun yenilenme gerekliliği bulunuyordu. İkinci olarak ise, eğitimin düzenleme ve denetleme işlerinin tamamen devlet eliyle yapılması isteniyordu. Son olarak ise, yeni devlet eğitilmiş insan gücüne ihtiyaç duymaktaydı ki bu insan gücünün sistemin sürdürülebilirliğini sağlayacağı düşünülürse belirli değerlerin de bu kişilere ve yeni yetişen nesillere

mutlaka öğretilmesi gerekiyordu. Bu noktada genelde Türkiye Cumhuriyeti'nin özelden ise Mustafa Kemal Atatürk'ün bu tür devrimlerde yeni cumhuriyetin devamını sağlayacak nesiller yetiştirmeye çalışmasına negatif bir anlam yüklenmemelidir. Canlı bir organizmaya benzetildiğinde devlet, yaşamsal içgüdüleriyle bunu yapmaktadır. Bu tarz bir ideolojik yönlendirmenin doğru veya yanlış olduğu kesin bir şekilde söylenemezken böyle bir durumun kaçınılmaz olduğu ortadadır. Genel olarak otorite her zaman devamlılığını sağlamayı amaçlayan bir konumdadır. Bu nedenle devlet kurumunun da bu bağlamda düzenleme ve denetleme isteği alışılmalıdır.

Eğitim yeni cumhuriyetin çok önem verdiği bir alan olsa da yükseköğretim seviyesindeki dönüşümler genellikle 1930 yılı sonrasında görülebilir. Bunlardan biri de Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulmasıdır. Fakülte Türkiye'de sosyal bilimler konusunda eğitilmiş öğrenci ve bilim insanı yetiştirmek amacıyla ve Atatürk'ün isteğiyle resmi olarak 1935'te kurulmuştur. Fakülte böylece hem genç cumhuriyetin ilk yükseköğretim kurumlarından hem de bağlı olduğu Ankara Üniversitesi'nin ilk parçalarından olmuştur. Resmi kuruluşundan önce de fakülte hakkında çalışmalar yoğun şekilde yapılmış ve kuruluşundan sonra hemen öğrenci alımına başlanmıştır. Bu dönemde ilk dekan olarak Ali Muzaffer Göker atanmıştır. Fakülte henüz bir binası olmadığından eğitim faaliyetine günümüzde Küçük Tiyatro olarak bilinen Evkaf Apartmanı'nda başlamıştır. Bu dönemde yatılı olarak da eğitim veren fakülte başlangıçta 100 olan öğrenci sayısını kısa sürede 750'ye çıkarmıştır (Koç, 2016).

Ankara'da bir sosyal bilimler fakültesi açılması fikri ile beraber bir akademik kadro ihtiyacı doğmuştur. Genç cumhuriyette böyle bir beşeri sermayenin bulunması dönem açısından imkânsızdır. Fakat o sıralarda Almanya'da baskı altında yaşayan Yahudi bilim insanları ülkelerinden kaçmak zorunda olduğundan Türkiye'nin akademik kadro sorunu hızlıca çözülmüştür (Koç, 2016). Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin her adımında yabancı öğretim üyelerinin payı vardır; bu yabancı öğretim üyelerinin çoğunluğu da Almanya'da Nazi zulmünden kaçan Yahudi hocalardır. Bu öğretim üyeleri hakkında Çelebi (2003) "Mülteci" kavramını kullanmış ve bir makale yayınlamıştır.

Gumprecht'e (2007) göre üniversite kampüsü çoğunlukla bir Amerikan buluşudur ve özellikle de Avrupa'da üniversitelerin ilk örnekleri önceden var olan binalara yerleşmiştir. Bu bakımdan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Amerikan geleneğine uygun şekilde kendisi için planlanmış ve yapılmış bir binaya sahiptir. Binası 1940 yılında yine yahudi asıllı bir Alman olan Bruno J.F. TAUT tarafından Sıhhiye'de inşa edilen fakültenin mimarının da Atatürk tarafından seçildiği bilinmektedir.

Fiziki yapılanmanın kuruluş dönemi olan 1935-1940 yıllarında Ankara'nın çoğunlukla Ulus-Sıhhiye-Kızılay çevresinden ibaret olduğu düşünülürse Fakültenin oldukça merkezi bir noktaya kurulduğu söylenebilir. Taşıt yoluna paralel büyük bir bina olarak planlanan yapının girişi orta kısım olarak düşünülürse, binanın sağ ve sol kısmının birbirine eşit genişlikte olmadığı görülmektedir. Günümüzde binanın sağ kısmında ve kampüsle bitişik halde şehir içi ulaşım için kullanılan hafif raylı sistemin durağı bulunmaktadır. Taşıt yolundan sadece 2 metre uzaklıkta başlayan kampüs gelişen şehir ile birlikte tamamen şehrin ortasında kalmış ve sıkışık bir haldedir. Ulus-Kızılay hattında olduğundan kampüsün önündeki taşıt yolunda yoğunluk oldukça fazladır. Bunun yanı sıra Fakülte, Gençlik Parkı'na çok yakın olmakla beraber Ankara Adalet Sarayının tam karşısındadır. Kısaca söylenecek olursa fakülte eski Ankara'nın kalbindedir fakat günümüz Ankara'sının da dışında değildir.

Fakülte ülkenin başkenti olan Ankara'da ve buranın da merkezine çok yakın bir yer olan Sıhhiye (Yenişehir)'de yer almaktadır. Günümüzde 19 bölüm ve 40 lisans programı barındıran fakültenin kurulduğu dönemde Ankara kabaca Kızılay ve Ulus'tan ibaret olduğundan, bu iki yerin tam ortasında bulunan konumu, fakültenin oldukça merkezi olduğunu gösterir. Fakülte Atatürk Bulvarı'na paralel ve ön cephesi bulvara bakacak şekilde durmaktadır. Bu bakımdan Fakülte Tuan'ın *Sembolleşmiş Yerler*'inden biridir. Sembolleşmiş yerlerin anlamı ilk bakışta anlaşılan yerler olduğunu belirten Tuan, belli kamu binalarının da sembol vazifesini görebileceğini söylemiştir (Tuan, 1979). Bu kapsamda DTCF'nin konumu fakültenin anlamına yönelik de en büyük ipucudur.

Fakültenin kullanımda olan girişleri de bulvara bakan cephededir. Bunun dışında tam karşısında Ankara Adalet Sarayı, sağında ise Sıhhiye Köprüsü ve Yenişehir Tren

İstasyonu bulunmaktadır. Konum itibari ile Kızılay Meydanı'na yürüme mesafesinde olan fakültenin girişinin 50 metre ilerisinde ise metro durağı bulunmaktadır.

Harita 2.1. Fakülte'nin Konumu

Yükseköğretim kurumlarının fiziksel konumları birçok açıdan önemlidir. Konum böyle bir kurumun hem olumlu bir özelliği hem de olumsuz bir özelliği haline gelebilir. Planlama aşamasında hem sembolik anlamının ve işlevinin büyük olması sebebiyle hem de mimari açıdan önem arz etmesi sebebiyle DTCF mümkün olan en merkezi noktalardan birine kurulmuştur. Bu, ulaşım kolaylığı ve göze çarpmak açısından oldukça avantajlı bir durumdur ve okulun prestijinin oluşmasında da pay sahibidir. Fakat günümüzde bakıldığında gelişen şehir ile birlikte fakültenin konumu olumsuz bir yöne dönüşmüştür. Yapılaşma ile sıkışan bina, artan araç ve yoğunluğunun ortasında kalmıştır. Üstelik ilk zamanlarda çok geniş olan alanı konumun değerinin artması sebebiyle ve diğer başka sebeplerle azaltılmıştır.

DTCF, bağlı bulunduğu Ankara Üniversitesinin fiziki yapılarının büyük bir kısmının bulunduğu Tandoğan ana kampüsünden uzak ve ayrı durumdadır. Bu noktada konum başlığı altında üniversite idari ve akademik binalarının birleşik ya da birbirine çok

yakın şekilde olması (tek bir kampüs) ya da birbirinden ayrı olması tartışılabilir. Üniversitenin bu fiziki yapılanmadaki farklılık kimlik ve aidiyet noktasında birçok etkiye sahip olabilir. Ayrı yapılanmalar birbirinden izole olarak düşünülürse, kolektif bir kimlik oluşumunda büyük olasılıkla olumsuz bir rol üstlenecektir. Bu noktada Olick ve Joyce (1998) kimlik ve bellek ilişkisinin çok yönlü ve karmaşık olduğunu vurgular.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi toplamda 22 bin metrekare alan üzerinde kurulmuş 3 binadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki Bruno Taut'un 1940 yılında yapımını tamamladığı ana bina, ikincisi kütüphane binası ve üçüncüsü de ek bina ya da diller binasıdır. Ana bina zemin kat ile birlikte toplam 6 kattan oluşmakta ve bulvara paralel olarak konumlandırılmıştır. Kampüste biri Sıhhiye köprüsünün hemen bitişiğinde, diğeri bulvar üzerinde ve üçüncüsü de Türk Tarih Kurumu tarafı olan Kızılay sokak üzerinde olmak üzere 3 giriş bulunmaktadır. Fakat bu kapılardan sadece ana bina önünde olan ve bulvara bakan giriş kullanılmaktadır. Ana bina oldukça eski olduğundan birkaç kez onarım da geçirmiştir, 1971 yılında ilk büyük onarımından sonra 1980 ve 2007 yıllarında da birer onarım görmüştür. Bulvar tarafından bakıldığında içerideki diğer iki bina olan diller binası ve kütüphane binası görülemez, fakat fakültenin hemen yanındaki Yenişehir tren durağından bakıldığında 3 bina da görülebilmektedir.

Şekil 2.1. Fakülte'nin Ön Cephe Çizimi Kaynak: Ankara Üni. Yapı İşleri Teknik Daire Bşk.

Kampüs girişinden yaklaşık 40 metre sonra ana bina yer alır. Ana binaya kadar olan bu mesafe çoğunlukla otopark ve sonrasında ise yeşil alan olarak değerlendirilmiştir. Kampüs girişinden sonra binaya girilebilecek iki giriş bulunmaktadır. Bunlardan en

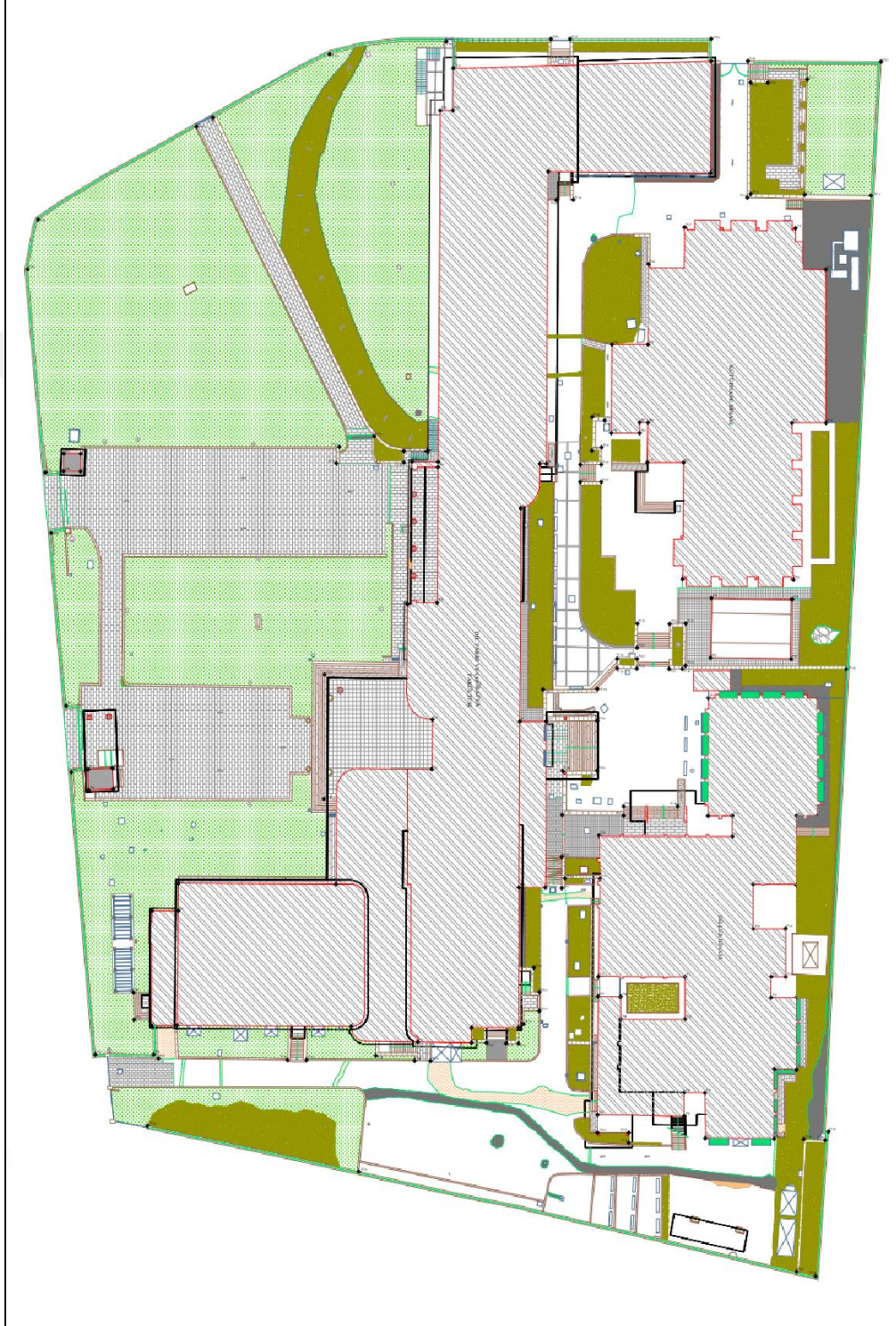
meşhuru sağ tarafta bulunan büyük sütunlu giriştir ve öğrenciler tarafından kullanılır. Sol taraftaki küçük giriş ise daha çok akademisyenler ve idari personel tarafından kullanılır. Kampüste ana bina dışındaki diğer binalara da ulaşmak için bu girişler mutlaka kullanılmalıdır. Büyük giriş kullanıldığında ana binanın üst katlarına çıkmak için sağ taraftan Farabi salonunun fuayesinden geçilmeli ve merdivenler kullanılmalıdır. Ana girişten girip dümdüz devam edilmesi halinde de Ortabahçe'ye çıkılır. Ortabahçe, kelimenin tam anlamıyla kampüsteki binaların tam ortasında yer alan, 900 metrekareden biraz fazla ve çoğunlukla beton zeminli bir alandır.

Kampüste Ortabahçe'nin solunda veya sağında birer boş alan bulunsa da öğrencilerin çok büyük bir kısmı vakit geçirmek için burayı kullanmaktadır. Ana binadan çıktıktan sonra kısa bir merdivenle ulaşılabilen Ortabahçe'ye tüm binaların erişimi vardır. Ana binadan çıkıldıktan sonra diller binası sağda, kütüphane binası ise solda kalmaktadır. Ana bina dışındaki diğer iki binanın mimari açıdan büyük bir önemi bulunmamaktadır; üstelik bu binalar ana binaya oranla oldukça yeni yapılardır. Bahsedilen iki yeni binanın da yaklaşık arkasına düşen birer boş alan bulunmaktadır. Fakültede siyasi anlamlar ifade ettiğinden diller binası tarafında bulunan alanın kullanımında farklı tercihler söz konusudur. Kütüphane binasının arkasına denk gelen alan ise uzun süre boş kalmış ve öğrencilerin de bu alanı vakit geçirmek için kullanmadığı gözlemlenmiştir. Son dönemde ise buraya bir çeşit kantin (Matbaa Kafe) yapıldığından daha sık kullanılan bir alan haline geldiği söylenebilir.

Fakültede kullanım alanı kişi sayısına oranla çok düşük olsa da öğrencilerin ders aralarında fakülte dışına çıkmaları şansları azdır. Fakülte öğrencileri açısından buradan çıkmak ancak Kızılay istikametine doğru 10-15 dakikalık yol gidilirse anlamlı bir hareket olur. Çünkü yemek yenebilecek yerler, kafeler ve benzer alanların çoğu buradadır. Dolayısıyla fakülteden çıkıp Ulus yönüne gitmenin büyük bir anlamı yoktur. Bu nedenle fakültede sınav bitişleri veya eş zamanlı derslerin bitişi ile Kızılay meydanına doğru insan trafiğinin oldukça arttığı gözlemlenir.

Fakültenin fiziki alanı oldukça yetersiz olarak değerlendirilmektedir. Üstelik çalışmanın ilerleyen kısımlarında da bahsedileceği gibi fakülteye tek giriş ve çıkışın bulunması çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Şekil 2.2'de fakültenin planı

görülmektedir. Sadece bu plan dahi fakültenin darlığını anlatırken planlama ve kullanım arasındaki farklılığın görülebilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Çünkü bu planda yeşil alan olarak planlanan çoğu yer günümüzde otopark olarak kullanılmaktadır.

Şekil 2.2. Fakülte Yerleşim Planı Kaynak: Ankara Üni. Yapı İşleri Teknik Daire Bşk.

Fakültenin kuruluş döneminde günümüzde bulunan Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi tıp fakülteleri henüz yapılmadığından Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin bu alana doğru genişleyebileceği düşünülmüştür. Fakat bahsedilen alan hazine arazisi olduğundan buraya tıp fakülteleri kurulmuş ve DTCF'nin teknik olarak genişleme alanı kalmamıştır. Fakültenin fiziki açıdan yetersiz olduğu dönem dönem konuşulmuş, hatta fakültenin sürekli Gölbaşı ilçesine taşınacağı bir dedikodu olarak canlılığını korumuştur. Bu dedikodu aslen bir gerçeğe dayanmaktadır. Fakültenin taşınması idareciler tarafından tartışılmış hatta neredeyse uygulanmak üzereyken rafa kaldırılmıştır (Erbaş, 2016). Fakültenin tarihi değeri bu noktada büyük bir engel oluşturmuştur. Fakültenin tüm idari birimleri ana binada yer almaktadır, ayrıca toplamda 3 adet kantin veya kafe olarak hizmet veren alanla birlikte bir de fotokopi merkezi bu kampüste yer almaktadır.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kuruluşunda öğrenci sayısının yaklaşık 100 olduğu (Koç, 2016) ve bu sayının kısa sürede 750 civarına çıktığı bilinmektedir. Bu dönem için bu sayıların oldukça yüksek olduğunu da söylemek mümkündür. Cumhuriyetin ilk yıllarına denk gelen fakülte kuruluş yıllarında üniversiteye girişte tek ve ortak bir sınavdan bahsedilemez. Bu dönemde genellikle her yükseköğretim kurumu kendi giriş sınavını yapmaktadır. DTCF de bu kurumlardan biridir. Bu durum Yükseköğretim Kurulu'nun kurulmasına ve üniversiteye giriş sınavının uygulanmasına kadar, yani yaklaşık 80'li yıllara kadar bu şekilde devam etmiştir.

Ankara Üniversitesi'nin kurduğu ve üniversitenin genel istatistikleri hakkında bilgi veren internet sitesi sayılarla.ankara.edu.tr adresinde yer alan verilere göre, günümüzde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi toplamda 8534 kayıtlı öğrenciye sahiptir. Ayrıca 356 akademik, 101 idari personelle birlikte toplam 457 personel de bu fakültede görev yapmaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Ankara Üniversitesi'nin en kalabalık fakültelerinden biri olarak nitelendirilebilir. Buna rağmen fiziksel alan olarak da en küçüklerindedir. Gerçekten de yaklaşık 20 bin metrekare alanıyla fiziki anlamda oldukça yetersiz görünmektedir.

Fakülte öğrenci sayısının kurulduğundan bu yana sürekli artış izlediğini söylemek mümkündür. Bunda artan ülke nüfusu, fakültede yeni açılan bölümler ve var olan

bölümlerde arttırılan kontenjanların etkili olduğu düşünülmektedir. Üstelik zaman içinde fakülte alanının daraldığı da bir gerçektir.

Öncelikle dönemin tanıklarının sözleri incelendiğinde kuruluş yıllarında bu fakülteye genellikle aileleri Yenişehir çevresinde oturan zengin aile çocuklarının kayıt olduğunu söyleyebiliriz (Erbaş, 2016). Bu dönemde çok başarılı öğrencilerin de özel emirle fakülteye kayıt edildiği görülmektedir. Fakat bunun dışında Anadolu’da yaşayan sıradan insanların bu fakülteye çocuklarını kayıt ettiremediğini söylemek yanlış olmaz. Özellikle fakültenin kuruluş döneminde akademik personelin sayısı da oldukça önemlidir. Yeni kurulan cumhuriyetin yükseköğretim konusunda yetişmiş ve kalabalık bir kadrosunun var olduğu söylenemez. Bu kadro açığı dönemin baskı altında olan ve ülkelerinden kaçmak zorunda kalmış Yahudi asıllı Alman vatandaşı akademisyenlerle kapatılmıştır. Bu akademisyenlerin özellikle 2. Dünya Savaşı sonuna kadar geldiği görülmektedir. Ayrıca bu durum sadece DTCF ve Türkiye özelinde değil dünya çapında aynı şekilde gelişmiştir.

Fakültenin kuruluşunda bir avuç akademisyene sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Tabii bu durum öğrenci sayısına göre oldukça normaldir. DTCF’ye ilk olarak 1935 yılında öğretim üyesi alındığı bilinmektedir (DTCFA). Bu yılda 13 öğretim görevlisinin çeşitli unvanlarla fakülteye kabul edildiği görülmektedir; bu kişiler Koç’un (2016) eserinde şu şekilde belirtilmiştir;

Tablo 2.1. 1935 Yılında Fakülteye Giren Öğretim Elemanları

Bekir Sıtkı Baykal	Doç. Dr	Tarih
Walter Ruben	Prof.	Hindoloji
Herbert Louis	Prof. Dr.	Coğrafya
Hans G. Güterbock	Prof. Dr.	Hititoloji
Nagy Laszlo Rasonyi	Prof. Dr.	Hungaroloji
Georg Rohde	Prof. Dr.	Klasik Filoloji
Şevket Aziz Kansu	Prof. Dr.	Antropoloji
Saffet Korkut	Doç.	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Göker Ali Muzaffer	Prof. Dr	Tarih
İbrahim Danyal Bediz	Doç. Dr	Coğrafya

Melahat Özgü	Doç. Dr	Alman Dili ve Edebiyatı
A. Hamit Dereli	Doç. Dr	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Benno Landsberger	Prof.	Sümeroloji

Koç, 2016'dan alınarak düzenlenmiştir. Kaynak: (DTCFA aktaran: Koç, 2016)

Bu dönemde çok fazla bir akademik personel varlığından ve hareketinden bahsedilemez fakat takip eden yıl olan 1936'da ise, fakülteye 14 yeni akademik personel alınmıştır. Bu kişileri Koç (2016) şu şekilde belirtmiştir;

Tablo 2.2. 1936 Yılında Fakülteye Giren Öğretim Elemanları

Abdulkadir İnan	Prof.	Türk Dili ve Edebiyatı
Abdürrap Yelgar	İlm. Yrd.	Hint Tarihi
Tahsin Banguoğlu	Doç. Dr.	Türk Dili ve Edebiyatı
Muine Atasayan	As.	Antropoloji
Cemal İzzet Tukin	İlm. Yrd.	Tarih
Mehmet Ş. Altundağ	Doç.	Tarih
Azra Erhat	As.	Klasik Filoloji
Oliver Ralph Baker	Prof. Dr.	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Karl Steuerwald	Prof. Dr.	Alman Dili ve Edebiyatı
Fazıl Nazmi Örkün	Prof.	Yunanca
Bedrettin Tuncel	Doç. Dr.	Fransız Dili ve Edebiyatı
Dr. Şerif Nuri	Lektör	Almanca
Cemal Arif Alagöz	Doç.	Coğrafya
Niyazi Çitakoğlu	Doç. Dr.	Coğrafya

Tablolara bakıldığında 1936 yılı itibariyle fakültenin toplam 27 öğretim üyesinin bulunduğu, bunun yanında 17 farklı anabilim dalı olduğu kesin olarak söylenebilir. Günümüze kıyaslandığında oldukça küçük bir okul görüntüsü çizen bu sayılar dönem şartlarında Türkiye gibi bir ülke açısından hiç de azımsanmayacak seviyededir.

Yükseköğretim kurumları ilk olarak eğitim, öğretim ve araştırma görevlerini yürütmeyi amaçlayan kurumlardır (Türeyen, 2002). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi de bu noktada cumhuriyet döneminde yapılmış ilk eğitim ve araştırma kurumlarından

biridir. Fakat bunun dışında DTCTF'nin farklı bağlamlarda ve ölçeklerde çok farklı anlamlarının bulunduğunu da kabul etmek gerekir. Fakülte yapım nedeni, yapım süreci ve yapımı sonrasında taşıdığı anlamlar bu tez açısından önemlidir. Fakültenin Ortahahçe'si anlatılmadan önce bütüncül bir bakış açısına sahip olmak gereklidir; bu da fakültenin tüm yönlerine dair bilgi sahibi olunması yoluyla olabilecektir. Bu bağlamda fakültenin bugünü kadar geçmişini de önemlidir.

Fakülte konjonktürel açıdan ele alındığında büyük bir projedir ve prestij kaynağıdır. Bu bakımdan yeni kurulan cumhuriyet bu projeye büyük önem vermiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün fakültenin işleriyle yakından ilgilenmesi, hatta mimarını dahi kendisinin seçmesi (Erbaş, 2016) fakültenin devlet ölçeğinde büyük önem ifade ettiğinin kanıtı niteliğindedir. Özellikle, yeni kurulan devletin ulus-devlet yapısında oluşu dolayısıyla siyasi ve ideolojik yönde anlamları da vardır. Hatta deyim yerindeyse, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yeni kurulan ulus-devletin bir başarı sembolüdür ya da böyle planlanmaktadır. Tuan "mekân ve yer" adlı eserinde belli kamu binalarının da "sembolleşmiş yer" olarak değerlendirilebileceğini söyler (Tuan, 1979). Tuan'ın bu kavramı çalışmanın diğer bölümünde irdelenecek de olsa Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin bir sembol olduğunu ifade etmek çalışmanın bu kısmında oldukça önemlidir. Bu sembollük durumunun bireysel anlamda yansımalarının da olduğunu belirtmek gerekir. Bireysel anlamda çoğu insan fakültenin bazı ideolojik amaçlar taşıdığını savunur. Bu noktada Münüsoğlu (2017)'nin kitabında yer alan ve Atay'ın yazdığı önsözün bir kısmı örnek olarak görülebilir;

"kendisini o güne kadar 'pozitif' bir duyguyla 'Türk' bilmemiş 10 küsur milyonluk 'köylü' nüfusa Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşlık bilincini kazandırma hedefiyle dil, tarih ve coğrafya bilgisinin 'bilimsel' mahiyette verilmesi kaçınılmazdı. 'dil ve tarih-coğrafya' fakültesi bu hayati gaye doğrultusunda kuruldu. Devlet, 'millet' olarak var etmeye çalıştığı insan topluluğuna 'Türklük' kimliği ve bilincini yayma yolunda 'lojistik' (bilimsel) destek almak amacıyla Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni işlerliğe soktu da denilebilir." (Atay, 2017 aktaran: Münüsoğlu, 2017).

Kuruluş dönemi yılları olarak kabul edebileceğimiz 1935-1946 yılları arasında fakülteye kayıt olan öğrencilerin çoğunun Ankara’da oturan nispeten durumu iyi olan ailelerin çocukları olduğu Erbaş (2016)’nın yaptığı röportajlarda da ortaya çıkmaktadır. Fakülte ders yılı açılışlarında, anmalarda ve diğer birçok etkinlikte ülkenin siyasilerinin de bulunduğu bir yer olmuştur. Siyasi birçok anlam da ifade eder; öyle ki Türkiye Cumhuriyeti’nin 3. Cumhurbaşkanı olan Turgut Özal’ın kızı Nilüfer Gürsoy da burada okumuştur.

Son olarak da fakültenin anlamına yönelik fakültenin ilk mezunlarından olan Nimet Özgüç hocanın Hayriye Erbaş ile yaptığı röportajda anlattıklarına kulak vermek gerekir. Özgüç; “ Evkaf Apartmanı son derece konforluydu. Daima sıcak suyumuz vardı ve çok güzel yemekler yapılırdı” demiştir. Bu açıdan Özgüç’ün sözleri duygusal anlamda bütünleşmiş sıcak bir yuvayı anlatan sözler gibidir.

Fakültenin bireysel anlamları ise çalışmada daha çok son bölümde ele alınmıştır fakat bu noktada Halil İnalçık’ın şu sözlerini de eklemek gerekir; “”Fakültelerde yetişkin gençler birbirleri ile tanışıyorlar ve aile kuruyorlar. Mesela Nimet Özgüç ile Tahsin Özgüç orada tanıştılar, evlendiler” . Dolayısıyla tüm siyasi, soğuk ve keskin anlamlarla birlikte bu fakülte bazen bir yuva anlamına da gelebilmektedir.

3. ORTABAHÇE’NİN TARİHİ SERÜVENİ

Türkiye tarihi farklı perspektifler ışığında birçok döneme ayrılabilir. Üstelik hangi bakış açısı kullanılırsa kullanılsın tarihi dönemlere ayırma konusunda subjektivite söz konusudur. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin de geçmişini aktarıırken bu tarihin dönemlere ayrılması gerekliliği ortadadır. Önceki çalışmalarda (Erbaş, 2016; Şeşen, 2015) fakültenin tarihi aktarılırken genellikle benzer şekilde dönemlere ayrıldığı görölmektedir. Bu dönemlerin de çoğunlukla Türkiye’nin siyasi tarihi ile örtüştüğü görölebilir. Çalışma açısından fakülte tarihini dönemlere ayırmak da kendi içerisinde bir sınırlılık oluşturmaktadır. Öncelikle ülkenin siyasi tarihi oldukça çalkantılıdır ve fakülteye çok yoğun derecede yansımıştır. Bu siyasi tarihin ise farklı ideolojik ya da siyasi eğilimlere mensup kişiler tarafından oldukça farklı aktarıldığı, deneyimlendiği ya da deneyimlendiğinin düşünöldüğü gözlemlenmiştir. Bu noktada bir tarihin dönemlere ayrılmasında belirli olayların dönüm noktası olarak kabul edileceği ortadadır. Fakat bu dönemlerin isimlendirilmesi siyasi vurgu yapmamalıdır. Çünkü böyle bir vurgunun çalışmanın tarafsızlığına zarar vereceği düşünölmektedir. Elbette ki, bilimsel ve özellikle sosyal çalışmaların tamamen objektif olduğu iddia edilemez. Fakat yine de belirli bir ideolojiye ait terminoloji kullanmaktan özellikle kaçınılmıştır.

Cumhuriyetin fikri ve maddi filizlenişinin 20. yüzyıl başlarında başladığı söylenebilir. Bu döneme, tabii ki, Osmanlı Devleti’nin son dönemini de dâhil etmek gerekmektedir. Ne var ki, 20. yüzyıl başından itibaren tüm dünyayı etkileyen sarsıcı olaylara sahne olmuştur. Bunları bölgeyi ve ülkeyi etkileyen başka olaylar da takip etmiştir. Yüzyıl başlangıcında yaşanan dünya savaşı ile birlikte yaşanan kayıplar ve dramlar henüz yeniyken tüm dünya ikinci bir dünya savaşıyla sarsılmıştır. II. Dünya Savaşı ilkinden çok daha şiddetli geçmiş ve tüm Avrupa’nın neredeyse tamamen yıkımına sebep olmuştur. Bu savaştan sonra ise dünya yeni ideolojik akımların hâkim olduğu, resmi anlamda barış olsa da soğuk savaşın yaşandığı bir döneme girmiştir. Bahsedilen dönem

de Sovyetler Birliği'nin yıkılışına kadar devam etmiştir. Yaklaşık 90'lı yıllara denk gelen "küreselleşme" dalgası ise tam da soğuk savaşın bitiminden sonra tüm dünyayı saran bir olgu haline gelmiş ve tarihi yeni bir döneme taşımiştır.

Dikkatli incelendiğinde, yukarıda özeti verilen ve 20. yüzyıl itibariyle ele alınmış dünya tarihinin Türkiye bağlamında da birçok karşılığının bulunduğu görülecektir. Türkiye gibi Avrupa ve Ortadoğu'nun tam ortasında yer alan ve büyük bir imparatorluğun mirasçısı konumunda bulunan bir ülkenin dünyanın geri kalanından bağımsız bir hikâyeye sahip olması da beklenemez. Türkiye I. Dünya Savaşı sonrasında yıkılan ve paylaşılan bir imparatorluğun küllerinden kurulmuş, üstelik yönetim biçimini de değiştirmiş bir ülkedir. Bu bağlamda cumhuriyetin kuruluş aşaması oldukça önem taşımaktadır. Bu dönem günümüz kurumlarının, kanunlarının ve içtihatlarının temelini oluşturmuştur.

DTCF bir eğitim kurumu olmasının yanında 85 yıllık tarihi ile geçmişe de tanıklık etmiş bir kurumdur. Kuruluş amacıyla sembolik bir konumda olan fakülte her dönemde toplumsal ölçekte farklı anlamlar ifade etmiştir. Bireysel boyutta ifade ettikleri ise sınırsız olmakla birlikte anlaşılması en güç olan boyutlarıdır. Çalışmanın bu bölümünde DTCF'nin toplumsal ölçekte sembolize ettiği olguları ön plana çıkarmak asıl amaçtır.

Fotoğraf 3.1. Yıllar İçinde Fakülte Merdivenleri

Fotoğraf 3.1. sırasıyla 1979 ve 2019 yıllarında çekilmiş iki ayrı fotoğrafın birleşimidir. Aynı mekânda çekilen iki farklı fotoğrafta değişen bireysel ve toplumsal pratiklere

ilişkin ipuçları bulunabilir. Bununla birlikte bu iki fotoğraf en genel anlamda zamanın ruhunun fakülteye ne derecede yansıdığını da göstermektedir. Buna göre Ortabahçe'nin tarihi dört döneme ayrılmıştır: 1974 öncesi dönem, 1974-1980 dönemi, 1981-2000 dönemi ve 2000 yılından günümüzde kadar olan dönem. İlk olarak 1974 öncesi dönem ele alınacaktır.

Cumhuriyetin kuruluşundan 15 yıl sonra Fakülte 14 Haziran 1935 tarihinde TBMM'de kabul edilen kanunla beraber resmi olarak Ankara'da kurulmuştur. Kuruluş gerekçesi de kanun tasarısında şu şekilde belirtilmiştir;

“Hükümet merkezimizde bir taraftan Türk kültürünü bilgi metodu ile işleyecek tetkik ve araştırma kurumlarına olan ihtiyaç, diğer taraftan orta öğretim kurumlarımıza ulusal dil ve tarihimizin bilimsel ve en yeni anlayışlarına göre hazırlanmış öğretmen yetiştirmek ve bugünkü öğretmenlerimizin bu yönden bilgilerini tamamlamak gereği, Ankara'da bir Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmasını icâb ettirmiştir”.

Fotoğraf 3.2. 1940 yılında fakültenin açılışından bir görüntü Kaynak: www.Pinterest.com

Kuruluşu öncesinde ve sırasında Mustafa Kemal'in büyük payı olduğu hatta bunun kendi projesi olduğu da ifade edilmektedir. Fakültenin kurulduğu dönem işgal altında bulunan bir ülkenin zorluklarla sınırlarından işgalcileri atıp yeni bir anlayışa sahip yeni

bir devletin kuruluş yıllarıdır. Yeni cumhuriyet birçok alanda eksik olsa da bazı devrimler ile bu açıklar hızlıca kapatılmaya çalışılmıştır. Bu eksikler tabii ki kültürel, sosyal ve bilimsel alanlarda da bulunmaktaydı. Özellikle bu üç alana ayrı bir önem veren Mustafa Kemal, devletin tarihi ve coğrafi söylemlerinin de ortak değerleri taşıması gerektiğini düşünüyordu (Sertkaya, 2001). Prof. Dr. Nimet Özgüç fakültenin kuruluş amaçları ile ilgili Erbaş (2016) ile yaptığı röportajda şunları ifade etmiştir;

“Dil Tarih’in kuruluş projesini ben, açılmadan evvel öğrenme fırsatını buldum Afet Hanım sayesinde. Atatürk fakülteden evvel Türk Dil Kurumu’nu ve Türk Tarih Kurumu’nu kurmuştu. Türk gençlerinin bu alanlarda yetişmesini istiyordu. Diyordu ki, “Türk çocukları kendi tarihlerini kendileri araştırsın. Yabancıların ön düşünceleri vardır. Onlar kendi kültürlerini kendi enerjileriyle, kendi gayretleriyle ve bilimsel metotlarla araştırsınlar.” Fakültemizin kuruluşunun ana düşüncesi budur ve bu düşünce etrafında Atatürk, hayal edemeyeceğiniz mükemmellikte bir fakülte kurmuştur.”

Bu noktada, Mustafa Kemal’in Dil, Tarih ve Coğrafya bağlamında birbiri ile bağlantılı birçok adım attığı ve atmak istediği düşünülmektedir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi fikrini hayata geçiren Atatürk, Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu’nun da açılmasını sağlamıştır. Bu noktada Türk Coğrafya Kurumu ise Atatürk’ün vefatından sonra kurulabilmiştir. Tüm bunlar fakülteye yeni rejimin ideal vatandaşını yaratma görevinin de verildiğinin bir işaretidir.

İdeal vatandaş hem kurumdan mezun olan kişilerin ulaşması istenen bir kavram olmuş, hem de bu kişilerin Anadolu’da öğretmen olmasıyla yine bu saiklerle öğrenci yetiştirmesi beklenmiştir. Saltanat yönetimini yıkıp yerine cumhuriyeti getiren bir devletin özellikle dünya çapında ulus-devletlerin hâkimiyeti döneminde birtakım ideolojik güdülerle hareket etmesi oldukça normaldir. Bu dönemde artan milliyetçilik imparatorlukların çağını kapatmış, ülkelerde ulus benliğinin artışı ile sonuçlanmıştır. Özellikle Avrupa açısından milliyetçiliğin çok köklü bir kavram olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle bu kıtada bu düşünce tarihi ve felsefi zemini açısından da güçlüdür. Fakat bu düşüncenin ortaya çıkışından çok sonra Osmanlı’da milliyetçiliği

destekleyen aydınların varlığından söz edilebilir. Yapısı nedeniyle genellikle milliyetçi politikaların kendiliğinden filizlendiğini görmediğimiz İmparatorluk Avrupa’da eğitim görmüş kişilerin ülkeye dönüp önemli mevkilerde bulunması ile milliyetçilik ile tanışmıştır. Milliyetçiliğin ve ulus-devletin Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda kritik bir önemi olduğunun altını çizmek gerekir. Bu bağlamda genç cumhuriyet kuruluş yıllarında attığı her adımda birtakım ideolojik saikleri göz önünde bulundurmuştur.

Bahsedilen dönem olan 1930-1940 arası her ne kadar bir dünya savaşının ertesini olsa da başka bir dünya savaşının da arifesidir. Bu nedenle dünya çapında gerginliğin yükseldiği, tüm devletlerin otoriterleştiği bir dönem olarak nitelendirilebilir. Bu atmosferin devlete, topluma ve bireye ayrı ayrı baskı yaptığını da düşünerek dönemin ruhunu ele almak gerekir. Fakat yine de kuruluş yıllarında Türkiye’de yoğun bir yurttaşlık duygusundan bahsedilebilir. Öyle ki DTCF’nin kuruluşundan hemen sonra aldığı öğrencilerin anlatıları yeni rejimin anlatısıyla birebir aynıdır. Bu konuda fakülteye giren ilk öğrencilerden olan Prof. Dr. Halil İnalçık “ [...] Bu 40 kişi, fakülteyi sanki, Atatürk’ten bir misyon almış gibi benimsiyorduk.” (aktaran Erbaş, 2016) sözleriyle fakültenin bireysel anlamlarının devletin ideolojik hedefleriyle kesiştiğini de ortaya koymaktadır.

Fakülte genç cumhuriyetin yoğun bir sembolik kurumu olarak 1935 yılında görevine bugün Ulus’ta bulunan Evkaf Apartmanı’nda başlamıştır. Bu dönemde yatılı öğrenciye de sahip olan fakülte 1940 yılında bugünkü binası geçmiştir. Fakültenin ilk yıllarında Ankara’nın yoğun şekilde şehirleşmiş bir yer olduğu söylenemez. Bu nedenle fakültenin önü Atatürk Bulvarı’na bakarken arkası boştur. Bu dönemde ek binalar ve bugün bulunan üniversite hastaneleri bulunmadığından Ortabahçe diye bir mekânın varlığından söz edilemez. Üstelik örneğin fotoğraf 3.3. incelendiğinde kampüs civarında herhangi bir sınırın dahi olmadığı görülmektedir.

Fotoğraf 3.3. 1960 Yılında Fakülte ve Atatürk Bulvarı Kaynak: www.Ataturkicimizde.org

Dönem itibariyle bir üniversite öğrencisinin yaşayışının da farklı olduğu görülmektedir. Erbaş (2016)'ın kitabında aktarılan röportajlarda, bu dönemde öğrencilerin tüm vakitlerini derslere ve kültürel faaliyetlere ayırdığı görülebilmektedir. Bu dönemde Farabi salonunda çok sık kültürel ve sanatsal faaliyetler olmaktadır. Üstelik dönem açısından üniversite kavramı halkla iç içe bir görünüm çizmektedir. Bu kapsamda halktan kişiler herhangi bir sınır olmadığından fakülteye rahatça girebilmekte hatta dersleri dahi dinleyebilmektedir. Farabi salonunda gerçekleşen faaliyetlere de aynı şekilde halkın katıldığı görülmektedir. Hatta askeri öğrencilerin özellikle her hafta bu salona geldikleri de bilinmektedir (Erbaş, 2016).

Özetlenecek olursa kuruluş döneminde henüz Ortabahçe oluşmamıştır. Fakat fakültenin de halkın erişimine açık oluşu buranın bir kamusal alan özelliği gösterdiğini işaret eder. Dönemsel olarak buranın bir çekim merkezi dahi olduğu söylenebilir. Durum böyleyken Atatürk'ün 1938 yılında vefatı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir döneme girmesi zaten bir süredir devrimlerin yavaşlayışıyla birleşmiş ve deyim yerindeyse zamanın donup kaldığı birkaç yıl yaşanmıştır. Devletin başına geçen İsmet İnönü her ne kadar rejimin ideallerine önem verse de yaklaşan II. Dünya Savaşı nedeniyle çok daha farklı problemlerle uğraşmak zorunda kalmıştır.

Dünya savaşına giden süreç ideolojilerin de çarpıştığı bir dönem olmuştur. Nazi dönemi Almanya'sı ideolojisi bu dünya savaşının çıkış noktası olduğundan bu dönemin dünya açısından anti-milliyetçi, sol ve liberal söylemlerin giderek güçlendiği bir dönem olduğu söylenebilir. Nitekim DTCF'nin kuruluş dönemi olarak adlandırdığımız bu dönemin sonuna doğru Türkiye'de de sol ideolojilerin etkisinin giderek arttığı görülebilmektedir. Bununla beraber siyasi gerginliğin de arttığı bir döneme girilmiştir.

DTCF'de deyim yerindeyse siyasetin dışında konumlanan bilime adanmış o ilk ruhunu değiştiren olayların DTCF dekanı Prof. Dr. Enver Ziya Karal'ın 1945'te yazdığı raporla başladığı söylenebilir. Bu rapor bazı akademisyenlerin -ki bunlar Behice Boran, Pertev Naili Boratav ve Niyazi Berkeştir Zekeriya Serteldir- "*Görüşler*" isimli dergisinde yazı yazmak niyetinde olduğundan bahsetmektedir ve dergi siyasi yapısı nedeniyle sakıncalıdır. Bu rapordan önce de bahsedilen akademisyenlerin sakıncalı olduğu yönünde birçok şikâyet vardı.

1945 ile birlikte artan siyasi gerginlik Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bağlamında yeni bir dönemin açıldığı anlamına gelmektedir. 1948 yılında bazı akademisyenlerin tasfiyesine giden süreç tüm ülkede öğrenci hareketlerinin de yaygınlaşmaya başladığı bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemden başlayarak 12 Eylül darbesine kadar olan zaman DTCF ve Türkiye üniversiteleri açısından yoğun politik bir dönemdir. Burada özellikle DTCF'de açılan ilk kantinden bahsetmek gerekir. 1954 yılında açılan bu kantin günümüzde fakültenin öğrenci işlerinin bulunduğu bölümdedir ve iki katlıdır (Erbaş, 2016). Bu kantin, Ortabahçe'den önce öğrencilerin boş vakitlerini geçirdiği, karşıt görüşlü öğrencilerin mekân pratiklerinin şekillendiği bir yer olarak adeta Ortabahçe'nin ilk halidir.

Erbaş (2016)'ın yaptığı röportajlarda dönemin öğrencileri özellikle kantin açılana kadar fakültede boş vakitlerini geçirme alışkanlıklarının olmadığını belirtmişlerdir. O döneme kadar herhangi bir yeme-içme imkânı barındırmayan fakültede özellikle 1950'li yıllardan sonra kültürel faaliyetler de azaldığından vakit geçirmek çok tercih edilmemiştir. Üstelik artan siyasi hareketler bu olaylarda yer almak istemeyen öğrencilerin de özellikle fakültede çok vakit geçirmekten kaçınmasına sebep olmuştur.

Özetleyecek olursak ilk kantinin yapılışına kadar olan dönemde DTCF boş vakitte yapılacak bir şey olmayan ve çok vakit geçirmenin siyasi anlamlar taşıyabileceği bir yer haline gelmiştir.

İlk kantin hakkında çok bir veri olmasa da çalışma kapsamında yapılan mülakatlarda görüşmeciler bu yer hakkında duyduklarını aktarmışlardır. Fakülteden 1983 yılında mezun olan katılımcı 7 yapılan mülakatta şunları aktarmıştır;

“Ben tarih bölümü mezunuyum, fakülteye girişim 1978 yılıdır. Açıkçası fakülteye gelirken öyle siyasetle çok işim olmazdı ama meraklıydım yani bu konuda[...] o tarihte Ortabahçe vardı tabii ama öncesinde kantin bugün öğrenci işlerinin olduğu yerdeymiş, o dönemki abilerimiz anlatırdı, 1974 öncesinde fakülte yoğun bir sağcı kitleye sahipmiş ve bunlar solcuları dövüyorlar, okula sokmuyorlarmış. Kantin de iki katlıymış ve sağ görüşlü öğrenciler alt katında otururlarmış genelde. Burada da şöyle bir ironi var; 2 katlı kantinde eğer sağcı değilsen üst kata gitmen lazım ama sonuçta sağcuların arasından geçiyorsun yani. Hadi apolitiksen sorun yok ama solcuysan [gülüyor] solcuysan kantin sana yasak yani kesin dayak diyorsun.”

1940’lı yılların sonundan 1960 yılına kadar DTCF öğrenci olaylarının, eylemlerin ve çatışmaların en yoğun olduğu fakülte olmuştur. Bu durum tırmanarak darbeye kadar artmış fakat darbeye birlikte aniden durulmuştur. Bu sakinleşen ortamda fakültede siyasi olaylara karışan öğrencilerin tutuklanmış olmasının payı büyüktür. Elde kesin bir veri olmasa da 1976 sonlarına kadar DTCF özelinde milliyetçi öğrencilerin hâkimiyetinden bahsedilebilir. Milliyetçilik ve ulusalcılık fakültede oldukça taraftara sahipken sol görüşlere mensup kişilerin bu dönemde fakültede çok sık görülmediği, hatta çoğu zaman bu kişilerin fakülteye girişine izin verilmediği bilinmektedir.

Bu bilgiler ışığında 1967 yılına kadar Ortabahçe’nin bugünkü anlamıyla varlığından söz edilemez. Birtakım farklı kullanımlar olsa da meydanın bugünkü yapısına giden en büyük adım 1967 yılında DTCF’nin arkasına Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin yapılışı ile atılmıştır. Aslında bu tıp Fakültesi’nin yapılışına da dönemin

dekanı ve rektörü karşı çıkmıştır. Fakat hazine arazisi olduğundan ve dönemin hükümetinin de onayı olduğundan tıp Fakültesi'nin yapılışına engel olunamamıştır.

Bu noktada 1960'lı yılların tüm Türkiye genelinde bir “kırdan kente göç” dönemi olduğunun (İçen, 2019) da altını çizmek gerekir. Kırsalda zorlaşan ekonomik şartlar bireyleri göçe zorladığından ülkenin büyükşehirlerinde yoğun bir nüfus artışı gözlemlenmiştir. Tabii ki bu nüfus artışı yoğun bir şehirleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Bu durum DTCF'nin merkezi konumu ile birleşince fakültenin bugünkü sıkışmışlığının da açıklaması niteliğindedir.

Böyle bir “şehirsel sıkışmışlık” döneminde fakültenin de genişleyebileceği alanlar başka kurumlara devredilmiş ve fakülte bugünkü sınırlarına ulaşmıştır.

Aynı şekilde 1950'li yıllar itibariyle artan öğrenci hareketleri nedeniyle fakültenin etrafına duvar örüldüğü ve demir parmaklıklar konduğu da bilinmektedir. Ne yazık ki bu duvarın ve parmaklıkların tam olarak hangi yıl yapıldığı bilinmemektedir. Yine de DTCF'nin ve Ortabahçe'nin bugünkü fiziki şeklini almasında yukarıda aktarılan iki olay oldukça önemlidir. Bunların dışında Ortabahçe'nin fiziki yapısı dışında siyasi ve sosyal yapısını oluşturan en önemli olaylardan biri ise 1974 yılında yürürlüğe giren af yasası ile darbe döneminde tutuklanmış çoğu öğrencinin tahliye olmaya başlamasıdır. Aslında darbenin yapıldığı 1960 yılı ve sonrasında Türkiye de bugünkü anlamıyla Sağ-Sol ayrımı bulunmamaktaydı. Sol olarak adlandırılan kesim Marksizm, Leninizm ve Sosyalizm'e daha yakın iken bugün “Ulusalçı” veya “Milliyetçi” olarak adlandırılan kesim genel olarak milliyetçi olarak görülmekteydi. Günümüzde “Muhafazakâr” olarak bilinen kesim ise hem sol hem de milliyetçi kesim tarafından gerici olarak adlandırılıyordu. Bu kapsamda 1960 yılında tutuklanan öğrencilerin “solcu” olduğunu söylemek oldukça güçtür. Fakat tutuklananların ekseri kısmı sonraki dönemde şekillenen sol'un içinde yer almıştır.

Tabii bu ayrımın 1970'li yıllardan itibaren bugün bildiğimiz şekline evrildiğini söylemek gerekir. Bu yıllarda DTCF siyasi açıdan tekrar kaynamaya başlamıştı. 1974 yılında af ile tahliye olan öğrencilerden sol görüşlü olanlarının fakülteye girmeyi denediği ve çoğunlukla olayların yaşandığı söylenebilir. 1974 yılından başlayarak sol görüşlü öğrenciler fakülteye girebilmek için düzenli yürüyüşler düzenlemiştir ve bu

yürüyüşlerden birinde yürüyüşte olan gruba Sıhhiye Köprüsü üzerinden ateş açılmıştır (“1975-76 Dil-Tarih Ülkücü İşgalinin Kırılış Öyküsü”, 2018).

Yine uzun süren çabalardan sonra sol görüşlü öğrencilerin fakülteye girdiği hatta bir anda fakültede çoğunluğu oluşturduğu bilinmektedir. Bahsedilen yıl 1976 olduğundan Ortabahçe'nin de bu yıl itibariyle tam anlamıyla ortaya çıktığı söylenebilir. Sol grupların fakülteye yoğun şekilde girişi ile 1980 darbesine kadar sürecek şiddetli öğrenci olaylarının da başlangıcı olmuştur. Bu da Ortabahçe'nin ikinci, yani 1974-1980 dönemi olarak ifade edilebilir. Şimdi ise bu dönem ele alınacaktır.

Darbeye giden sürecin elbette ki tartışmalı birçok yönü vardır. Fakat siyasi çatışmaların artmış olduğu da objektif bir yorum olacaktır. 1974 yılında sol görüşlü öğrencilerin fakülteye girmesi ve çoğunluğu oluşturmasıyla fakülte neredeyse her gün olayların yaşandığı bir yer haline gelmiştir. Bu dönemde etrafı tel örgülerle çevrili fakültenin hangi girişlerinin kullanıldığı bilinmese de çatışmaların çoğunun Ortabahçe'de meydana geldiği bilinmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de öğrenci olaylarının en yoğun yaşandığı üç fakülte Ankara Üniversitesi'ne bağlı Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi'ne bağlı Edebiyat Fakültesidir. Bu dönemde birçok yaralama olayı da yaşanmış, öğrencilerden bir kısmı da tutuklanmıştır.

Fakültenin bugünkü sınırları 1964 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin kurulması ile belirlendiğinden 1964 yılından 1976 yılına kadar Ortabahçe'nin tüm öğrenciler tarafından kullanıldığı fakat burada hakim olanın sağ ideoloji olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan bugün sol görüşün ve fraksiyonlarının “kontrolü” altında bulunan Ortabahçe ilk oluştuğunda bambaşka bir durumdadır.

Fotoğraf 3.4. Kütüphane Binasına Giden Merdivenler Kaynak: www.Pinterest.com

1975 yılında çekilen fotoğraf 3.4. incelendiğinde resimde bulunan kişilerin (Halil Topalan, Fahri Çetinkaya, Mehmet Yaprak, Eyüp Temel, Ali Sabuncuoğlu ve Bahattin Ergezer) kütüphane binasına giden merdivenlerde yüzleri dil binasına bakacak şekilde oturduğu görülmektedir. Fotoğrafi paylaşan kişi tarafından “DTCF ülkücüleri” başlığı verilen bu fotoğraf bugün sol fraksiyonların “çardak” olarak adlandırdığı ve sahiplendiği mekânın önünde çekilmesi dolayısıyla oldukça önemlidir. Dönemin durumunu büyük ölçüde anlatan fotoğraf Ortabahçe’nin de şekilsel olarak ortaya çıkması konusunda büyük bir kanıt niteliği taşımaktadır.

Darbeye kadar olan 6 yıllık dönem Ortabahçe’nin kaotik, çok boyutlu ve biricik yapısının oluşmasında en çok etkili olan dönemdir. Bu dönemde oluşan mekân pratikleri, isimlendirmeleri ve algıları günümüze kadar gelen Ortabahçe’nin taşıdığı miraslar olmuştur. Üstelik bu yıllar fakültedeki öğrenci sayısının oldukça arttığı ve fiziki alanın yeterli gelmediği bir dönem olmuştur. Artan öğrenci sayısı birçok farklı Ortabahçe deneyimi olsa da bunların çoğunda olumsuz bir etkiye sahiptir. Yaklaşık 1000 metrekare olan Ortabahçe’de yaşanan bu sıkışıklık sınav dönemi gibi zamanlarda tüm fakültenin yoğun bir caddeye dönüşmesine sebep olmuştur.

Türkiye siyasi tarihinde travmatik bir nokta olan 12 Eylül 1980 darbesi arifesinde spekülasyona girilmeden genel durum değerlendirilirse tüm ülkede büyük sorunların olduğu söylenebilir. Çatışmalar sokak ölçeğinden kent ölçeğine her alanda görülebilen insanların siyasi görüşlerine göre oturdukları kahvehaneleri bile ayırdığı bilinmektedir. Fotoğraf 3.5. bu dönemin Ankara Üniversitesi açısından en ilginç anlarından birini yansıtmaktadır.

Fotoğraf 3.5. 1979 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine giren bir polis panzeri Kaynak: www.Pinterest.com

Ortabahçe'nin üçüncü dönemi 1981-2000 arası dönemdir. Küresel petrol krizinin çıktığı yıl olan 1970 tüm ülkeler açısından bir dönüm noktası olmuştur. Borçlanma gerekliliği ile çoğu ülkenin liberalleşmesinde bu krizin payı olduğunu da belirtmek gerekir. İşte Türkiye de bu kriz sonrasında liberal politikalara tamamen açılarak küreselleşme anlamında da büyük bir yol almıştır. Dünya çapında yaşanan bu kriz aslında kapitalist sistemin yeniden üretimi için bir gerekliliktir (Harvey, 2014) ve kapitalizm bu kriz döngüleri ile devamlılığını sağlayabilmektedir. 1970 yılında yaşanan krizin çıkış noktası da teknoloji olmuştur. Bugün halen kullandığımız birçok elektronik aletin de icadı bu döneme rastlamaktadır. Teknolojik gelişmeler üretimin

hızını ve kapasitesini o kadar arttırmıştır ki o zamana kadar üretim odaklı olan kapitalist sistem bu kadar fazla üretimin birileri tarafından tüketilmesi gerektiğini anlamış ve yeniden yapılanmıştır. İşte bu dönemde özellikle kapitalist ekonomilerde bir tüketim çılgınlığı göze çarpmaktadır. Üstelik liberal politikalara geçen yeni ülkeler ve küreselleşen dünya sayesinde bu tüketim kültürü çok geniş coğrafyalara da yayılmıştır. Türkiye de bu coğrafyalardan biri olmuştur. 1980 sonrasında bireylerin harcama eğilimleri öncesine nazaran olağanüstü şekilde artmıştır. Bununla ek olarak kültürün de bir tüketim nesnesi haline getirilmesi ile kapitalizmin ortak bir kültürünün de ortaya çıktığı söylenebilir.

Bu değişim ve dönüşüm Türkiye'yi derinden etkilese de en fazla genç nüfusu ilgilendirir olmuştur. Çünkü tüketim kültürünün sundukları özellikle genç nüfusun tüm duygularına hitap edecek durumdaydı. Üniversite gençliği de bunlardan tabii ki ayrı düşünülemez. Bu noktada 1980 sonrasında üniversite öğrencilerinin siyaseti konuşmaktan uzaklaştığını, bir anlamda apolitize olduğunu söylemek doğru olsa da bir bakımdan da problematiktir.

Bu noktada öncelikle apolitize olmanın hangi boyutundan bahsedildiğini açıklamak gerekir. Ülkenin sosyal tarihine kısaca bakılırsa halkın her dönemde politize olduğu görülebilir. Dolayısıyla Türkiye özelinde apolitize olma kavramı ancak siyasi söylemlerin sıklığının azaldığı şeklinde ifade edilebilir. Yani üniversite gençleri birtakım sebeplerle bahsedilen dönemde siyasi oluşumlar içinde yer almıyor olabilir. Fakat bu durum onların apolitize olduğu anlamına da gelmez. İkinci olarak 1980 sonrası dönem Türkiye'nin nüfusunun arttığı, ekonomisinin düzeldiği ve iş imkânlarının arttığı bir dönem olduğundan üniversitelerde öğrenci sayısı artmıştır. Bu bakımdan Ortahçe özelinde artan kullanıcı (öğrenci) sayısının homojenliğe olumsuz etki ettiği düşünülmektedir. Yani fakülte 80 öncesinde daha az öğrenci nüfusuna sahipken çeşitli siyasi ideolojilere sahip kişiler yüzdesel olarak fazla olabilir. Fakat 80 sonrası binlerle ifade edilen öğrenci topluluğu arasında cılız ideolojik sesler de bastırılmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan mülakatlardan birinde Katılımcı 7 1980 sonrası DTCF ve Ortabahçesi hakkında şunları belirtmiştir;

“Darbe’den sonra fakültenin aynı olduğunu söyleyemem en azından şahsım açısından yani. Tabii ki öğrenci olayları bıçak gibi kesilmişti. Fakat sanki hepimizin hissiyatında da bir değişim vardı. [...] Yani anlatılabilecek bir durum değil, rengi kaçtı fakültenin diyebilirim [...] elbette ki siyasi çatışmalar, yaralanmalar ve ölümler bizim istediğimiz şeyler değildi. Ama 1980 öncesini daha samimi buluyorum ben, çünkü fakültede öğrenci azdı ve herkesi neredeyse isim isim tanırdın. Mezun olduktan sanırım 1 ya da 2 sene sonrasındaydı (1984 ya da 1985) fakülteye bir girdim resmen insan kaynıyor. [...] Sanki doğduğum evi yıkmışlar da yerine gökdelen dikmişler gibi gelmişti bana fakülte.”

Bu dönemde fakülte ve Ortabahçe açısından önemli bir başka gelişme de günümüzdeki mekân pratiklerinin oluşmasıdır. 1974 yılında Ortabahçe fiziki anlamda ortaya çıkmışsa da bu dönemde burada bir kantin olmadığı bilinmektedir. Bu dönemden önce de bugünkü öğrenci işlerinin olduğu yerde bulunan kantin taşınmış ve böylece “Arka Kantin” denilen ve dil binasının arka kısmında bulunan kantin oluşmuştur. Bu alanın tam olarak hangi yılda kantin olduğu bilinmese de katılımcı 2 olarak kodlanan kişi kendisinin de fakülteye girdiği yıl olan 1985 itibarıyla fakültedeki durumu şu şekilde aktarmıştır;

[...] Ben 1985 yılında fakülteye girdiğimde hiç öyle çatışmalı kavgalı bir ortam yoktu. 12 Eylül’e giden süreçte gerçekten fakültede karışıklıklar yaşanmış ama ben geldiğimde gerçekten naif bir ortam vardı. İşte o zaman sol dediğimiz gruplar sosyalizmi destekleyen insanlardı, sağ dediğimiz de ülkücü insanlardı. O dönemde tek kantin bugünkü arka kantindi mesela, mecbur sağcısı da solcusu da orda dururdu ama bir şey olmazdı yani. [...] solcular bildiri okuyacağı veya eylem yapacağı zaman sağcılar terasa çıkar veya dışarıya çıkardı, sağcılar eylem yapacağı zaman aynı şekilde karşı taraf çıkardı. Küçük alan ve tek kantin yani mecburlar buraya [...] benden öncesini bilemem ama bu hoşgörü pratiği yanlış hatırlamıyorsam

1988 senesine kadar sürdü. Şuradan hatırlıyorum; o sene hem Karabük maden işçileri grev yapıyordu hem de Ermenistan ile Azerbaycan arasında Karabağ Savaşı başlamıştı. Tabi sağ ve sol gruplar bunlarla ilgili bir eylem veya açıklama yapacak. Cuma günüydü ve sanırım aylardan nisandı. Sağ görüşlü grup Cuma namazından dönüyordu, o sırada da arka kantinde sol görüşlü öğrenciler işçi eylemlerine yönelik desteklerini bildiren bir açıklama okumuşlar ve afişler asmışlardı. Yani bakılacak olursa sol grup sırasını savmıştı. Sağ görüşlüler de kendi eylemlerini yapmaya giriştiler, bu arada da birisi solcuların astığı afişleri indirmişti kendi afişlerini asmak için. Orada bazı sesler yükseldi işte afişleri yırtmayın gibi şeyler. Öteki grup da siz eyleminizi yaptınız sıra bizde o yüzden biz afiş asacağız gibi bir şeyler söyledi. Yani doğrudu aslında ama o anda grupların arkasından bir sandalye fırlatıldı, ondan sonra karıştı işte her şey [...] o olaydan sonra 3 gün kadar tatil edildi okul, kantin de dönem sonuna kadar kapatıldı zaten. Ertesi sene okula geldiğimizde Solcu öğrenciler Ortabahçe'de daha fazla vakit geçiriyordu ama tabi orada bir büfe yok o zamanlar, yine çay almaya filan arka kantine gidiyorlar. Tabi gidip gelirken sürtüşmeler yaşanmaya başladı, bazı ufak kavgalar sayıca artmaya başlayınca sol görüşlü öğrenciler yönetimle görüştü, yönetim de çare olsun diye çay kazanları koydu bugünkü tiyatro banklarının olduğu kısma. Bir sene sonra da yönetim ufak bir büfe kurulmasına izin verince orada daha birbirinden ayrılmış oldu gruplar [...] işte yanlış hatırlamıyorsam 90 senesi oluyor büfenin kuruluşu. 91 senesinde de yine solcu grupların talebiyle çardak denilen yer yapıldı. Bugün de mesela matbaa kafe açıldı, bu kafenin de sol grupların arasındaki anlaşmazlıkla bir bağı vardır yani [...] bundan önce Ortabahçe'nin büyük bir önemi yoktu yani fakülte için, asıl çekim merkezi arka kantin taraftıydı [...]

Anlatılanlar doğrultusunda sınırlarının ve kabaca fiziki yapısının oluşmasına rağmen Ortabahçe 1974 senesinden 1990 senesine kadar göz önünde bulunmayan, daha çok avlu olarak kullanılmış bir mekândır. Yani bu dönemde 3 binadan çıkan öğrenciler arka taraftaki kantine gitmek amacıyla burayı kullanmaktadır. Havanın güzelleştiği

bahar ayları bu dönemde Ortabahçe’yi daha kullanılabilir kılarken kış aylarında bu alan تنها kalmaktadır.

1974 ve 1990 arasında Ortabahçe’nin öğrenciler tarafından sık kullanılmadığı dönemde de nelerin yaşandığını öğrenmek burayı tanıyabilmek açısından önemlidir. Bu önemi iki yönden açıklamak doğru olacaktır. İlk olarak tezin özellikle 4. bölümünden itibaren aktarılanlara uyumlu olarak ele alınan “Ortabahçe” ağaçlardan, banklardan, betondan ve binalardan oluşan bir mekân değildir. Burası materyal unsurlar, insanlar, duygular, temsiller ve kültürler toplamından oluşan bir atmosferdir. İkincisi Ortabahçe her daim bir oluş halindedir ve günümüzde dahi olup bitmiş bir Ortabahçe’den bahsedilemez. Bu iki açıdan hiçbir öğrencinin kullanmadığı ya da isminin dahi konmadığı bir dönemde dahi Ortabahçe kavramı oluşmaktadır. Dolayısıyla Ortabahçe önemli ve özgün bir yer ve kavram olarak ele alınıyorsa burayı belirli zaman aralıklarına ya da fiziki sınırlara sıkıştırmamak gerekir.

Sonuç olarak 80 sonrası dönem Ortabahçe birkaç farklı nedenle popülasyonun arttığı, 90 yılı itibariyle de cazibe alanı haline gelen bir yer görünümü çizmektedir. 90’lı yıllar yine fakültedeki öğrenciler açısından mekânsal ayrışmanın yaşandığı ama buna rağmen Ortabahçe’nin de bir kamusal alan olarak öne çıktığı yıllar olmuştur. Bu kamusal boyutunu da şu şekilde açıklamak gereklidir; elbette ki Ortabahçe sınırlarının tamamen oluşmasından hemen sonra bir fakülte bahçesi oluşu nedeniyle bir kamusal mekândır. Fakat buranın insanların gündelik yaşamının bir parçası oluşu ve sosyal, siyasi ya da etnik kimliğinden bağımsız şekilde bir araya toplayışı onu bir kamusal mekân yapmaktadır. Bölüm 4.1. ‘de işlenecek olan “bir kamusal mekân olarak Ortabahçe” başlığının temelinde yatan görüş de budur.

2000 yılı yeni bin yılın başlangıcı olması sebebiyle belirgin bir zihinsel ayrım haline gelmiştir. Bireysel veya toplumsal anlatılarımızda bu yıl çoğu konuda keskin bir sınır görevi görmektedir. Oysa 2000 yılının sadece “yeni bir döneme girildiği” söylemi ile altı çizilmiş bir yıl olduğu bugünden bakılınca anlaşılmaktadır. Çünkü bu yıl ne bir devrimi ne de bir çağı başlatmıştır, fakat yine de sıkça öyleymiş gibi yansıtılır. Dolayısıyla Ortabahçe açısından ele alındığında bir yılın ne mekânın kendisini ne de kullanıcılarını büyük bir dönüşüme ittiğini söylemek imkânsızdır. Bu yüzden de “2000

yılı” ifadesi yerine “2000’li yıllar” ifadesi Ortahçe açısından anlamlı hale gelmektedir. Ortahçe’nin deneyimlediği süreç izole bir dönüşümden ziyade küresel ölçekten toplum ve birey ölçeğine kadar inen zincirleme bir ilişkiler ağıyla açıklanabilir. Bundan dolayı da Ortahçe mekânsal üçlü’nün diğer öğeleriyle diyalektik bir ilişkide olmakla beraber bu çalışmada çoğunlukla bir temsil mekânı olarak ele alınır. Tarihsel ayırım ile ilgili konuya açıklık getirdikten sonra 2000 yılı ve sonrasında Ortahçe açısından neden ayrı bir dönem olarak ele alındığı konusuna da değinmek gerekir. Bu dönem dünya açısından da hızlı ve köklü değişimlerin dönemidir; üstelik bu değişimlerin birbiri ile olan bağı da yoğundur.

Milenyum çağı olarak adlandırılan 2000 sonrası dönemde Ortahçe’de yaşanan dönüşümü birkaç maddede özetlemek mümkündür. Bu maddeler şu şekildedir;

- Dönüşen medya Ortahçe’yi aktarmada önemli bir konuma gelmiştir. Üstelik aynı medya bireyi ve toplumu dönüştürürken Ortahçe’nin kullanıcısı olan bireylere de etki etmiştir.
- Artan teknoloji sosyal medyayı ortaya çıkartmış ve bu doğrultuda hem DTCF hem de Ortahçe sosyal medyaya da taşınmıştır.
- Ortahçe’de ideolojik eylem giderek karikatürize hale gelmiş ve odak noktası olmaktan çıkmıştır.
- Bu dönemle birlikte yükseköğretim, DTCF ve hatta Ortahçe bir tüketim nesnesi haline gelmiştir.
- Bu dönemde trende uygun olarak fakültede de bireyselleşme artarken insanın kendi yaşamı öne çıkmaktadır. Dolayısıyla Ortahçe bağlamında kamusalığın kısmi çöküşünden de bahsedilebilir.

90’lı yılların ortasında başlamak üzere medya, milenyumda da büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Özellikle Türkiye açısından çeşitlenen medya kuruluşları ve medyada artan gösellik bu dönemde ön plana çıkmıştır. Başka bir deyişle medya, bireylere hiç gitmedikleri yerleri gösterebilme yeteneği ile kazandığı yerini renkli yayın ve yeni içeriklerle güçlendirmiştir. Medya özelleştikçe ilgisini başka yönlere de çevirmiştir. Bu bağlamda medyanın yansıttığı yerlerden biri de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi olmuştur. Böylece bu çeşit bilgi fakülteyi duyulan bir yer olmaktan çıkartıp bilinen bir

yer olmaya yaklaştırmıştır. Bu da, olumlu ya da olumsuz, bireyin fakülte hakkında kısmi bir yargıya sahip olmasını sağlar. Bu 2000 sonrası fakülteye girmiş kişilerle yapılan mülakatlarla da desteklenen bir argümandır. Örneğin katılımcı 1 DTCF'nde öğrenimine başladıktan sonra ailesinin medya konusunda algıda seçici davrandığını ve fakülteyi sürekli kavga olan bir yer olarak düşündüklerini belirtmiştir. Bu aslında medyanın yansıttığı Ortabahçe'nin sonucudur.

Medya yeni bin yıl ile hayatımızda büyük bir yer edinirken gelişen teknoloji medyayı da dönüştürmüştür. Bu şekilde ortaya çıkan sosyal medya platformları 2005 sonrasından günümüze kadar önemini giderek arttırmıştır. Öyle ki bu platformlar bireyleri, mekânları ve insanları bir bakıma dijitalize ederek onları hem bilgiyi üreten hem de tüketen konumuna getirmiştir.

Fotoğraf 3.6. Twitter'da Ortabahçe

Fotoğraf 3.6. göstermektedir ki Ortabahçe'nin kullanıcıları zamanla dijital platformlarda varlık gösterirken yanlarında bireyler arası ya da gruplar arası ilişkileri de taşımışlardır. Bu bağlamda zaten Ortabahçe çoğunlukla bu ilişkilerden teşkil bir yapı olduğundan onun da dijitalize olduğu savunulabilir.

Bu dönüşüm hem mekânı hem de bireyi etkilese de Ortabahçe’de siyasi eylemin yapısı aynı kalmıştır. Bu nedenle karikatürize olmuş eylem ve kavga Ortabahçe’de vakit geçirmiş ya da geçiren çoğu katılımcı tarafından hem gündelik hayatlarının bir parçası hem de rasyonaliteden uzak bir davranış olarak aktarılmıştır. Belirli bir ideolojiyi desteklediğini ifade eden katılımcılar ise, bu pratiği kendi açılarından yüceltmekte ve kısmen de olsa desteklemektedir. İlk görüşe ilişkin olarak katılımcı 1 şunları ifade etmiştir;

“Eylem veya o tarz bir gösteri başlamadan önce biraz sessizlik olur ve çardaktan birçok insan çıkardı, bu sessizlik bir kavga emaresi olabileceğinden herkes o sırada gerilirdi. Daha sonra bildiri okunmaya başlanmışsa Ortabahçedeki kişiler rahatlayıp anında kendi gündemlerine dönebilirlerdi çünkü bildiri okunması ve gösteri yapılması gündelik bir rutin sayılırdı fakültede, kavga da rutin sayılırdı fakat kavga çıkacaksa kendi gündeminize dönemezsiniz [...] Bu tarz gösteriler sırasında apolitik diyebileceğimiz kişiler genellikle bildiriye dinlemez ve hatta o yöne bakmazdı [...] Eylemdeki konuşmacılar genelde kesinlik ifade eden kipler kullanırlardı, örneğin “bu düzen yıkılacak” derlerdi, bu belki de konuşmaları 80lerden fırlamış hale getirirken faaliyetin kendisini de karikatürize ediyordu [...] Gösteri bitince sol gruplar kendilerini alkışlardı, biraz da dil binası merdivenlerinden alkış gelirdi, önceden bahsettiğim gibi, onun dışında kimse açıklamayı bırakın dinlemeyi alkışlamıyordu bile [...].”

Fotoğraf 3.7. katılımcı 1’in görüşünü destekler biçimde kullanılan terminolojiyi yansıtmaktadır. Yine bu görüşe ek olarak katılımcı 8 şu ifadeleri kullanmıştır;

“ [...] siyah beyaz görüntülerden veya eski filmlerden aklımızda hep bir işçi eylemi veya ona benzer bir şey vardır. İşte Ortabahçe’deki eylem de birebir aynıydı aslında [...] Ben buna çok şaşırdığımı hatırlıyorum. Çünkü o zamana kadar böyle bir şeye şahit olmamışım. Ama baktığın zaman da film gibi bir iş yani slogan atmak [...] Kulağımda hep aynı şeyler var ‘Dil Tarih faşizme mezar olacak’ ya da ‘faşizme karşı omuz omuz’. Bu sloganlar özetler yani fakülte hayatımı. Hala eski arkadaşlarla

görüşünce şakasını yaparız ‘ne oldu ya bizim fakülte mezar oldu mu acaba faşizme’ diye. Aslında komik olmaması gereken bir şey ama nedense benim açımdan çok anlamlı değil [...] bir tuvalet kapısının arkasında görmüştük, sonra kendimiz de kullandık, ‘ne sağcıyım ne solcu cimbohluyum cimbohlı’ bu laf özetliyor bizim bakışımızı [...]”

Fotoğraf 3.7. Ortabahçe’de Bir Pankart

İkinci görüşe dair ise katılımcı 6 ‘nın şu ifadeleri bulunmaktadır;

“Eylem pratiğinin değişmediğini söylediniz ama bence bu ifade yanlış, çoğu şey değişti. Örneğin teknoloji girdi hayatımıza, konuştuğumuz dilin kendi değişti [...] yani neden böyle düşündünüz bilemiyorum ama elbette ki bildiri okuyan arkadaşlar yüksek sesli ve gönüllü arkadaşlarımızdır, terminoloji bağlamında düşünürsek evet biz Marksist terminolojiyi kullanıyoruz, bu sebeple bazı ifadelere sıkça rastlayabilirsiniz bildirilerimizde ya da açıklamalarımızda [...] bu açıklamalara da ilgisiz bir kesim var Ortabahçe’de [...] ben bunu iki sebebe bağlıyorum. Birincisi bir kısım öğrenciler bu konulara hiç kafa yormadığından kapitalizmin içinde konformist bir tavırla uyuyorlar, bunlar apolitik olarak adlandırdığımız kişiler ama teknik açıdan

kapitalizmin safındalar [...] kusura bakmasınlar ama bunlar benim gözümde cahil. Ortabahçe’de yaptıkları tek şey çay içip muhabbet etmek ya da karşı cinsle iletişime geçmeye çalışmak [...] ikinci grup ise aslında bizim görüşümüzü paylaşan ama fişlenmekten korkan insanlar, bunları kısmen anlayabiliyorum çünkü yetiştirilme tarzı olsun kişinin karakteri olsun harekete geçmesine izin vermeyebilir [...] “

Tüm bu görüşler ışığında Ortabahçe’de bulunan “Tiyatral” kamusallığın da yıldan yıla azaldığı düşünülmektedir. Sennet (2010) kamusal insanın çökmekte olduğunu savunur ve bunu birçok boyutuyla açıklar. Bu bakımdan araştırmacı da Sennet’in görüşünü benimsemekle beraber Ortabahçe’nin kamusallığının çöküyor olmasında iki önemli başlığın daha önemli olduğu görüşündedir. Bunlardan birincisi her şeyin olduğu gibi yükseköğretimin veya genel anlamda eğitimin de bir tüketim nesnesi haline gelişi, ikincisi ise birçok farklı sebeple bireyselleşen ve yalnızlaşan insanın varlığıdır.

4. ORTABAHÇEYİ KONUMLANDIRMAK: BİR MEKÂNIN SÖYLEMSEL İNŞASI

Beşeri coğrafya 1970'lerde insanların hayatlarına ve dünyaya nasıl anlam verdiklerine dair fenomenolojik sorular üzerinde daha fazla çalışmaya başlamıştı. Bu soruların bir kısmı da mekâna ilişkindir. Çünkü insanın belirgin mekânlarla olan ilişkisi tarihsel ve derin bir olgudur. Bu belirgin mekânlardan en önemlisi ise "Ev"dir (Tuan, 1974; Relph, 1976). Bu yıllarda insan ve mekân arasındaki bu tür ilişkiyi inceleyen çalışmalar ilerleyen dönemde mekân kimliği denen kavramın da temelini atan metinler haline gelmiştir. Üstelik günümüzde küreselleşme ile yere özgülüğün azaldığı hâkim söylem olsa da kimileri de mekânsal kimliğin öneminin giderek arttığını belirtmiştir (Harvey, 1993).

Mekâna duyulan aidiyet modern dönemle yeni bir yapı kazanmıştır. Aidiyet artık bir yerde 'doğup büyüme' ile kazanılan bir duygu olmaktan ziyade sonradan seçilen bir ikamet yeri için de inşa edilebilir. Bu inşa da yaşam tarzı veya başka mekânlarla bağlantıya ilişkin olabilir (Savage ve diğerleri, 2005). İnsanların ve yerlerin kimlikleri arasındaki ilişki diyalektiktir: mekânlar üretilir ve insanlar bu üretilen mekâna anlamlar ve kimlikler verir, bununla beraber yerlerin de insanları bir şekilde şekillendirdiği söylenebilir. Dolayısıyla mekân kimliği, mekân ve birey arasındaki ilişkinin bir ürünüdür ve bireyin kolektif benliğinin boyutları bu noktada önemlidir. Dolayısıyla mekânlar söylemsel inşa hem birey hem de toplumsal bağlamda bir mekân yaratmaktadır (Torkington, 2012).

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve onun ortasında bulunan Ortabahçe hiçbir zaman sadece birer lokasyon olmamıştır. Bu mekânlar bazı kişiler için bireysel bağlamda

anlam yüklü olsa da bahsedilen yerlerin yakınında bile bulunmamış kişilerin de bu yerler hakkında “bilgileri”, buralara yüklediği anlamlar vardır. Bilgi edinme süreci genelde deneyimsel, uzun soluklu ve bireye özgü süreçlerden oluşur. Fakat çok uzun bir zamandır özellikle medya temsilleri toplumsal ölçekte DTCF ve Ortabahçe hakkında bireylerin bilgi edinme süreçlerini etkilemiştir. Şeşen (2015) yaptığı çalışmada DTCF özelinde medya temsillerinin ve hâkim söylemin öğrenci olaylarına yaklaşımını ortaya koyar. Elbette ki DTCF farklı siyasi görüşlere sahip öğrencilerin çatışmaya varan hareketlerinin yaşandığı bir fakültedir. Fakat medyanın yanlış ve eksik temsil dolayısıyla fakülteyi bir eğitim kurumu olmaktan çıkartıp kitlelerin çatıştığı bir meydan haline getirmesi de oldukça yanlıştır.

Yukarıda ifade edilen mekân tanımı ve mekân kimliği gibi olgular ile beraber geçmişten günümüze farklı temsillerin ve özellikle günümüzdeki medya temsillerinin Ortabahçe’ye dair düşüncemizi etkilediği açıktır. Bu noktada temsil ile söylem arasındaki ilişkinin tekrar altı çizilmelidir. Daha önceki bölümde tarihsel serüveni ifade edilen Ortabahçe’nin bu bölümde söylemsel olarak nasıl inşa edildiği üzerinde durulacaktır. Bu noktada Ortabahçe’ye söylemsel bir zemin oluşturması için “konumlandırmak” kelimesi seçilmiştir. Buna göre, geçmişten günümüze belli bir semantik yoğunluk kazanan, bireysel ve toplumsal anlamlar taşıyan ve farklı temsillere sahip Ortabahçe’nin söylemsel inşasını oluşturan ya da sosya-mekânsallığını konumlandıran üç unsur vardır. Bunlar; kamusal alan, politik mücadele ve sahne kavramlarıdır. Ayrıca, Ortabahçe söylemi bu üç unsuru bir arada düşünmeyi gerektirir.

4.1. Kamusal Alan Olarak Ortabahçe

Kamusal alan günümüzde sıkça tüm halkın erişebildiği, kamuya ait olan ortak alan anlamında kullanılmaktadır. Bu kullanım yanlış olmasa da çalışmada kullanılacak kamusal alan (Public Sphere) kavramının birçok farklı boyutu vardır. Modern toplumun bir ürünü olan kamusal alan kavramının doğuşu 18. yüzyıla denk gelmektedir. Habermas, kamusal kavramının anlamında tarihsel bir boyutun olduğuna vurgu yapmıştır (Habermas, 2004) ve bu bağlamda kamusal alan eleştirel toplumun da

oluştugu yerdir. Bu tarihsel boyuttan kasit yükselen burjuvazi ile değişen sosyal ve sınıfsal yapıdır.

Jurgen Habermas 1962 yılında yayınladığı “Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü: Burjuva Toplumunun Bir Kategorisi Üzerine” adlı çalışmasında kamusal alanı "bireylerin, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları araç, süreç ve mekânların tanımladığı hayat alanı" olarak tanımlar ve modern toplumun düşünsel serüvenine önemli katkılarda bulunmuş yerler olduğunu da belirtir. Bu bağlamda kamusal alan hem toplumun yaşadığı dönüşüm sonucu ortaya çıkan, hem de varlığıyla toplumun dönüşümüne sebep olarak kendini yeniden üreten bir yapıdır. Kamusal alan Habermas’a (2004) göre kısaca kamuoyunun oluşturulduğu ve her vatandaşın erişimine açık olan yer anlamına gelir.

Bu noktada dilimizdeki kullanım açısından kamusal alanın Habermas’ın kamusal alanından farklı anlamlara gelebileceğini belirtmek gerekir. Türkçe’de kamusal alan vatandaşların erişimine açık olan tüm alanları ifade edebilir. Öyle ki dilimizdeki bu kavram sokaklar, umumi tuvaletler, toplu ulaşım araçları, durakları, okulları ve bunun gibi tüm alanları kapsayabilir. Öte yandan Türkçede yaygın bir kullanımda da kamusal alan, devlete ait olan kurum anlamı da taşımaktadır. Bu bakımdan oldukça ufak bir ayrımı olsa dahi kamusal alan bunların hiçbiri ve hepsidir.

Kamusal alanın neyi ifade ettiği oldukça tartışmalıdır. Bu konuda Hannah Arendt’in temsil ettiği cumhuriyetçi-klasik çerçeveye göre, kamusal alan aktif yurttaşlığın ve politikanın yaşandığı alan iken Aries, Sennet ve Jacobs’un temsil ettiği dramaturjik bakış açısında kamusal alan daha tiyatral bir tür sosyal ilişkiler mekânıdır. Dramaturjik bakış açısına göre kamusal alan Lefevbre’ün *yaşanan mekân* kavramıyla benzeşir. Dolayısıyla kamusal alan bir bakımdan temsil mekânıdır. Bu çalışma kamusal alan bağlamında çoğunlukla dramaturjik bakış açısına yakın gözükse de klasik bakış açısını da önemsemektedir. Bu bağlamda, kullanılacak kamusal alan kavramı daha çok kamuoyunun olduğu, sosyal ilişkilerin mekânları olarak ele alınmıştır.

Tüm bunlar ışığında günümüzde kamusal alan olarak tanımlanabilecek alanları gözden geçirmek gerekir. Post-modern dönemde mekân, toplum ve gündelik hayat bağlamında büyük dönüşümler yaşanmış ve tüm kavramların sınırları bulanıklaşmıştır. Dolayısıyla kesin bir kamusal alan tanımı belirlemek ve bu tanıma tamamen uyacak alanları bulmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Üstelik gelişen teknoloji ile birlikte ortaya çıkan sosyal medya platformları da fiziki bir mekân olmasa kamuoyunun oluştuğu yerlerdir. Bu bağlamda günümüzde herhangi bir yerin kamusal alan olup olmadığı söylenemese de bir yer kamusal alan bağlamında ele alınabilir. Bu nedenle bu bölümde “Kamusal Alan Olarak Ortabahçe” başlığı uygun görülmüştür.

Fakülte 1970’li yıllara kadar her vatandaşın rahatlıkla girebildiği, etrafında çit ve duvar olmayan bir yerdir. Öyle ki bireyler fakülte salonunda yapılan kültürel faaliyetleri de sıkı bir şekilde takip etmekte ve katılmaktadır. Bu bakımdan bu yıllarda DTCF’nin kamusal alanın “herkesin erişimine açık olma” şartını sağladığı söylenebilir. Fakat bu dönemde de çalışmaya konu olan Ortabahçe fiziki olarak oluşmadığından bu dönemki durum çalışmada değerlendirilmeyecektir. Yine de Ortabahçe gibi bir olgunun oluşmasından önce fakültenin erişilebilir olduğunu vurgulamak gerekir. Bu şu açıdan önemlidir; fakültenin ve Ortabahçe’nin 1980 yılı sonrasındaki durumu bahsettiğimiz dönemin tam tersi olduğundan bu noktada oluşan tezatın derinliği Türkiye’nin yaşadığı toplumsal değişimi de yansıtmaktadır.

Ayrıca fakültenin vatandaşların erişime açık olduğu dönemde kamuoyu oluşturmak gibi bir işlevinin olduğuna dair de bir kanıt rastlanmadığından Ortabahçe’nin bir kamusal alan olarak değerlendirilmesi 1970 sonrasını kapsayan bir söylemdir. Sonuç olarak DTCF 1970 öncesinde genel hatlarıyla bir kamusal alan değil, “kamusal mekân”dır.

Fotoğraf 4.1. 1960 Yılı Atatürk Bulvarı Kaynak: Ataturkicimizde.org

Kamusal alan ve kamusal mekân kavramları birbiriyle sıkça karıştırılsa da aralarında belirgin bir fark vardır. Kamusal alan bir fikir teatisi, söylem oluşturma ve fikir paylaşma mekânı iken kamusal mekân böyle bir amaç gütmeyen sadece tüm vatandaşların erişebildiği hizmet alanlarıdır. Örneğin fotoğraf 4.1. 1960 yılında fakültenin ön cephesini göstermektedir. Detaylı incelendiğinde o dönemde fakültenin bu kısmının bir kamusal mekân olduğu görülebilir. Dolayısıyla kamusal mekânın mimari bir kavram ya da perspektif olduğunu belirtmek gerekir.

Görüşme yapılan katılımcı 13 Ortabahçe'nin kamusal alanı reddetmeyerek etnisite veya cinsel tercih bakımından dezavantajlı grupların açısından bakıldığında burasının tamamen kamusal bir alan olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmiştir ve "Ortabahçe tıpkı Anadolu'nun çoğu gibi sünni ve heteroseksüel bireyi "normal" olarak kabul eder. Dolayısıyla sünni olmayan ya da heteroseksüel olmayan bir birey açısından kamusal alan oldukça düşük bir seviyede kalır" demiştir.

Sonuç olarak Ortabahçe'nin kamusal alan olarak değerlendirilmesi bazı şartlar dâhilindedir. Bunlardan birincisi tarihsel olarak Ortabahçe'nin ortaya çıkış döneminden sonrası ele alınacaktır. Bundan önce fakülte var olsa da bu durum çalışmanın sınırlarının dışındadır. İkincisi Türkiye'de üniversitelerin özel durumları ve DTCF'nin kendine has güvenlik problemi nedeniyle üniversite öğrencileri dışında vatandaşların girişine kapalı olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda üniversiteler kamusal alan tanımına uymamaktadırlar. Hatta üniversiteleri yarı kamusal alan olarak değerlendirilse de bu tanıma da bazı uyumsuz durumların varlığı bilinmektedir. Dolayısıyla Ortabahçe, DTCF öğrencilerinin erişimine açık bir alan olarak, yani DTCF öğrencileri evreninde bir kamusal alan olarak değerlendirilmiştir.

4.1.1. Kamusal Alan/Özel Alan

Kamusal alan ile özel alan yaşamlarımızda sıkça deneyimlediğimiz iki farklı alandır. Özel alan ile ifade edilen mülkiyetin bireyde olduğu ve kişilerin aileleri ya da arkadaşları ile paylaştığı yerlerdir. Bunlar sıklıkla ev olarak tasvir edilse de bireylerin bedenleri ya da eşyaları da özel alanında sayılmaktadır. Kamusal ve özel alan ayrımının henüz yeni bir ayrım olduğunu belirtmek gerekir. Bundan önce kamusalı iktidar sahibi soylular temsil ettiğinden kamusalın her şey üzerinde bir tahakkümünden bahsedilebilir. 18. yüzyıldan itibaren ise kamusal ve özel ayrımı giderek belirginleşmiştir.

Kamusal alan tezahürleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte genel olarak Habermas'ın kamusal alanı 18. yüzyıl Avrupa'sının anlatısını barındırır. Habermas kamusal alanı iletişimsel eylem teorisi bağlamında ele aldığından bu kavram oldukça geniş bir zemine oturtulabilir. Örneğin günümüzde sosyal medya ile yeni kamusal alanların yaratıldığı söylenebilir. Fakat bu sefer de sosyal medyada özel alanın da kamusallaştığını ve tahakküme girdiği savunulabilir. Bu bakımdan sosyal medya tüm kamusal alan özelliklerine sahip olan, fakat kamusal-özel kavramını yıkararak başka bir tezata yol açan önemli bir platformdur. Bu kapsamda Ortabahçe'yi ele alırken özellikle 2010 sonrasında değişen toplumsal yapı, teknoloji ve imkânlar gözden kaçırılmamalıdır.

Ortabahçe Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğrencilerinin dışında Ankara Üniversitesi'nin diğer fakültelerinin öğrencilerinin dahi girmesinin yasak olduğu bir alandır. Yüksek duvarlar ve parmaklıklarla fakültenin çevresi sarılmışken fakülteye giriş ve çıkışlar tek bir kapıdan sağlandığından kontrol hat safhadadır. Bu kapsamda Ortabahçe erişim açısından sadece DTCF öğrencileri evreninde bir kamusal alan olabilir. Fikri alışveriş bağlamında ise Ortabahçe Türkiye'nin en yoğun alanlarından birisi sayılabilir.

Ortabahçe fiziki açıdan fazla sayıda kullanıcının bir arada bulunmasına izin vermiyor gibi gözüke de öğrencilerin ders aralarında sıkça vakit geçirdiği bir yerdir. 8 bini aşkın öğrenci sayısı düşünüldüğünde bu alanın oldukça sıkışık olacağı da tahmin edilebilir. Bu kapsamda yoğun iletişimin geçtiği bir yer olan Ortabahçe birbiri ile tanışmayan kişilerin de sıkışıklık nedeniyle iletişime geçmesini sağlayan bir yer görevi de görür.

Yapıların, alanların, sokakların ve diğer kentsel elemanların sınırları günümüzde her zamankinden daha çok belirgin hale gelmiştir. Bu durumda artan dünya nüfusu ve kentsel korkular, kentsel alanlarda rant mücadelesi ve bunun sonucunda kentte yaşanan sıkışmışlığın etkisi büyüktür. Bu noktada denebilir ki kentsel alanda yapı sınırlarının belirginleşmesi, uzun duvarlarla ayrılan siteler, dikenli teller ve kapılar temelde mülkiyet ve güvenlik ile ilgili problemlerden kaynaklanır. Kamu binalarının sınırlarının belirginleşmesi ise mülkiyetten çok güvenlik ile ilgilidir.

Üniversiteler dünya çapındaki örneklerinde genellikle sadece öğrencilere değil yerel halka ve tüm isteyen kişilere kapılarını açan yerlerdir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan kampüslerin içerisinde gösteri merkezleri, müzeler, tiyatrolar ve benzeri birçok sosyal alan da bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kampüslerin sınırlarının belirgin olmadığı da söylenebilir. Fakat Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi incelendiğinde iç ve dış arasındaki keskin çizgi hemen dikkati çekmektedir. Gözlem için konulmuş kameralar, güçlendirilmiş engeller ve ana cephesinden görülen görkemli yapısıyla bina, soğuk ve acımasız bir izlenim vermektedir. Bu bakımdan bina bir hapisaneye dahi benzetilebilir. Valentine ve Longstaff (1998) hapisane kavramlarını Foucault'nun üzerine inşa ederek kısaca "gözetim ve gözlemin her yerde olduğu totaliter bir kurum" olarak tanımlar. Çoğu cezaevinin içi ve dışı arasındaki

ayrımalar ve sınırlar da genellikle mutlak ve sabittir. Bu sınırlar kilitler, çitler ve dikenli tel ile açıkça tanımlanır ve güçlendirilir. İç ve dış arasındaki sınırların belirginliği binadan binaya değişir. Ve bu belirginlik genellikle binaların kültürel tarihi ile yakından ilişkilidir. Bölüm 3’te de değinildiği gibi DTCF’ne daha kurulma aşamasında birtakım kültürel ve politik misyonlar verilmiştir. Bu bakımdan eşsiz bir kurum olan fakülte Türkiye’nin tüm tarihsel serüvenine de şahitlik etmiştir. Ayrıca ülkenin önemli siyasi olaylarının bazen içerisinde de yer almıştır. Dolayısıyla fakülte öğrenci olaylarının ve hatta çatışmalarının yoğun yaşandığı, ülkenin tüm kriz dönemlerini birebir deneyimlemiş bir alandır. Bu bağlamda sınırlarının zamanla vurgulanmış olması birden çok sebebe bağlı olabilir. Sonuç olarak iç ve dış ayrımının fakülte ve dışarıyı bağlamında keskin bir ayrım olduğu söylenebilir.

Fotoğraf 4.2. Fakülte Duvarlarına Eklenen Dikenli Tel

Fotoğraf 4.2. fakültenin sınırlarının bir kez daha altının çizilişinin güçlü bir ifadesidir. Duvarlar parmaklıklar ve demir kapılar varken fotoğrafta görülen bir görevli jiletli teller çekmektedir. Bu noktada içeridekilerin dışarı çıkması engellenmeye çalışılmadığına göre dışarıdakilerin içeri sokulmamasının amaçlandığını söyleyebiliriz.

İç ve dış ayrımı Ortabahçe açısından bir anlam taşımakta mıdır sorusu bu çalışmanın değineceği önemli noktalardan birini oluşturmaktadır. Mantıksal olarak fakültedeki binaların içerisinde bulunan öğrenci, akademisyen ya da personelin Ortabahçe'nin dışında olduğunu düşünmemiz gerekir. Fakat görüşmelerde çoğu katılımcının böyle bir ayrıma gitmediği görülmüştür. Üstelik bazı katılımcılar bu soru onlara direkt olarak sorulmasa da Ortabahçe'de olmak hissiyatının daha bulvardaki ilk kapıdan girildiğinde başladığını belirtir. Bu kişiler için ana binada bir derslikte ya da kütüphane binasında oldukları anlar da birer Ortabahçe deneyimidir. Dolayısıyla bu şekilde bir ifade bize Ortabahçe'nin materyal varlıklardan çok öte bir şey olduğunu gösterir. Ortabahçe hem fiziki bir mekân, hem o mekândaki kişiler, hem de kişiler arası ilişkiler toplamından oluşan öte bir kavramdır. Bu yüzden binalardan birinin içerisinde pencereden Ortabahçe'yi izleyen kişi, onun dışında olduğunu düşünmemektedir.

Üniversite kampüsü aslında birçok ülkede bulunduğu şehirde bir çekim merkezi haline gelmiş ve şehir halkının kolaylıkla girip vakit geçirebildiği bir alandır. Bu nedenle özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan örnekleri geniş ve doğayla iç içe tasarlanmıştır. Bu kapsamda kampüs şehre hizmet eden bir alan olarak şehir sakinlerinin de aidiyet hissettiği bir konuma gelmiş ve bu sayede büyük bağışlar toplar haldedir. Avrupa'daki örneklerinde de üniversite kampüslerinin genelde kısıtlama olmadan ziyaret edilebilen yerler olduğunu belirtmek gerekir. Bu da üniversitenin kamusal alan olarak değerlendirilebileceğinin önemli bir göstergesidir. Kamusal mekânın her şeyden önce tüm bireyler tarafından ulaşılabilir, yani erişime açık bir yer olması beklenir.

Ortabahçe günümüzde üniversite öğrencisi olmayan kişilerin erişimine açık bir alan değildir. Hatta bu fakülte Ankara Üniversitesi'nin diğer fakültelerinden daha sıkı güvenlik kurallarına tabi olduğundan günümüzde bu fakülteye sadece burada eğitim

gören A.Ü. öğrencileri girebilmektedir. Günümüzdeki duruma rağmen bir dönem etrafındaki güvenlik duvarlarının ve çitlerin bulunmadığı bilinen DTCTF, aynı dönemde dışarıdan halkın girişine açık ve hem derslerde hem de kültürel faaliyetlerde yer almalarına imkân veren bir yerdir. Dolayısıyla böylesine açık bir kurum iken günümüzdeki durumuna gelişi oldukça büyük bir değişimin göstergesidir.

Ortabahçe bir kamusal alan olarak ele alınırken erişilebilirlik oldukça hassas bir başlık olarak öne çıkar. Çünkü erişilebilirlik kamusal alanı oluşturan bir etmenken Ortabahçe düşünüldüğünde erişilebilirliğin sağlanması birkaç koşula bağlıdır. Bunlardan birincisi fakülteye girebilmek için fakültede öğrenci ya da personel olmak gerekmektedir. Bu bakımdan Ortabahçe'nin kamusallığı bu bağlamda ele alınacaktır. Bu koşullardan bir diğeri ise fakülte öğrencilerin ya da öğrenci gruplarının arasındaki ilişkilerin durumudur. Bazı kentsel mekânlarda da bir sosyal grup için girilmesinin önünde duran zihinsel engellerin olduğu söylenebilir (Taşçı, 2014). Bölüm 4.2. 'de daha ayrıntılı ele alınacak olsa da fakültede ideolojik aidiyetlerine göre öğrencilerin gruplara ayrıldığı ve bunların aralarında fiziksel kavgaların da yaşandığı gerçeği, bu bağlamda bazı öğrenciler için Ortabahçe'yi ulaşılmaz kılmaktadır. Bunun yanında herhangi bir ideolojinin yoğunlaştığı lokasyonlar da erişimin ya da düşüncenin sıkça kısıtlandığı alanlardır. Ortabahçe bu anlamda belirli bir azınlık tarafından erişilemez durumda olsa da fakülte öğrencilerinin çok büyük bir çoğunluğu tarafından erişilebilmektedir.

Fotoğraf 4.3. Ortabahçe’de Çevik Kuvvet

Bir başka önemli husus fakültenin temelde devlete ait bir yapı oluşundan kaynaklanır. Kişisel mülkiyetten çok farklı olsa da devlet de teknik açıdan bazı kurumların mülkiyetine sahiptir. Dolayısıyla devlet bu kurumlar hakkında karar verici bir konumdadır. Bu bağlamda devletin bazı durumlarda Ortabahçe’ye veya DTCF’nin geneline girişi yasakladığı bilinmektedir. Bu yasak birçok şekilde tezahür edebilir. Genellikle fakültede yaşanan kavgalar sonucunda eğitim ve öğretime ara verilmesi ya da yine benzer olaylardan sonra Ortabahçe’de kolluk gücünün konuşlanması da bu tezahürlere dendir. Fotoğraf 4.3. Ortabahçe’de kolluk kuvvetlerinin konumlanışını göstermektedir. Kolluk kuvvetleri konusunda bir internet kaynağında “Okul kapısı sürekli polisle doludur. Canları sıkılınca içeri girerler. Ortalığı galeyana getirip provoke ederler. Birkaç kişiyi gözaltına alıp çıkarlar” (İnstela, 2009) ifadesi geçmektedir. Şüphesiz ki bu ifade temelinde fakültede zaman zaman bulunan kolluk gücünden yaşanan rahatsızlığı ifade etmektedir. Fakültenin tüm kullanıcıları bu görüşe katılmayabilir fakat burada önemli olan bir kişi dahi olsa böyle düşünenlerin var olmasıdır. Dolayısıyla fakültedeki bu durum kimileri için Ortabahçe’yi bazı zamanlarda erişilmez kılmaktadır.

Ortabahçe’nin erişilebilirliği konusunda son olarak ele alınması gereken konu ise bu alanda yaşanan yoğun gözetim halidir. Ortabahçe kapalı devre kameraların çok yoğun

olduğu ve neredeyse her noktayı görebildiği bir alandır. Yapılan gözlem ve görüşmecilerin aktardıkları bu anlamda gözetimin yoğunluğunu kanıtlar niteliktedir. Bu yoğunluk Ortabahçe’de bulunan çoğu öğrenci tarafından tedirgin edici bulunmaktadır. Bu konuda katılımcı 8 şunları aktarmıştır;

“[...] Güvenlik kameraları ben fakülteye girdiğimde de (2010) vardı, daha önce konulmuş demek ki [...] Şahsen ben Ortabahçe’de olmaktan gerçekten mutlu oluyordum, bir çeşit mahalle havası vardı orada. Birçok arkadaşım da öyle hissediyordur eminim yani [...] Tabi bazen Ortabahçe’de olayın ortasında kalabiliyorsun ya da bilinen bir solcu arkadaşın var, fişlenmiş diyoruz biz onlara. Bu arkadaşınla merhabalaştın ya da sohbet ettin diyelim, tepende kamera var dolayısıyla insan bir geriliyor, acaba ben de fişleniyor muyum şu an ya da konuştuğum adam suça karışır da beni de alırlar mı içeri diye düşünüyorsun [...] Az değil ki kamera, sadece büfenin yanındaki direkt 5 tane kamera vardır en az. Bir de binaların dış cephesine sabitlenenler filan var [...] Ben şahsen Ortabahçe’de her bir noktanın bir kamera tarafından görüldüğüne kesin olarak inanıyorum [...] Bu açıdan kameraların çokluğu nedeniyle baskı hissettiğim oldu.”

Gözetimle ilgili bir başka boyut fakülteadaki binaların konumlanması ile de alakalıdır. Bentham’ın mimarisinde ortaya çıkan ve Foucault’nun çalışmalarına konu olan Panoptikon metaforu Ortabahçe’de kendini gösteren bir olgudur. Binalarla çevrili olan Ortabahçe hem kapalı devre kameralarla hem de bu binaların pencerelerinden bakan kişiler tarafından izlenebilir. Bu hissiyatın da bireye farklı yansımalarının olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu tersine çevrilmiş bir panoptikona benzemektedir. Burada da bireylerin o anda izlenip izlenmediğine dair bilgisi yoktur. Bu yansıması da davranışı engelleyecek biçimde olumsuz ya da teşvik edecek şekilde olumlu da olabilir. Ayrıca bu “her an gözetleniyor olma” durumunda Prof. Dr. İlhan Başgöz’ün 1944 senesine dair bir ifadesi oldukça çarpıcıdır. Başgöz; “Bizim bölümde Emin Bey diye bir sivil polis vardı hepimiz de bilirdik. Nereye gidersek Emin Bey de orada olurdu”.

4.1.2. Kamusal Alanda Farklı Seslerin Bir Aradalığı

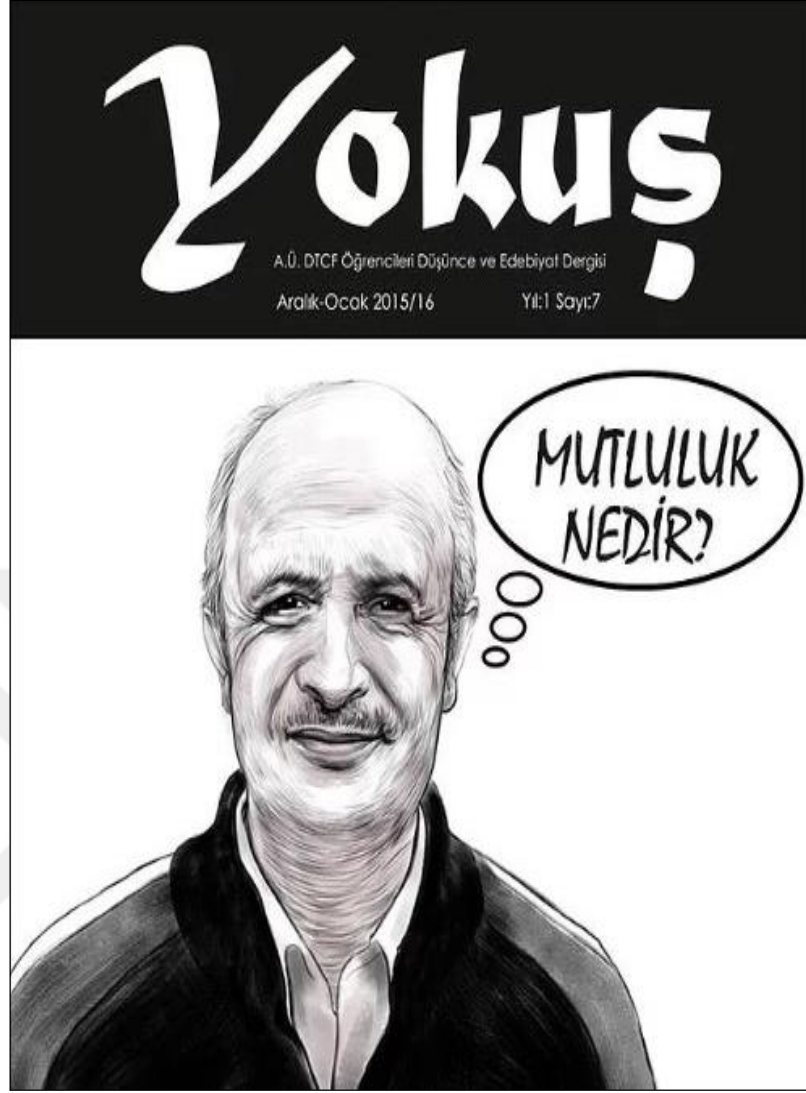
Ortabahçe’de farklı görüşleri dile getirmek özellikle medya temsilleri dolayısıyla imkânsız görülebilir. Bu noktada temsillerin kısmi haklılık payı olsa da Ortabahçe çoğu bağlamda fikir alışverişinin rahatlıkla yapılabildiği bir yerdir. Bir öğrenci açısından gündelik hayatın parçası olan Ortabahçe yine gündelik hayatın her anında yer alan fikri çatışmaların da görülebileceği bir alandır. Buna ek olarak bu mekânda bireyler arası iletişime müdahale yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla ister politik, ister ekonomik, isterse de farklı bir bağlamdaki fikir alışverişleri mümkün ve yaygındır. Fakat söz konusu daha büyük grupların benimsediği ideolojiler ya da siyasi eğilimler olunca bunların Ortabahçe’de tartışılması güçleşmektedir. Dolayısıyla burada birey sayısının kilit nokta olduğunu belirtmek gerekir. Daha büyük gruplar arası tartışmalar günümüzde ya çatışmalarla sonlanmakta ya da tartışmanın yapılmasına dahi izin verilmemektedir. Bu bağlamda katılımcı 8 şu ifadeleri kullanmıştır;

[...]Fakülte gerçekten de fikir dünyası açısından bir karnaval [...] yani oradaki her bir birey bir konuda uzunca araştırma yapmış biri olabilir veya o fikri çok iyi eleştiren biri çıkabilir [...] ben feminizmin yanlış temsili ile ilgili bir eleştiri yapmıştım bir dersimizde, ders sonrasında Ortabahçe’de 20 kişi feminizm tartışması yaparken buldum kendimi [...] dünya görüşümü değil belki ama fikri dünyamın çoğu Ortabahçe’de oluşmuştur diyebilirim [...] çünkü orada herkes var, dokümantasyon bölümünde okuyan arkadaşlar vardı mesela, git sana ülkede kütüphaneciliğin sorunlarını anlatsınlar yani, ne bileyim biraz da kaotik bir ortama benzedi böyle anlatınca [...] tabi politika ile ilgili konuşurken dikkatli olmak gerek, sağ bir görüşü yüksek sesle övmek sıkıntı çıkartabilir ama örneğin 3-5 arkadaş arasında bu bir sıkıntı olmaz [...]

Politik açıdan durum bu olsa da diğer bütün bağlamlarda Ortabahçe eşsiz bir kamusal alandır. Gündemin bireyler tarafından taşındığı, daha sonra da iletişim yoluyla yayıldığı, yorumlandığı ve anlaşıldığı bir alan olarak Ortabahçe kamusal insanın görülebileceği nadir mekânlardan biri konumundadır. Habermas’ın kamusal alanı

temelinde iletişim yatan bir kavramdır. Aslına bakılırsa daha büyük bir perspektifte kamuoyunu oluşturan en büyük araç da yine iletişimdir. Bu bağlamda dönüşen ve değişen iletişim kamusalılığı da etkilemektedir. Bahsedilen dönüşüm Sennett'in kamusal insanın çöküşü olarak adlandırdığı şeye oldukça benzer. Sennett (2010) kamusalılığın çöküşünü birey üzerinden açıklamaktayken bu çalışma buna katılmakla beraber fiziki olarak kamusal alanın kendisinin ayrı ele alınması gerektiğini savunur. Sonuç olarak Ortabahçe kamusalılığın çöktüğü günümüzde tüm fikri alışverişin yaşandığı, gündelik hayatın içinde yer alan bir mekândır. Bu bakımdan Ortabahçe özgür bir alan olarak görülebilir. Bunu daha ileriye taşırsak, Ortabahçe özgün bir kamusalılığın mekânlarındandır.

Üniversitelerin çoğunda belirli amaçlar doğrultusunda öğrenciler bir araya gelmekte ve kulüpler, takımlar veya gruplar oluşturabilmektedir. Bu amaçlar hobileri gerçekleştirmek, sosyalleşmek veya yardımlaşmak gibi çok geniş bir yelpazede bulunabilir. Bu doğrultuda, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde de farklı amaçlar için bir araya gelmiş öğrencilerin bulunduğu söylenebilir. Bunların en göz önünde bulunanları tabii ki ideolojik gruplardır. Fakat bunlar dışındaki grup ve kulüpler de oldukça faaldir. Örneğin fakülte topluluklarından biri "yokuş" adında bir edebiyat dergisi çıkarmıştır. Bu derginin bir sayısında fotoğraf 4.9. da görülebileceği gibi Ortabahçe'nin önemli karakterlerinden biri olan Atom Mustafa'ya yer vermişlerdir.

Fotoğraf 4.9. Yokuş Dergisinin 7. Sayı Kapağı Kaynak: Yokuş Dergisi Facebook Grubu

Aynı derginin bir başka sayısının kapağında Fotoğraf 4.10.da görülebileceği gibi “demir köprüden geçenler” başlığı ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde öğrenci ya da akademisyen olarak bulunmuş ve edebiyat, sanat, bilim, ya da diğer alanlarda başarı göstermiş kişilere yer vermişlerdir.

Bunun dışında hayvan hakları topluluğu, tarih topluluğu, bilgi topluluğu da fakültenin öğrenci gruplarındandır. Hatta önceki dönemlerde İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerinin bir yardım topluluğu kurduğu da yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır. Katılımcı 2 bu topluluğun faaliyetlerini bizzat gördüğünü, bu kişilerin köy okullarına ve buralardaki öğrencilere sürekli yardım götürdüklerini belirtmiştir. Öğrenci kulüp ve gruplarının Ortabahçe’nin kamusallığını oluşturan kurumlardan olduğunu kabul etmek

gerekir. Her sene yeni üyelerin gelişiyle bu kulüpler birbirini tanımayan insanların iletişime geçebilmesini sağlamaktadır. Yine bu kulüpler münazaralar ya da açık oturumlar da düzenlemektedir. Burada bir başka boyut ise fakültede geçmişte var olan dergilerdir. Bunlar Yurt ve Dünya dergisi ile Adımlar dergisidir. Bunlar genellikle 1943-45 yılları arasında yayınlanmış ve sansür sebebiyle yayından kaldırılmıştır.

Fotoğraf 4.10. Yokuş Dergisinin 3. Sayı Kapağı Kaynak: Yokuş Dergisi Facebook Grubu

Ortabahçe'nin sayıca az ama devamlı müdavimi olan bir grup da fakülte personelleridir. Bu personel grubunun da büyük kısmı akademik personelden oluşmaktadır. Neredeyse her an etkileşim halinde olsalar da akademisyenlerin kendi çevrelerini oluşturan kampüslere olan ilgisinin yüksek olduğu söylenemez. DTCF özelinde de bu durum aynıdır. Akademik personelin Ortabahçe'de çok vakit geçirdiği

söylenemez. Çalışma kapsamında görüşülen akademisyenler genellikle burada vakit geçirmeme sebeplerini sıkışıklık olarak belirtmiştir. Fakültenin sakin olduğu günlerde Ortabahçe’de vakit geçirmeyi tercih ettiklerini söylemişlerdir. Buna ek olarak fakültede önce öğrenci daha sonra ise akademisyen olarak bulunan katılımcı 1 şunları belirtmiştir;

“[...] Öğrenciyken fakülteye gelişimde ve gidişimde Ortabahçede geçirecek zamanı ayrı tutar ona göre gelir ve giderdim. Orada sözleşmiş olmasak da mutlaka sohbet edecek tanıdık biri olurdu. Fakat araştırma görevlisi olduktan sonra Ortabahçede tanıdıklarımın azalması nedeniyle Ortabahçe benim için anlamını biraz kaybetti [...] yani Ortabahçe biraz da bireyler arası ilişkinin yarattığı bir şey [...] Ortabahçede sürekli takılan kişiler olduğunu biliyorum, orada bulunduğum 10 sene boyunca hep rastladığım kişiler de vardı [...].”

Yapılan gözleme dayanarak Ortabahçe’nin kamusalının öğrenci ve öğretici ilişkisinde de önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Kamusal alanın bireyleri eşitleyen süreci Ortabahçe’de de işlemektedir. Bu nedenle öğrenci ve hoca ilişkisinin Ortabahçe’de çok işler olduğu söylenemez. Bu ilişki fakültede herhangi iki kişi arasında geçen bir ilişkiden farksız ele alınmalıdır.

4.2. Mücadele Alanı Olarak Ortabahçe

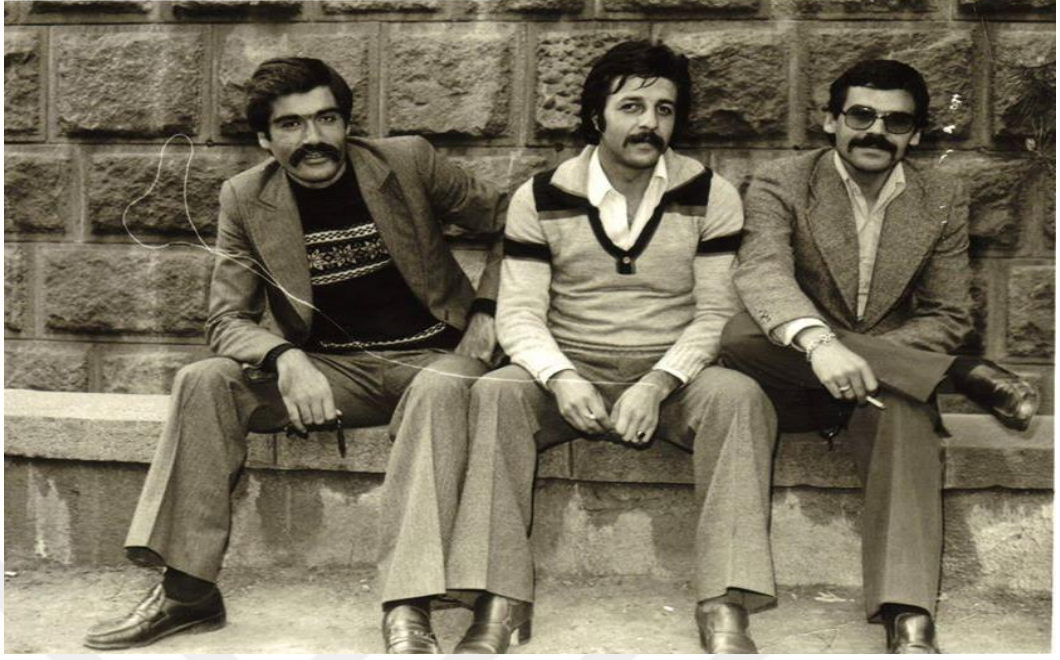
Bhaskar (1979) açık sosyal sistemlerin yapı ve aktör bağlamında ele alınmasına benzer bir şekilde “İnsanlar... kapitalist ekonomiyi üretmek için bir işte çalışmazlar. Ancak çalışmak eylemi bu bilinçle yapılmısa da bunlar, (kapitalist ekonomi) hem bu eylemin (çalışmak) bir sonucu rolündedir, hem de ilgili eylemin gerekli koşullarını oluşturmaktadır” demiştir. Ortabahçe’de aktörler Türkiye’de 60’lı yıllar ve sonrasında yaşanan politika temelli ayrışmayı derinleştirmek amacıyla güç mücadelesine ya da çatışmaya girmemektedirler. Fakat bahsedilen mücadele politika temelli ayrışmaların yeniden üretim sistemidir. Mücadele, ayrışmanın nihai sonucunu ve gerekli koşullarını oluşturur.

Bu noktada Ortabahçe'deki bu örnek sadece yapının bireye yansımaları olarak değil, Giddens'in yapı ikiliği kavramı bağlamında da değerlendirilmelidir. Her ne kadar Ortabahçe'nin politik boyutu çoğunlukla meta-yapılar ve işleyişler ile bağlantılı olsa da sadece bununla açıklanamayacak kadar karmaşıktır. Yapıyı tümüyle reddetmek olası değildir, fakat birey de eylem vasıtasıyla kendi işleyişlerini oluşturur ve müdahildir. O halde, Ortabahçe'nin politik yapısı bireysel düzlemde de önem arz etmektedir. Yine yaşanan çatışmalar ve mücadelede bireysel eylemin olumsuzluğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Karşıt görüşlere sahip öğrenciler mücadeleyi ve çatışmayı fakülte dışına taşımak veya fakülte içinde daha ölümcül olabilecek olaylara yönelmek için bütün gerekli koşullara sahiptir, fakat yine de yaşanan olayların bugünkü görünümü böyle değildir. Dolayısıyla bahsedilen eylemlerin Ortabahçe bağlamında gerçekleşmesinin bir dayanağı olmalıdır.

4.2.1. Siyasi Eylem, Slogan ve Çatışma

Ortabahçe her ne kadar medyada var olan yanlış ve eksik temsiller sonucunda "sürekli kavganın yaşandığı, sakin günü geçmeyen ve öğrencilerinin tamamının bir şekilde bu olaylara karıştığı" izlenimi verse de aslında bu temsillerin kurbanı olmuştur. Bununla beraber bahsedilen temsiller birçok bakımdan yanlışlık içerse de, burası ideoloji temelli fiziki çatışmaların, kavgaların ve buna benzer saldırganlığın gerçekten de yaşandığı bir alandır. Çalışma kapsamında mülakat yapılan katılımcıların tamamı fakültede en az birkaç kez olmak üzere farklı siyasi görüşleri destekleyen grupların birbirlerine saldırışına şahit olduğunu dile getirmişlerdir. Bu noktada, şunu da belirtmek gerekir ki katılımcılar belirli siyasi veya ideolojik görüşleri desteklediğinden bu "çatışma"lar hakkında farklı anlatılara sahiptir. Fakat çalışmanın genel yapısı itibarıyla, bu tür siyasi değerlendirmelerden kaçınıldığından bu bölüm sadece Ortabahçe'de siyasi eylem, çatışma ve slogan olgusunu olabildiğince objektif bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Fotoğraf 4.4. 1975 Yılında Ortabahçe’de “Hilal Bıyıklı” Öğrenciler Kaynak: www.Pinterest.com

Siyasi eylem kavramı sıkça protesto, yürüyüş veya gösteri bağlamında ele alınır. Fakat eylem (action) bir eyleyenin (actor) ortaya koyduklarının tamamını kapsar. Bu bakımdan siyasi bir güdü ile yapılmış her türlü faaliyet bir “siyasi eylem”dir. Bu duruma beden ölçüğünden global ölçüğe kadar birçok örnek verilebilir. Örneğin “Hilal Bıyık” ya da “Ülkücü Bıyığı” belirli bir siyasi kesime destek veren bireylerin özellikle tercih ettiği bir bıyık şekli halini almıştır. Bu bıyık şekli fotoğraf 4.4.’te görülebilir. Üstelik bıyık ve sakalın daha farklı ideolojileri ya da siyasi eğilimleri temsil ettiği de söylenebilir.

Bunun da ötesinde Culcasi ve Gökmen (2009) yaptıkları çalışmada sakal kesmenin ve sakalsız olmanın birçok ülkede bir dönem modernliğin gereği ve işareti olarak algılandığını belirtmiş, bu ülkelere Türkiye ve Rusya’yı örnek göstermiştir. Yine Türkiye’de bir başka eylemin de siyasi eylem olarak kabul edilebileceği söylenebilir. Bu da “Deniz Gezmiş Montu” olarak bilinen haki renkteki parkalardır. Bu giysinin bir dönem özellikle sol ideolojiye yakın kişiler tarafından tercih edildiği söylenebilir.

Tüm bunlar sonucunda siyasi eylemin anlaşılardan çok daha kapsamlı bir kavram olduğunu kabul etmek gerekir. Ortabahçe bağlamında ele alındığında ise kişilerin birçok hareketi siyasi eylem olarak ele alınabilir. Bu duruma en güçlü örnek fakültede

kişilerin oturmayı tercih ettiği yerler olacaktır. Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi, Ortabahçe farklı gruplara ait olacak şekilde deyim yerindeyse “paylaşılmış” bir mekândır. Örneğin Çardak olarak bilinen ve Ortabahçe'nin Kütüphane Binası tarafında, bir kot üstte bulunan PVC ile ayrılmış ve kapatılmış alan tamamen Marksist-Leninist ya da benzer çizgideki sol fraksiyonların kullanımındadır. Öte yandan arka kantin ve çevresi sağ görüşlü öğrencilerin sahiplendiği bir alan olmuştur. Bu bakımdan bu iki alandan birini kullanmak Ortabahçe şartlarında siyasi bir eylem sayılabilir.

Fotoğraf 4.5. Ortabahçe’de Bir Protesto

Bunun dışında ilk akla gelen anlamında da Ortabahçe siyasi eylemlerin, yani protesto ya da gösterilerin sahnesi konumundadır. Özellikle sol eğilimli gruplar protestolarını genellikle Ortabahçe’de yapıp bildirimlerini burada okumaktadırlar. Fotoğraf 4.5. bunlardan birisi sırasında çekilmiştir. Bu noktada, Ortabahçe’nin tercih eldimesi fiziki alan yetersizliğine bağlanabilir. Fakat fakültedeki gösteri ya da protestolar küçük çaplı olduğundan her daim başka bir noktada yapılabilecekken Ortabahçe tercih edilmektedir. Bu da Ortabahçe’nin bir siyasal sahne görevi de gördüğünün kanıtıdır. Fakültenin arka kantin kısmına çok yakın olmasa da Ortabahçe görünürlük açısından da önemli bir noktadadır. Dolayısıyla çoğu öğrenci bu noktayı görebilmekte olduğundan protesto ve eylemler burada yapılarak daha fazla kişiye ulaşmak amaçlanıyor olabilir.

Fotoğraf 4.6. Ortabahçe’de Nevruz Kutlaması

Fotoğraf 4.6. 2016 yılında Ortabahçe’de Nevruz kutlamaları nedeniyle halay çeken öğrencileri göstermektedir. Halay çekmek bir protesto olmasa da tiyatral bağlamda bir gösteridir. Bu nedenle de Ortabahçe’nin bir pratiği olarak önem arz etmektedir.

Siyasal yaşamda gruplar arası düşünsel çatışmalar sıkça görülür. Başka bir açıdan değerlendirildiğinde, siyaset zaten tamamen bu düşünsel çatışmalara ilişkindir. Buna ek olarak, siyaset mikro ölçekte farklılaşabilse de makro ölçekte aynı söylemleri paylaşır. Dolayısıyla hangi mekânda olursa olsun siyasi tartışmanın yapısı, argümanı ve gündemi tüm ülke ile benzeşecektir. Bu noktada sloganlar da paylaşılan değerlerden biridir. Neredeyse tüm siyasi eğilimlerin sloganları Ortabahçe’de duyulabilmektedir. Burada ağırlığın Sol görüşlerde olduğunu belirtmek gerekir. Bu durum iki olgu ile açıklanabilir. Birincisi fakültede sol ve türevi görüşlere sahip öğrenciler sayıca fazladır. Bu nedenle doğal olarak bu grupların eylemleri daha sık görülmektedir. İkinci neden ise, sağ grupların sayısal açıdan azınlıkta olması ve Ortabahçe’ye erişimlerinin kolay olmamasıdır. Bu gruplar Ortabahçe’yi kullanmak yerine Arka Kantin’in yanında bulunan boş alanı kullanmaktadırlar. Slogan bağlamında öncelikle her siyasi eğilimin kendine ait ifadelerinin olduğu belirlenmiştir. Yapılan mülakatlar da bunların bir söylem içerisinde oluşturulduğunu destekler niteliktedir. Örneğin, sloganlarda gruplar karşıt görüşlü kişilerden genelde faşist, terörist, katil ve hain sıfatlarıyla bahsetmektedir. Üstelik bu sıfatların gündelik hayatta da kullanıldığı yapılan

mülakatlarda dikkat çekmiştir. Örneğin, katılımcı 6 olarak kodlanan ve hala fakültede öğrenci olan sol görüşlü bir öğrenci mülakatta şu şekilde konuşmuştur;

[...] yani olayların yüzde 90'ını faşistler başlatır genelde. Özel bir anma vardır ya da açıklama yapılacaktır, mutlaka bir yol bulurlar o anda tahrik edecek [...] Bıçakla, satırla veya silahla geliyorlar fakülteye, bu zaten direkt cinayete teşebbüs, neden taşıyorsun onu ? demek ki sen potansiyel katilsin kardeşim, ha zaten aralarında adam yaralamış olanı da var geçmiş dönemde adam öldüreni de. Biz katil derken boşa demiyoruz yani [...]

Sonuç olarak Ortabahçe'de slogan atmak belirli bir söylem içinde oluşturulmuş tiyatral bir eylemdir. Hatta fakültede sayıca azınlıkta olan grupların bu alanı kullanamamasından kaynaklı olarak slogan atmak ve protesto yapmak güç gösterisi olarak da değerlendirilebilir. Sloganlarla ilgili olarak ise yapılan mülakatlarda fakülte mezunu bir akademisyen olan katılımcı 1 şunları belirtmiştir;

[...] benim dikkatimi çeken sloganlar genellikle bir kadın tarafından başlatılır ve ardından grup da aynı şeyi tekrarlar, bir de bu sloganların ritmi asla değişmez hep aynıdır. Bir ritüel var bu eylem ve slogan içinde yani [...]

Ortabahçe'de sıkça görülen bir başka fenomen ise öğrenciler arasında yaşanan kavgalardır. Bu kavgaların ilk olarak hangi dönemde başladığı bilinemese de bunun 1970 sonrasında başladığı tahmin edilmektedir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde okuyan veya çalışan, neredeyse her bir kişinin bu kavgalara şahit olduğu düşünülmektedir. Çünkü fakülte içerisindeki bu kavgalar zaman ayırt etmeksizin her dönem yaşanmıştır. Tabii bu olayların yıllara göre sıklığında bir değişim olduğu söylenebilir.

Saldırganlığın kökenleri uzun süredir araştırılmaktadır. Saldırganlık eylemi çok farklı şekillerde gerçekleşse de kısaca başka bir canlıya ya da cansıza zarar verme eylemi olarak tanımlanabilir. Saldırganlık bir içgüdüdür ve yapılan araştırmalara göre yaşam

boyu sürme eğilimindedir (Huesman ve Moise, 1999). Taylor ve diğerleri (2007) saldırganlığın kaynaklarını 3'e ayırmıştır ve bunlar; rahatsız edilme ya da saldırı, engellenme ve rekabet durumlarıdır. Bu bağlamda katılımcılar Ortabahçe'de yaşanan saldırganlığın en büyük nedeninin rahatsız edilme ya da saldırı olduğunu belirtmişlerdir. Fakat araştırmacının kişisel deneyimi ve bu saldırganlığın karşıt iki siyasi görüş arasında yaşanıyor oluşu "rekabet" olgusunun da Ortabahçe'de var olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin kavgaları özellikle 1980-2010 arasında Ortabahçe ve DTCF temsilinin odak noktası olmuştur. Medyanın bu konudaki rolünün de oldukça büyük olduğunu belirtmekle beraber medya, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bağlamında birçok eksik ve yanlış temsili de oluşturmuştur. Yine de fakültede yaşanan kavgalar oldukça tehlikelidir ve çoğu zaman yaralanmalara sebep olur. Hatta araştırmacının izlenimleri ve katılımcı mülakatları bu kavgaların bir düzeninin dahi olduğu yönündedir. Yani fakültede siyasi kavgaların mekân pratikleri doğrultusunda geliştiği söylenebilir.

Fotoğraf 4.7. Fakültede Yaşanan Bir Kavga Sırasında Mekân Pratikleri

Örneğin gruplar arası kavga genellikle grupların birbirine sert cisimler fırlatması şeklinde gerçekleşir. Fotoğraf 4.7. de görüldüğü gibi Ortabahçe'de olan grup güneşten korunmak için konulmuş şemsiyeleri devirerek karşı gruptan gelecek sert cisimlerden korunmayı amaçlamaktadır.

Fotoğraf 4.8. İspanyol Çukuru'nda Bir Mermi Kaynak: Onedio.com

4.2.2. Mekân Mücadelesi

Mekân mücadelesi ya da daha açık bir ifadeyle mekân için mücadele insanoğlunun hikayesinde baştan sona sürekliliğini koruyan, hayatın kılcal damarlarına işlemiş ve farklı şekillerde tezahür eden bir olgudur. Mülkiyetin ortaya çıkışı da bu mücadelenin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Peki, 21. yüzyıldaki mekân mücadelesini geçmişten ayıran nedir?

Öncelikle mekân mücadelesinin günümüzde tek boyutlu bir süreç olmaktan çıktığını kabul etmek gerekir. Mekân mücadelesinde akla ilk gelen anlam olan mülkiyet artık oldukça arka plana kaymıştır. Bu bağlamda, mekân mücadelesi mekânın mülkiyeti, kullanımı, temsili ve mekândaki söylem üzerinde karar verici olabilme çabasıdır.

Ortabahçe de mekân mücadelesinin uzun süredir yaşandığı bir yer olarak karşımıza çıkar. Burası 8500 kişilik bir fakültenin en popüler alanı olarak kamusallığın yüksek olduğu bir yerdir bu nedenle mülkiyete dair mücadeleden uzaktır. Fakat Ortabahçe'nin bazı alanlarının kullanımına dair güçlü bir mücadele vardır. Bu doğrultuda 'Çardak' (fotoğraf 4.11.) ve 'Arka Kantin' olarak adlandırılan yerler fakültedeki sağ ve sol görüşlü öğrenciler tarafından sahiplenilmiş yerlerdir. Bu yerlere, karşı gruptan bir kişinin girişi kavga ile sonuçlanabilir. Nitekim 2014 yılında bu şekilde bir olay

yaşanmıştır. Yine Ortabahçe’de Şemsiyelerin bulunduğu kısım da kullanım açısından belirli bir ideolojik gruba ait görünmektedir. Diğer grubun bu alandaki siyasi eylemleri ya da bireysel kullanımları kısıtlanmıştır.

Fotoğraf 4.11. Çardak

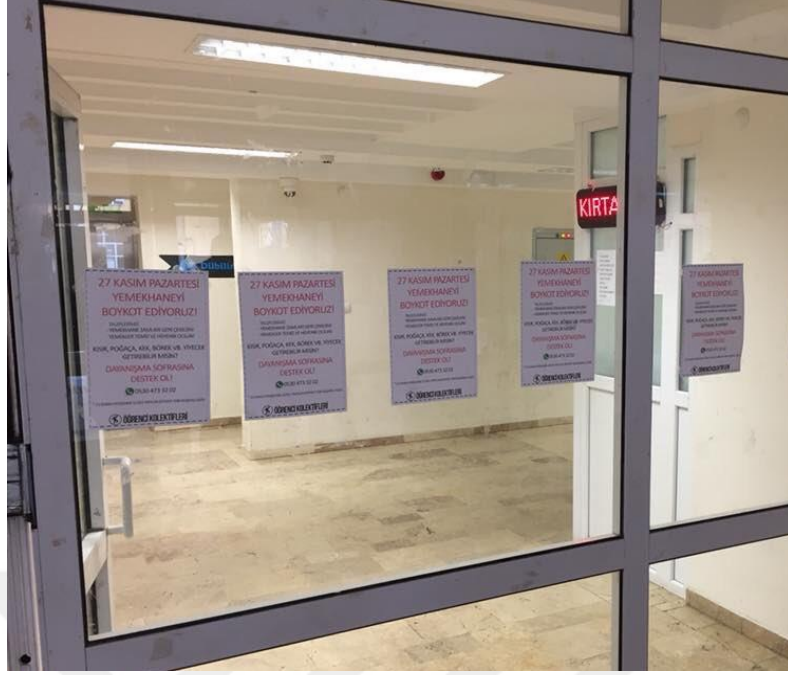
Tüm ölçeklerde Ortabahçe gücün her türü tarafından kontrol edilmek istenen bir alandır. Bunu şu şekilde açabiliriz; Türkiye özelinde iktidarın üniversiteler üzerinde tahakküm kurma isteği her dönem yaşanmış ve bundan sonra da yaşanacak bir olgudur. Özellikle 2000’li yılların başında üniversiteler iktidara karşıt bir profil çizerken bu durumun zamanla ortadan kalktığını belirtmek gerekir. Bu açıdan iktidar bu alanlardaki mekâna yönelik mücadeleyi kazanmış sayılabilir. Fakat Ortabahçe mücadelenin bu bağlamda hala devam ettiği bir yerdir. Bu yüzden taşra üniversiteleri olarak adlandırılan üniversiteler oldukça sakin bir görünüm çizerken Ortabahçe ve DTCF bunun tam tersi görünümüdür ve yine bu yüzden Ortabahçe’de kimin nerede durduğu ya da en fazla nereye kadar gidebileceği ve genel anlamda sınırların ne olduğu katı bir şekilde belirlenmiştir. Fotoğraf 4.12. çatışma sırasında kendiliğinden oluşan bir sınır çizgisini gösterir. Belki de bu çizgi mekân için verilen mücadelede sınırların güncel olarak nereden geçtiği hakkında bizlere bilgi verebilir.

Fotoğraf 4.12. Yemekhane Girişinde Kırık Sandalyeler Kaynak: Sputniknews.com

Duvar yazıları, grafitiler, afişler ve pankartlar örneklerine Türkiye ve Dünya genelinde uzun süredir rastlanan, farklı amaçlar dâhilinde ve genelde kamusal mekânların görünen yerlerinde yer alan yazılardır. Bu yazılar aynı zamanda iletişimsel birer araç konumundadır. Bu tür bir yazılı iletişimde öne çıkan iki özellik duvar yazılarını anlamada büyük öneme sahiptir. Bunlardan birincisi görünürlüktür. Bir duvar yazısı ya da pankart çoğunlukla yaya trafiğinin yoğun olduğu, günlük hayatta sıkça kullandığımız kamusal mekânlar olan sokakların duvarlarında bulunur. Bu açıdan böyle bir yazının günlük binlerce kişi tarafından okunması oldukça muhtemeldir. Bu büyüklükte bir kitleye ulaşmakta duvar yazısından daha erişilebilir bir yolu olmayan gruplar ya da bireyler de vardır.

Fotoğraf 4.13. Kapı Üstüne Yapıştırılan Afişler

Fotoğraf 4.13. kütüphane binasının kapısına asılmış afişleri göstermektedir. Binaya giriş-çıkış sırasında görülebileceğinden bu afişlerin görünürlüğünün yüksek olduğu söylenebilir. Bu açıdan bir afiş herhangi bir kişi ya da grubun normalde ulaşamayacağı bir kitleye ulaşabilmesini sağlar.

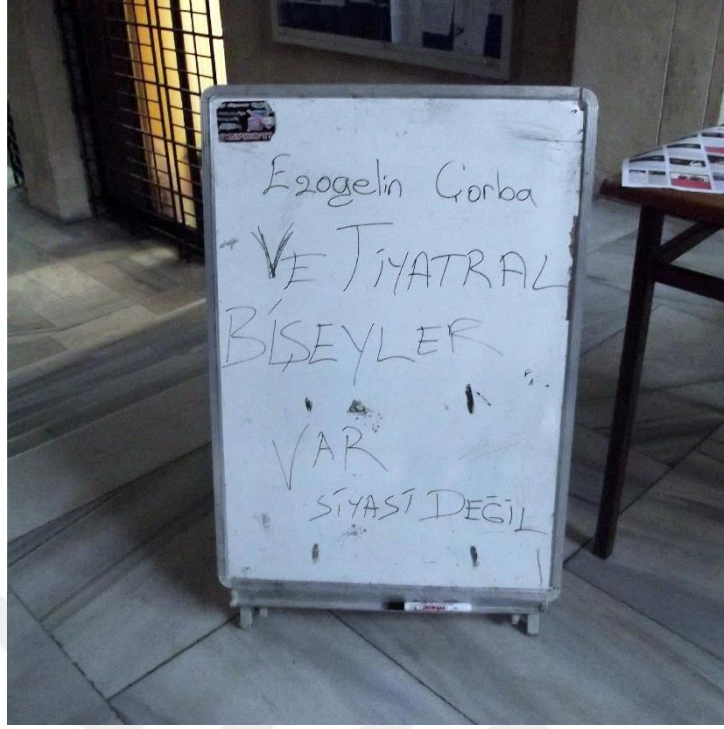
Fotoğraf 4.14. 'Öğrenci Kolektifleri' Adlı Bir Grubun Afişi

Fotoğraf 4.14. ile de kullanılan söylemler hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Örneğin bu afişte kullanılan “gerici” ifadesi 1970 öncesinde ortaya çıkan bir kavramdır. Gündelik hayatımızda herhangi bir kullanımı kalmamış olsa da bu fakültede hala kullanılıyor oluşu bir çeşit kültürel aktarımın olduğunu da göstermektedir.

Erdoğan (2017), Beyoğlu’ndaki Yüksek Kaldırım Caddesini ele aldığı makalesinde grafitileri kendini ifade edecek siyasal veya medya zemini olmayan bireylerin değişen sosyo-ekonomik veya politik koşullara karşı duruşunun sokağa taşması olarak tanımlamıştır. Örneğin azınlıklar, dezavantajlı gruplar ya da marjinal gruplar kendilerine medyada sıkça yer bulamayan gruptandırlar. Bu nedenle duvar yazılarını kullanmak bu gruplar açısından oldukça elverişli bir yöntemdir. Erdoğan (2017) ayrıca duvar yazıların dönemin sosyo-kültürel yapısına ilişkin önemli bilgiler içerdiğini de ifade etmiştir. Bu açıdan da duvar yazıları, afişler ya da posterler dönemin söylemini ve epistemelerini yansıtmaktadır.

Duvara yazı yazma eylemini önemli kılan bir diğer etmen ise anonimliktir. Bu tür yazılar bunları yazanlar hakkında bir ipucu içermek zorunda olmadığından uzun süre anonim olarak kalabilir. Bu durum da bireylerin bu yazılarda daha rahat davranabilmesini ve iç dünyalarını ya da düşüncelerini en saf haliyle yansıtabilmelerini sağlar. Bu kapsamda bireylerin düşüncelerini dile getirmede neden zorluk yaşadığını da ele almak gerekir. İlk akla gelen neden bireyin iktidar tarafından baskı altında tutulmasıdır. İkinci olarak da birey, dönemin ahlaki, politik, ekonomik veya sosyolojik kabullerine tamamen ters düşen görüşlere sahip olabilir. Bu açıdan fikirlerini dile getirmede zorluk yaşayabilir.

Ortabahçe duvar yazılarının sıkça, fakat kısa süreli görüldüğü yerlerdendir. Burası bir devlet kurumu olduğundan duvar yazılarının uzun süre oldukları yerde kaldıkları söylenemez. İçerik açısından ise bu yazıları politik ve apolitik şeklinde ayırmak doğru olacaktır. Politik mesaj içeren bir duvar yazısı veya afiş genellikle Ortabahçe’nin en görünür yerine büyük puntolarla yer alırken diğer tarzdaki yazılar tuvalet kapılarında, pencere pervazlarında ve öğrenci sıralarında küçük puntolarla yer alır.

Fotoğraf 4.15. Yemekhane Menüsünün Yazıldığı Tabela

Üstelik bu tarz yazılardan bazıları da fotoğraf 4.15. te görülebileceği gibi Ortabahçe'yi eleştiren yazılardandır. Ortabahçe'de güçlü bir siyasi eğilimi olmayan ya da bunu günlük hayatına yansıtmak istemeyen kişiler bazen baskılanmış hissettiklerini yapılan görüşmelerde belirtmişlerdir.

Dolayısıyla bu tür mizahi yaklaşımlarla bu gruptaki insanların Ortabahçe'nin atmosferine yönelik eleştirel bir yaklaşıma sahip oldukları düşünülmektedir. Bu bağlamda fakültenin çoğu köşesinde bu duyguları yaşayan bireylerin yazdığı düşünülen duvar yazılarına rastlanabilir. Bu yazılar farklı içeriklerde de olsa temelde baskı altında hisseden kişilerin kendini ifade yollarından biridir. Bu noktada, devreye giren anonimlik ve görünürlük kavramları ile bu gruptaki kişilerin daha özgür bir alan sahibi olduğu söylenebilir.

Fotoğraf 4.16. Çeşitli Dönemlere Ait Afişler

Tüm bunlara ek olarak Ortabahçe’de duvar yazısı, afiş ya da pankartın bir başka açıdan mekânı sahiplenme ve mekân kullanımında söz sahibi olma anlamının da olduğunu belirtmek gerekir. Özellikle siyasi gruplar Ortabahçe’de karşıt grubun afişlerinin ya da pankartlarının bulunmamasını, sadece kendi materyallerinin bulunmasını bir çeşit gövde gösterisi olarak görürler. Bu bakımdan bahsedilen amaca yönelik pankartlarda imza niteliğinde ibarelerin bulunduğu görülmüştür. Fotoğraf 4.16. da bunlardan birisidir. Bu noktada yazının anlamından çok varlığı ile ifade ettikleri önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu pankart ve afişler de mekân mücadelesinin bir tezahürü olarak değerlendirilmelidir.

Fotoğraf 4.17. Yemekhane'ye Asılan Bir Pankart

Son olarak afişte, pankartta ya da duvar yazısında kullanılan dile de odaklanmak gerekmektedir. Dil iletişimin en büyük aracı olmakla beraber zamanın ve mekânın etkisi altındadır. Bu nedenle kullanılan dilin zamana ve mekâna göre değişiklik gösterdiğini belirtmek gerekir. Aslında bu durum gündelik yaşamın Ortabahçe'ye yansması ile de ilgilidir. Toplumun güncel kavramları her zaman fakülteye yansiyacaktır. Burada daha özgün olan fakülteye özgü kavramların da bu yazılarda var olması, yaşamasıdır. Bu bakımdan Ortabahçe'de yer alan bir afiş, o yılın popüler şarkısına atıf yaparken aynı zamanda liberal politikaların fakültedeki izlerini de eleştirmektedir. Bu gerçekten de çok yönlü bir yapı olduğundan Ortabahçe'nin dili ve pankartları hem fakülteyi, hem ülkeyi hem de dünyayı yansıtan izler taşımaktadır.

4.3. Bir Sahne Olarak Ortabahçe

Bir gösteri mekânı olarak sahne sergileyen ve izleyenlerin bulunduğu bağlamdır. O halde bir mekânı sahne olarak ele almak bir sergileyen ve izleyen varsa her daim mümkündür. Ortabahçe de bu iki bileşen doğrultusunda bir sahne olarak ele alınabilir. Çünkü buradaki kamusallığın önemli bir kısmı da izlenmek ve izlemek üzerine kuruludur. Üstelik sergilenen şeyin herhangi bir kurala tabi olmadığını da söylemek gerekir. Siyasi bir söylem, karşı cinse yönelik bir konuşma, bir enstrüman çalmak ya da sadece Ortabahçe'de duruyor olmak bireyi sergileyen konumuna taşıyabilir. Bu açıdan bu yerde her an bir şeyler sergileniyor olabilir. Tabii bununla bağlantılı olarak her an izleyenlerin bulunduğunu da belirtmek gerekir. Zaten bir şeyler sergilemenin ana motivasyonlarından biri de bunu izleyenlerin olmasıdır. Bu açıdan Ortabahçe'de

iki alanın daha öne çıktığı söylenebilir. Bunlardan birincisi daha çok siyasi olanın izlendiği dil binası merdivenleridir. Fakülte öğrencileri buradan “Tiyatro Merdivenleri” olarak da bahsetmektedirler.

Fotoğraf 4.18. Ortahçe’de Yüksek Katılımlı Bir Protesto

Tiyatro merdivenleri Ortahçe’nin merkezinde geçen siyasi eylemin yakından görülebildiği bir alan olmakla beraber bu eylemi alkış ya da sloganla destekleyen bir grubun tercih ettiği bir alandır. Fotoğraf 4.18. söz konusu alandan Ortahçeyi gören bir açıyla çekilmiştir. Bu konuda katılımcı 1 şu ifadelerle tiyatro merdivenlerini anlatmıştır;

“[...] Yabancı diller binasının önündeki merdivenlerde de sürekli aynı kişilerin oturduğunu görebilirdiniz. Bunlar da tanıdık simalardı tabii ki, sonuçta hafta içi her gün gördüğümüz kişiler [...] Burada tabiri caizse seyreltilmiş bir solculuk vardı diyebilirim, bu lafla da şunu ifade etmeye çalışıyorum; burada oturan kişiler çardağa gitmezler fakat eylem ve bildiri okunduyorsa sonrasında mutlaka alkışla desteklerlerdi [...] Bu açıdan bir tür tribün diyebiliriz buraya “

Katılımcının kullandığı tribün kavramı aslında bu yerin ne olduğuna yönelik de güçlü bir kavramdır. Çünkü tiyatro merdivenleri bir şeylerin sergilenemeyeceği kadar kıyıda kalmışken aynı şeylerin izlenebileceği en iyi yer konumundadır. Tabii ki bu yer sadece

bir izleme yeri olarak işlev görmez fakat burayı Ortabahçe'nin diğer noktalarından ayıran en önemli özelliği de budur. Fotoğraf 4.18. de görülebileceği gibi tiyatro merdivenleri bir şeyler izlenmiyor olsa da hayatın ve iletişimin devam ettiği bir yerdir.

Bahsedilmesi gereken ikinci bir yer ise “Podyum”dur. Burası Ortabahçe'den Ana Bina'nın ikinci girişine kadar giden yol olmakla beraber sağlı sollu bankların bulunduğu uzun bir koridoru andırmaktadır. Oturacak yerin bol olması sebebiyle de öğrenciler tarafından sıkça kullanılan bir alan haline gelmiştir. Podyum adlandırması ise yine iki tarafı izleyenlerle dolu bir sahneye atıf yapar şekilde fakülte öğrencileri tarafından konulmuştur. Öyle ki burası koridorda yürüyenlerin seyredildiği ve hatta haklarında yorumların yapıldığı bir yer haline gelmiştir. Bu açıdan Podyum, seyreden ve seyredilenlerin mekânıdır. Ayrıca burası kısa ders aralarında oturulabilecek kadar bina kapısına yakın ve Ortabahçe'nin merkezindeki sıkışıklıktan uzak bir yerdir. Bunlara ek olarak ana binadan çıkıp Ortabahçe'ye gitmek isteyen biri için de mecburi bir yoldur. Bu açılardan Podyum kamusal mekân özelliği de gösteren bir yer parçası olarak değerlendirilebilir.

4.3.1.Ortabahçe'de Gündelik hayat

Gündelik hayatın sosyal bilimin konusu oluşu 19. yüzyıl sonlarında başlayan bir süreç olarak oldukça yenidir. Ek olarak bu sürecin gelişimi de birçok farklı şekilde aktarılabilir. Fakat yine de bu hikâyenin başlangıç noktası olarak post-modernitenin ortaya çıkışını ortak bir kabul olarak ifade etmek mümkündür. Modernite fikrinin düşüğe geçmesi ile birlikte her türlü büyük anlatının da önemini yitirşi birbirlerine bağlantılı süreçlerdir. Bu büyük anlatıların çoğu dönemlerinin popüler –izmleri olmuşlarsa da bu yitiş ile birlikte yeni bir devinim yaşanmış, küçük ve sıradan olana ilgi artmıştır. İlginin yönünün değişmesini de meta-teoriler her şeyi açıklama gayretiyle şeyleri gözden kaçırmaya ya da yok saymaya meyilli oluşları açıklayabilir. Oysaki yaşam, bir şekilde bütün parçalarıyla her gün sürüp gidebilmektedir. O halde mikro işleyişleri keşfetmek bunları yok saymaktan çok daha kıymetlidir. Zaten bu bağlamda pos-modern dönemde ortaya çıkartmak (keşfetmek) terimi teorize etmek teriminden yeğdir. İçinde bulunduğumuz dönemde bu sebeplerle gündelik hayat ile ilgili çalışmaların da arttığını söylemek gerekir. Özellikle sosyoloji gündelik hayat

sosyolojisi alt dalı ile bu konuda büyük bir yol kat etmiş gözükmektedir. Peki, sosyal bilim gündelik hayatı hangi açıdan ele almaktadır?

Coğrafyacıların gündelik hayat çalışmalarında etkilendiği düşünürler olarak Lefebvre, De Certeau ve Heller belirtilebilir. Bunlardan Lefebvre meşhur mekânsal üçlüsünde gündelik hayat kavramına iki noktada temas etmektedir. İlk olarak algılanan mekân, yani mekânsal pratiğin anlaşılmasında gündelik hayattaki rutinleri işaret etmiştir. Burada bahsedilen doğrudan mekânın fiziki deneyimlenmesi ile ilgilidir. Bu yüzden, Lefebvre'ün gündelik hayat ile temasının ilk boyutu mekâna dair materyalist bir bakış açısını ifade eder. İkinci olarak ise temsil mekânları kavramına bakmak gerekir. Çünkü bu kavram aynı zamanda yaşanan mekân olarak da tanımlanır. Lefebvre'e göre temsil mekânları öznedir ve kullanıcıların her günlük edimlerinin somut mekânıdır (Lefebvre, 2014). Bu açıdan temsil mekânı çoğunlukla bireyin gündelik hayatına ilişkindir. Bu noktada gündelik hayatı önemli kılan De Certeau'nün strateji ve taktik olarak adlandırdığı işleyişte bireyin taktiklerinin bağlamını oluşturmasıdır.

Fotoğraf 4.19. Podyum

Çoğu sosyal bilimcinin de hemfikir olduğu gibi gündelik hayat, sıkıcı rutinler ve önemsiz ayrıntılardan ziyade bireye ve topluma dair rafine bilginin yer aldığı bir

bağlamdır. Fotoğraf 4.19. fakülteadaki gündelik hayattan bir görüntü olarak ilk bakışta çok anlam ifade etmeyebilir. Fakat bahsedilen konumlanmış, gündelik hayatı sosyal bilimler açısından eşsiz bir konuma taşır ve bunlara coğrafya da dâhildir. Gündelik hayatın coğrafya ile iki şekilde kesiştiğini söyleyebiliriz. İlk olarak gündelik hayat coğrafyayı her açıdan en sık deneyimlediğimiz alandır. Beşeri veya fiziki ayrımı olmaksızın coğrafya disiplininin birçok kavramının gündelik hayatımızda bir karşılığı vardır. İkinci nokta ise, gündelik hayatın çok boyutluluğu ile alakalıdır. Örneğin gündelik hayat üretim, tüketim, güç ilişkileri, söylem ve pratik gibi çok farklı olguları içinde barındırarak bireyin de toplumun da aynası haline gelmiştir. Bir toplumun veya grubun gündelik hayatı birçok bakımdan onları tanımamızı sağlar. Bu tezin de amacı bakımından bir mekânı kavramaya çalıştığı düşünülürse Ortabahçe'nin ne olduğunu, nasıl işlediğini ve burada ne tür ilişki ağlarının bulunduğunu keşfetmede mekânsal pratik oldukça önem arz etmektedir.

Temsil mekânı olarak Ortabahçe birkaç açıdan ele alınabilir. Bunlardan ilki ve en basit işleyeni Ortabahçe'ye ait herhangi bir deneyimi olmayan birey açısındandır. Örneğin fakültenin önünden her gün geçen bir otobüs şoförü, fakülte kapısındaki simitçi ya da Ankara ilini gezen bir turist açısından Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi dış cephesiyle vardır. Bu açıdan bu kişiler için fakülte tasarlanan bir mekândan öteye geçemez. Oysa tüm elemanlarıyla Ortabahçe gündelik hayatın her saniyesinde canlıdır. Fotoğraf 4.20. ise Ortabahçe'yi her gün deneyimleyen bir sokak hayvanını göstermektedir. Yine onlar da hem burayı deneyimlemekte hem de buranın anlamına destek vermektedirler.

Fotoğraf 4.20. Fakültenin Kedilerinden Bir Tanesi Kaynak: Twitter.com

Bir başka mekânsal pratik her gün fakültede olan fakat Ortabahçe’de sıkça vakit geçirmeyen bireyler açısından ortaya çıkar. Bu gruba en çok fakültedeki akademisyenlerin girdiğini de söylemek gerekir. Şüphesiz bu kişilerin fakültede yaygın olandan oldukça farklı mekânsal pratikleri vardır. Fakülteye geldikleri yol, okula girdikleri kapı, kullandıkları merdivenler ve vakit geçirdikleri yerler açısından akademik personelin gündelik hayatı öğrenciden farklıdır. Bu noktada fakültede akademisyen olarak çalışan katılımcı 13 hayatlarındaki Ortabahçe’yi şu sözler oldukça iyi aktarmaktadır;

“Ortabahçe oradaki ilişkiler kadar anlamlıdır aslında, orada arkadaşlarla sohbet ettikçe anlam kazanıyor ve mesela ben yüksek lisans’a başladığımda benim için Ortabahçe büyük oranda anlamını kaybetmişti,

aynı şekilde akademisyen olarak göreve başlayınca neredeyse günlük yaşamımdan çıkardım burayı, sadece haftasonları fakülteye geldiğimde arada iniyorum buraya. O da sakin olduğu için”.

Fotoğraf 4.21. Tren Durağından Fakülteye Giriş Engellenen Polis Kaynak: Onedio.com

Algılanan mekânın en yoğun ve en çeşitli türü ise fakülte öğrencileri açısından deneyimlenendir. Öğrencilerin gündelik hayatında Ortabahçe’ye ve fakülteye yönelik sıradanlıktan bahsetmek zordur. Üstelik küçük alanıyla Ortabahçe tam da bu sıradanlığın beklenebileceği bir yerdir. Öğrencilerin Ortabahçe’nin her parçasına, her bir bankına dair mekânsal pratikleri vardır. Örneğin birçok öğrenci akademisyenlerin hiç bahsetmediği bir alan olan “Gül Bahçesi”nden söz etmiştir. Burası fakültenin girişinden bakılacak olursa en ileri sol kenarda bulunan ve gözden uzak kalmış bir alandır. Öğrencilerin birçoğu bu alana bitişik bulunan büfeden tütün ürünü aldıklarını söylemişlerdir. Burası onlar için fakülteden çıkmadan zararlı da olsa bir ihtiyaçlarını

giderebildikleri bir pratiği ifade eder. Özetle Gül Bahçesi tasarlanan mekândaki bir hata ya da mekânsal pratiğin ürünü bir kısa yoldur.

Bunun dışında öğrenciler fakülteye öğrenci olmadıkları için giremeyip yine de fakültede yaşanan kavgalara müdahil olan kişilerden de bahsetmiştir. Bu kişiler Yenişehir tren istasyonundan rayların karşısına geçerek bazen fakülteye girmekte bazen de sadece buradan slogan atarak müdahil olmaktadır. Fotoğraf 4.21. bu bağlamda çekilmiş bir fotoğraf olarak anlam kazanır. Aksi halde çevik kuvvet polislerinin bu fotoğrafının başka bir açıklaması yapılamaz.

Gündelik hayat Ortabahçe’de gerçekleşen ve Ortabahçe’yi gerçekleştiren bir olgudur. Öğrencilerin gündelik hayatının büyük kısmında burası yer alırken bu durum aynı zamanda Ortabahçe’nin ne olduğunu da sürekli oluşturur. Burası için bir market metaforu kurmak gerekir. Market tüketim mallarının her an farklı miktarlarda bulunduğu büyükçe bir kapalı alandır. Fakat bu alanı market yapan, ürünleri satın alan bireylerin oluşudur. Çünkü müşterileri devreden çıkardığımızda burası sadece malın girip çıktığı bir depoya dönüşecektir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin gündelik hayatına ilişkin en önemli kaynaklar şüphesiz burada okuyan öğrenciler olacaktır. Bu kapsamda, Fakülteden 2008 yılında mezun olmuş Gözde Burcu Çan’ın 2007 yılında “DTCF’li Olmak” başlığı ile yazdığı yazı Ortabahçe’deki ve Ortabahçe’nin gündelik yaşamına dair önemli ipuçları taşımaktadır.

“Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi. Dünyada bu isimdeki tek fakülte. Sıhhiye metrosundan çıkınca telsiz seslerini takip ederek bulursunuz yolunu. Sıhhiye’nin göbeğinde o kocaman ihtişamlı yapıyı görmemek mümkün değil zaten. Bizim ‘ana bina’ diye tabir ettiğimiz o bina, Atatürk’ün emriyle alman mimar Bruno Taut tarafından yapılmış bir mimari mucizesi. ‘Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir’ yazısıyla 1935’ten bu yana dimdik ayakta. Bünyesinde 36 bölüm, 8000 öğrenci barındıran, nereye giderseniz gidin bu rakama katıyen rastlayamayacağınız ilim irfan yuvası. Ölü, diri bütün dillere ve sosyal bilim adına her kürsüye ev sahipliği yapan bir yuva. Birçok ünlü yazar ve tiyatrocü kazandırmış bir yer. Önünden hiçbir zaman eksik olmayan çevik kuvvet otobüslerinden de

anlaşılacağı üzere, daha ilk giriş kapısından adımınızı attığınız andan itibaren o siyaset kokan havasını solumaya başlarsınız. En az iki kere kimlik göstererek ve X-Ray cihazlarından geçerek girebildiğiniz bambaşka bir dünyadır burası. Fokur fokur kaynayan kalabalığın içinde kaybolduğunuz vakit anlarsınız.

Peki ya bu zaman makinesinden geçmişçesine dâhil olduğunuz alemin içinde yaşamak nasıl bir duygudur bilir misiniz? Ne menem bir şeydir DTCF'li olmak? Hiç kuşkusuz bir DTCF öğrencisi her felakete aşınadır. Hiçbir garipliği yadsımaz. Çünkü biz biliriz ki;

- gün aşırı eylem yapılması, hafta aşırı çatışma çıkması,*
- kendi okulumuza girerken polis tarafından aranmak,*
- kameralar tarafından izlenmek,*
- olaylı bir günün ardından, derste sınıfın yarısının olmayışıyla 'hocam arkadaşlar gözaltında' açıklamalarını duymak,*
- dekana silah çekilmesi*
- amfide dahi çevik kuvvet ile birlikte sınava girmek*
- nerede okuduğunu öğrendiklerinde insanlar tarafından potansiyel anarşist gözüyle görülmek,*
- şenliğin artık 'yasaklı dtcf bayramı' olarak kutlanması,*
- istediğin yerde oturma özgürlüğünün olmayışı, arka kantin ile çardak arasında bir seçim yapmak zorunda olmak,*
- her türlü objenin yere monteli olması,*
- her an eline bir bildiri tutuşturulması*
- ailelerin çocuklarını ana haber bültenlerinden takip etmesi,*

Çok doğal hadiselerdir, bunları garipserseniz esas biz olağan dışı oluyoruz. Evet, tabii bir okulda okuyoruz. Her türlü siyasi eleştirilere maruz kalan bir yaşamın içinde bulunuyoruz. Yaşam diyorum çünkü dtcf bir yaşamdır. Kimimiz 7 yıldır bunu tadıyor kimimiz henüz mini mini 1. sınıf, zamanla tadacak. Tarih kokan koridorlarında, sınıflarında, anfilerinde, duvarlarındaki renkli içerikli panolarında, sloganların, manifestoların yer

aldığı siyasi afişlerinde, foto nebi objektiflerinde, 'piyasa'nın tavana vurduğu Ortabahçesinde, tren sesleri arasında basketbol oynayabildiğiniz arka bahçesinde, çimlerinde doya doya yayılabildiğiniz ön bahçesinde, farklı görüşlerin paylaştığı arka kantin ve çardağında, zaman zaman tabakların havada uçtuğu yemekhanesinde, sinema gösterimlerinin, panellerin, söyleşilerin hiç eksik olmadığı konferans salonlarında, mimarisine ağızınız açık baktığınız farabi salonu ve fuayesinde, gerçek oyunculuğun ne olduğunu görebildiğiniz tiyatrolarında, devamlı esprilere maruz kaldığınız büfesinde, öğrenci işlerinde, kimileri yardım derneği, kimileri ve çoğunluğu örgüt olan standlarında, sigara içilmeyen tek mekân olan 'çs'sinde, yarım saat vaktinizin olduğu internet kafesinde, loş ve gizemli kütüphanelerinde, birbirinden farklı her bir bölümün içinde, ayrı ayrı yaşamlar vardır. Hem bir bütün olarak hem de her köşesi ayrı bir yaşamdır” (Çan, 2007).

Ortabahçe'de gündelik hayat çoğunlukla onu deneyimleyen özne ile de alakalıdır. Çünkü gündelik hayat bireyin alanıdır. Dolayısıyla onu çoğunlukla istediği gibi yaşar ya da anlamlandırır. Bu doğrultuda gündelik hayatında Ortabahçe'nin yeri olmayan fakülte öğrencileri de vardır. Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi bu kişiler farklı sebeplerle Ortabahçe'de varlık gösteremez ya da göstermek istemezler. Buna rağmen bu kişilerin de gündelik hayatlarında Ortabahçe'nin çok ufak da olsa bir yeri vardır. Bununla ilgili Katılımcı 9'un ifadesi önemli görülmektedir;

“Ben mümkün olduğunda Ortabahçe'de olmamaya çalışırım [...] olmamak kelimesini şöyle açabilirim; zorunda kalmadıkça vakit geçirmiyorum, çayımı alıp tekrar binaya geçiyorum ya da çok uzak bir köşede, mesela matbaa tarafına doğru bir bankta oturuyorum [...] Bunun sebebi olarak kalabalıktan hoşlanmamamı gösterebilirim. Kalabalığın bir parçası olmak ve onun içinde kaybolmak beni yoruyor. O yüzden kalabalığı gözleyen olmayı tercih ediyorum fakültede.”

Mülakattan verilen bu kesitten de görüldüğü gibi Ortabahçe'de fiziki olarak olmamak onu gündelik hayatından çıkarmak anlamına gelmiyor olabilir. Bu birçok bakımdan

mezun öğrenciler için de geçerlidir. Yıllar sonra da olsa fakülteye ve Ortabahçe'ye dair haberler hala bireyin gündelik hayatında dikkatini çekiyor olabilir.

4.3.2.Ortabahçe'de Tüketim ve Görünürlük

Negatif anlamlarını sıkça kullanmaktan çekinmediğimiz tüketim, birey ve toplumun hem birbiri ile hem de dünya ile girdikleri (Williams ve Lew, 2014) bir etkileşimdir. Bununla beraber çoğu canlı gibi insanın tüketime odaklı bir doğasının olduğunu belirtmek gerekir. Başka bir deyişle her bir birey doğumdan ölüme kadar güçlü bir tüketicidir. Peki tüketim insan doğasının büyük bir parçasıysa ona yüklediğimiz olumsuz anlam neden kaynaklanır?

Sanayi devrimi sonrasında işçi ifade ettiği anlam bakımından fabrikadaki bir makinadan farklı değildi. Fakat kısa bir süre içinde Fordist üretim tarzının üretim hızını ve miktarını inanılmaz boyutlarda arttırışı yeni bir kapitalist açmaza neden olunca bir krizin yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Bu krizin çözümü ise işçi sınıfının tüketime yönlendirilmesi ile mümkün olmuştur. Bu süreci şu şekilde açıklamak mümkündür: fordist üretimin getirisi olan büyük miktardaki mal ancak satılabildiği zaman parasal bir anlam taşımaktaydı ve bu miktarlarda malı satın alacak yine büyük bir kitle gerekiyordu. Hatta sistemin bu boyutlarla işlerliğini sağlamak için bu kitlenin sadık tüketiciler haline gelmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda işçilerin ücretlerinin, boş vakitlerinin ve hayat standartların yükseldiği bir dönem yaşanmıştır. Tüm bunlar olumlu gelişmeler olarak görülse de bunların bireyi tüketime yöneltti bir yanı da vardır. Böylece geniş kitlelerde yerleşen tüketim alışkanlığı 20. yüzyıl sonunda bir "tüketim kültürü" halini almıştır. Buradan başlayıp günümüze gelen süreçte büyük oranda birey tüketim üzerinden kimlik inşa etmekte, toplum ise bireyi tüketme gücüyle doğru orantılı şekilde konumlandırmaktadır. Kişiler tüketim gücünün benzer olduğu gruplarla aynı semtte yaşamayı, tüketim gücünü olduğundan daha yüksek göstermeyi amaçlar hale gelmiştir.

O halde günümüzde tüketim herkese ve her şeye etki eden bir olgu olarak Ortabahçe özelinde de ele alınmalıdır. Yapılan görüşmelerin büyük bir çoğunluğunda

Ortabahçe’de tüketimin çok göz önünde bulunmadığı belirtilmiştir. Bu açıdan burası diğer fakültelerin çoğundan ayrılmaktadır. Daha büyük kampüslerde örneğin içilen kahvenin markası ile tüketime yönelik bir ipucu taşınabilirken Ortabahçe bu imkânlardan uzak olduğu için tüketim gücüne yönelik ayrıma izin vermemektedir. Bu noktada görüşme yapılan Katılımcı 13 Ortabahçe’nin bu yapısıyla ilgili önemli bir çıkarımda bulunmuştur. Katılımcı fakültenin tüketim açısından bu geriliğini öğrencilerin gerçek hayata hazırlanmasında önemli bir dezavantaja dönüştüğünü savunmaktadır. “Ankara’da bulunan diğer üniversiteler öğrencilere farklı harcama mekânları sunarak onların ekonomik yaşantıya adapte olmalarını sağlarken DTCF çok ucuz olan tek bir büfe ile bu konuda öğrencileri olumsuz yönde etkiliyor olabilir” ifadesiyle görece mantıklı bir işleyişe de dikkat çekmiştir.

Fakat tüketim gündelik hayatın her alanına yoğun şekilde işlediği için bazı istisnai durumlarda Ortabahçe’de tüketime dair ipuçları görülür. Örneğin cep telefonları, giyim ürünleri ve araba anahtarları gibi bazı nesnelere bize bireyin tüketim gücüne dair bir bilgi vermektedir. Yine de bunların Ortabahçe’de çoğunluk tarafından öne çıkarıldığını söyleyemeyiz. Sonuç olarak Ortabahçe bir sahne olarak ele alınırsa bu sahnede sergilenenler arasında tüketim çok küçük bir yer kaplamaktadır.

4.3.3. Sosyal Medya’da Ortabahçe

Günümüzde görünürlük kavramı ile sosyal medyada görünür olmak arasında doğrudan bir ilişki vardır. 21. yüzyıl itibariyle hayatın her alanında hızlı bir dijitalleşme yaşandığını söyleyebiliriz. Bu dijitalleşmenin boyutları da gün geçtikçe genişlemekte ve bu sayede etrafımızdaki her şeyi dijital dünyaya taşımaktadır. Bu noktada gündelik edimlerimizin bağlamı olan mekânın da dijital dünyaya taşındığını söyleyebiliriz. Evler, okullar, meydanlar ve pazarlar artık dijital temsillerinin de olduğu mekânlardır. O halde Ortabahçe’nin de dijitalleşmeden payına düşen nedir? Bunu tutarlı bir şekilde ele alabilmek için bir mekânın dijital dünya ile ilişkisini gözden geçirmek gerekir. Mekânın günlük edimlerimizin bağlamı olduğunu düşündüğümüzde, bu edimleri ne kadar dijital taşıyorsak mekânı da o derecede dijitalleştirdiğimizi kabul etmemiz gerekir. Bu açıdan sosyal medya platformları gündelik hayatımızı dijitalleştirdiğimiz en büyük alanlardır. İnsanlar bir gün içerisinde onlarca fotoğraf, ileti ya da video

paylaşarak bir bakıma yaşamlarını bizimle paylaşırlar. Bu durumda şunu söyleyebiliriz; bireyin sosyal medyadaki yansıması onun dijitalleştiği gündelik hayatıdır. Bu hayatın önemli bir parçası da şüphesiz mekândır. Bu açıdan Ortabahçe'nin bireyler aracılığıyla dijitalleştiğini söyleyebiliriz.

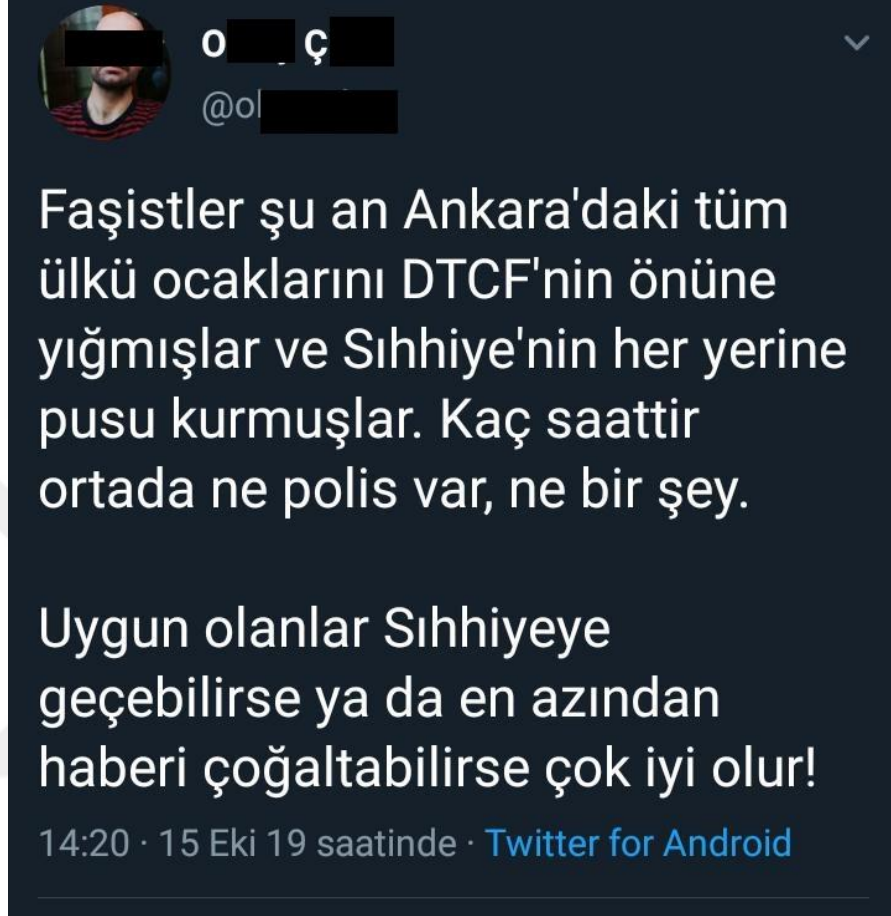

Fotoğraf 4.22. Twitter'da DTCF

Bireyler burada geliştirdikleri ilişkilerini ve burada yaşadıkları gündelik hayatı sosyal medyaya taşımaktadırlar. Buna siyasi olarak karşıt öğrencilerin birbirlerini sosyal medya'dan tehdit edişini örnek vermek mümkündür. Ya da Fotoğraf 4.22. de görüldüğü gibi bazı Twitter hesapları kişileri hedef göstermektedir. Sonuç olarak Ortabahçe'de gerçekleşen ve fiziki dünyaya ait olan çoğu şeyin sosyal medyaya yansıdığını söylemek mümkündür. İtiraf sayfaları, hayvan hakları sayfaları ve ideolojik grupların sayfaları bu açıdan değerlendirilmelidir.

Günümüzde sosyal medya ve Ortabahçe ilişkisinin bir başka boyutu Ortabahçe'ye yönelik bireysel söylemin sosyal medya aracılığıyla yayılması şeklinde gerçekleşir. Bu açıdan kısıtlı bir grup için geçerli olsa da Ortabahçe söylemi bu şekilde gelişebilir. Örneğin sürekli sağ gruplara yönelik saldırgan içerikler paylaşan bir twitter hesabı

nedeniyle Fakültede sağ görüşlü öğrencilerin sayıca çok fazla olduğu düşünülebilir. Oysa böyle bir ifade tamamen yanlış olacaktır.

Fotoğraf 4.23. Twitter'da Siyasi Söylem

Fotoğraf 4.23.'de görülebileceği gibi bir algı oluşturmada veya var olan algıyı oluşturmada sosyal medya platformları kullanılabilir. Bu da eksik veya yanlış temsil kapsamında değerlendirilebilir. Öte yandan bu tür paylaşımlar doğruyu da aktarıyor olsa da kafa karışıklığına sebep olacağından bu tür paylaşımların oldukça dikkatli incelenmesi gerekir.

Şüphesiz ki görünürlük günümüzde sosyal hayat için çok önemli bir kavram haline gelmiştir. Bu işleyiş birçok şekilde açıklanabilir. Örneğin, kişisel ilişkilerde görünürlük ve bu görünürlüğün sıklığı bireylerin birbirilerine aşına olmasını sağlamaktadır. Üstelik bu aşinalık sevgiye de yol açabilmektedir. Zajon ve diğerleri (1968) yaptıkları çalışmada sıkça karşılaştığımız insanların bizlere daha sempatik

geldiğini savunurlar. Kendi hayatlarımızı düşündüğümüzde gerçekten de aşına olmanın bireylere yönelik düşüncemizin oluşumunda önemli olduğunu görebiliriz.

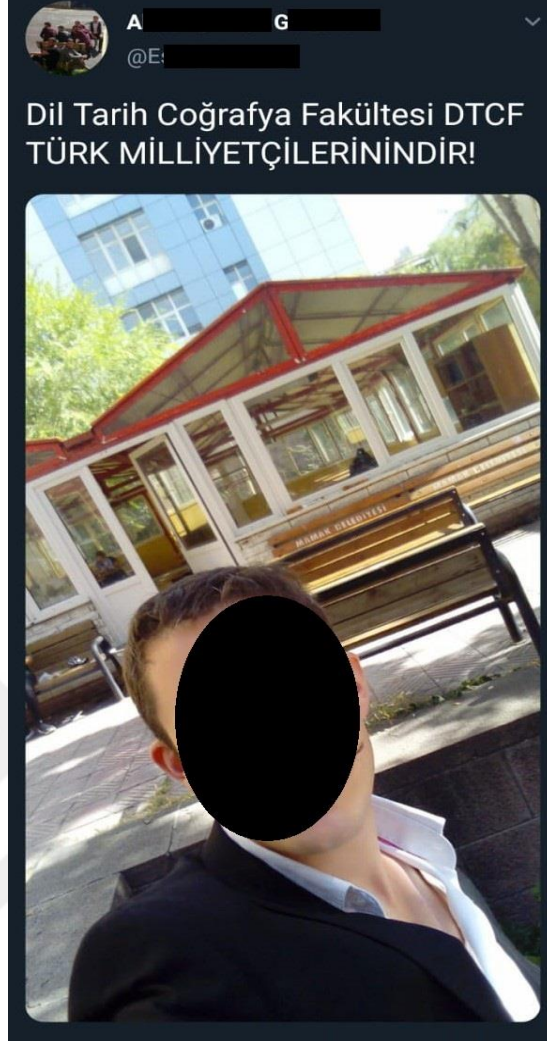
İnsanların bu mekânizmadan bilinçli veya bilinçsiz şekilde faydalandığını da söylememiz gerekir. Buna verilebilecek en net örnek seçim dönemlerinde siyasi liderlerin fotoğraflarının her yere asılmasıdır. Bu sayede görünür olan adaylar seçmenlerden sempati görmeyi amaçlar. Bu mekânizmanın hayatımızın her noktasında işlediği gibi Ortabahçe’de de işlediğini söyleyebiliriz. Ortabahçe’de görünür olmak birkaç farklı nedenden ötürü arzulanabilir.

Bunlardan ilki siyasi eylem çerçevesinde ele alınabilir. Siyasi eylem çoğu zaman propagandayı da amaçladığından görünürlüğe önem vermek zorundadır. Dikkat çekmeyen bir köşede kalmış pankart, yüksek sesle okunmayan bir bildiri ve yeterli kalabalığın şahit olmadığı herhangi bir hareket bir anda değersizleşebilmektedir. Bu açıdan Ortabahçe’de sol görüşlü öğrenciler tarafından asılan pankartların çoğu solcuların “mekânı” olarak tanımlanan Çardak bölümünde değil, Ortabahçe’nin en görünür noktalarındadır.

Bahsettiğimiz olguyu karşılayan en önemli deyim “fotoğraf vermek”tir. Ortabahçe’de siyasi bağlamda fotoğraf vermek önemlidir ve sıkça gözlenir. Bu bir bakıma mekân için mücadelenin de yansımasıdır.

Fotoğraf 4.24. tam da bu kapsamda değerlendirilebilecek yapıdadır. Fakültede sol fraksiyonların kullanımında olduğu bilinen çardağın önünde “fotoğraf vermek” birçok farklı açıdan önemlidir. Temelde de bu görünür olmaya yönelik bir hareket olarak değerlendirilebilir.

Ortabahçe’de görünür olmanın bir başka amacı bireysel nedenler olabilir. Bireyin karşı cins ile iletişime geçmek ya da diğer kişiler arasında tanınır olmak amacıyla görünürlüğünü arttırmaya çalıştığını söylemek mümkündür. Bu açıdan örneğin karşı cins tarafından fark edilmek isteyen birinin Ortabahçe’de daha görünür noktalara oturmayı tercih ettiğini öngörebiliriz.

Fotoğraf 4.24. Çardak Önünde Fotoğraf Vermek

Son olarak Ortabahçe’de görünürlüğün kendiliğinden de gelişebildiğini belirtmek gerekir. Konumdan ziyade sıklık da görünürlük oluşturma noktasında etkilidir. Ortabahçe’de var olan yer adlarından biri de “İspanyol Çukuru”dur. Burasının bu ismi alma süreci ile ilgili konuşulurken katılımcı 2 şunları söylemiştir;

“İspanyol çukuru denen yer ana binadan Ortabahçe’ye çıkarken solda kalan bankların olduğu alan. Burada İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencileri otururdu mesela, ne zaman baksanız orada olurlardı. Dolayısıyla İspanyol çukuru kaldı orasının adı da”

Sonuç olarak görünürlüğün birçok boyutunun bulunduğu ve bunların her birinin Ortabahçe’de önemli olduğunu söylemek gerekir. Bir sahne olarak düşünüldüğünde

Ortabahçe’de gerçekleŖenler görünür olduğu sürece “izleyici” çeker. Dolayısıyla hangi amaçla, ne sergilenirse sergilensin temel kaygılardan birisi görünürlük olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Kültür kısaca insanların paylaştığı her şey olduğundan kültürel coğrafya içinde bulunduğumuz dünyanın neredeyse her boyutuyla ilgilenir. Ayrıca bu kültürel evrendeki her şeyin de coğrafi bağlamları, yani somut mekânları bulunduğunu, daha da ötesinde kültür ile ilgili her şeyin coğrafi sebepleri ve sonuçları olduğunu söyleyebiliriz. Kültürü oluşturan şeyler mekânında gerçekleşirken mekânı da şekillendirirler. Bu noktada bu ilişkinin çok boyutlu ve iki yönlü olduğunu belirtmek gerekir. Kültürün izlerini mekânda görmek kadar mekânın da izini kültürde görebilmek mümkündür. Ortabahçe tam da bu iki yönlü ilişkinin görülebileceği bir mekândır. Mekân ve kültür ilişkisinin son derece yoğun olduğu Ortabahçe hem kendi kültürünü oluşturan hem de bu zeminde ortaya çıkan diğer kültürlerden oluşan bir yapıdır.

Öncelikle Ortabahçe'ye odaklanışın nedenini ortaya koymak gerekir. Ortabahçe çoğu açıdan kendi ile aynı konumdaki diğer mekânlardan ayrılmıştır. Öncelikle Ortabahçe'nin bulunduğu fakülte olan DTCTF, cumhuriyetin ilk projesi olarak önem arz eder. Daha da ötesinde burası cumhuriyeti kuran ideolojinin yeniden üretiminden de sorumlu tutulmuştur. Bu açıdan fakültenin bir önemi ve görevi olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca burası uzun bir dönem boyunca önemli insanların yetiştiği tek fakülte konumundadır. İşte bu önem, görev ve işlev ülkenin siyasi, toplumsal veya ekonomik konularında fakültenin bir şekilde müdahil olmasını sağlamıştır. Sonuç

olarak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin toplumda bir karşılığının olduğunu söylemek mümkündür.

Bir başka açıdan fakülte 60'lı yıllardan sonra aşırı artış gösteren öğrenci sayısı ve çeşitliliğiyle bir çeşit habitat'a dönüşmüştür. Farklı yerlerden ve farklı sosyoekonomik konumdan gelen gençler fakültede ve Ortabahçe'de yeni bir atmosferin de temellerini atmıştır. Bu atmosfer mekânın ilk yıllarından itibaren yoğun bir kamusal alana dönüşmesini de sağlamıştır. Bu sayede burası sadece bir fakülte bahçesi olmaktan çıkarak toplumu ve bireyi ilgilendiren bir yer haline gelmiştir. 60'lı yıllardan 80'lere kadar ülkenin ve özellikle üniversitelerin siyasi açıdan çalkantılı bir dönem yaşadığını belirtmek gerekir. Çünkü bu süreç olduğu gibi Ortabahçe'ye yansımış ve onu şekillendirmiştir. Bu dönemden başlayarak Ortabahçe siyasi grupların mücadele alanı haline gelmiştir.

21. yüzyıl ise dünya ve ülke açısından birçok değişikliğe sahne olmuştur. Bu dönemde ülkede postmodernitenin dünyada olduğu düzeyde olmasa da yükseldiğini söylemek mümkündür. Küreselleşme konusunda hevesli olan ve liberal politikalara çabuk ısınan Türkiye bu kapsamda hem bireysel hem de toplumsal olarak yeni bir bağlama oturmuştur. Bu bağlam, döneme de damga vuran bireyselleşme olgusudur. Artan tüketim, teknoloji ve ulaşım doğrultusunda bireyler kendi içlerine dönerek modernitenin veya başka bir akımın savunduğu bütün yüce ereklerden kendini izole etmeye başlamıştır.

Bu sürecin sonucunda 2000 sonrasında başlayan ve hala içinde bulunduğumuz dönemde Ortabahçe'nin bir kamusal veya mücadeleye yönelik anlamından ziyade bir sahne olarak öne çıktığını görebiliriz. Ortabahçe bu bağlamda görünürlüğü, izlenmenin, sosyal medyanın, tüketimin, özet olarak bireyin mekânına dönüşmüştür. Fakat bu dönüşümün de toplumsal hayattan bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü Ortabahçe zaten toplumdan beslenmektedir. Ortabahçe özgün bir kimliğe sahip, toplumun bir kesiminin zihinsel temsillerinde yer tutan önemli bir mekândır. Üstelik Ortabahçe her zaman bir oluş (becoming) halinde olarak ülke ve dünya gündemi, politika, ekonomi ve gündelik hayat gibi olguların somut mekânı

konumundadır. Bununla birlikte Ortabahçe geçmişin de mekânıdır. Hatta Nora (1989)'nın kullandığı kavram ile Dil Tarih bütünüyle bir “Hafıza Mekânı”dır.

Tarihsel süreçte birbirinden farklı Ortabahçeler bulunmaktadır. Günümüzde de bambaşka anlamlar, fikirler ve eylemler barındırmaktadır. Fakat tüm bunlar zaten Ortabahçe imgemizi oluşturan elemanlar olduğundan bugünkü Ortabahçe daha az, fazla ya da farklı bir yer değildir. Çünkü dönüşen toplumsal, siyasal ve ekonomik yapı ve bunun yanında bireylerin iç dünyaları Ortabahçe'nin sürekli farklı bir yer olduğunu göstermez, aksine tüm dönemler için geçerli bir Ortabahçe imgesine katkı sağlarlar.

Çalışma boyunca Ortabahçe'de farklı boyutların var olduğu vurgulanmıştır. Bu boyutlar Lefebvre'ün (1991) çalışmasında kullandığı bir tablonun adapte edilmesiyle aşağıdaki şekilde aktarılabilir. Bu tablo bir bakıma Ortabahçe'nin çözümlemesidir.

Tablo 5.1. Ortabahçe'nin Çözümlemesi

<i>Ölçek</i>	<i>İşlev Açısından Ortabahçe</i>	<i>Mekânı kuran aktör</i>	<i>Mekânın Rolü</i>	<i>Anahtar Kelime</i>
<i>Makro</i>	Kamusal Alan	Toplum	Özne	Konuşma
<i>Mezo</i>	Mücadele Alanı	Grup	Bağlam	Çatışma
<i>Mikro</i>	Sahne	Birey	Bağlam	Tanı(ş)ma

Çalışmaya göre Ortabahçe'nin 3 düzlemde yaşandığı ortaya konmuştur. Bunlardan birincisi makro ölçek olan “kamusal alan olarak Ortabahçe”dir. Burası toplumsallığın en aktif yaşandığı düzlemdir. Toplumun gündeminde olan her şey burada tartışılmakta, konuşulmakta ve kişiden kişiye aktarılmaktadır. Ortabahçe'nin bu düzlemi ona büyük oranda özgünlük de kazandırmaktadır. Bu özgünlük nedeniyle de DTCF toplum nezdindeki saygı uyandıran konumunu koruyabilmiştir. Özetlemek gerekirse bu düzlemde Ortabahçe özne konumuna taşınır ve toplum tarafından inşa edilir.

Orta ölçekte ise Ortabahçe karşımıza bir “Mücadele Alanı” olarak çıkmaktadır. Ortabahçe'de uzun süredir var olan siyasi gruplar bir noktada çatışma pratikleri geliştirmiştir. Ayrıca mekânsal ayrışma olarak da karşımıza çıkan bu gruplar arası

ve bunun ortaya çıkarttığı çatışma özellikle 1990-2010 yılları arasında Ortabahçe'ye yönelik söylemin çok önemli bir kısmını oluşturur. Fakat bu söylemde medyanın da büyük rolü olduğu belirtilmelidir. Medya, seçici ve manipulatif davranarak Ortabahçe hakkında sansasyonel temsillere yönelmiştir. Bu bağlamda medya temsilleri toplumun gerçekliğini inşa etmede kullandığı en büyük araçlardan biri olarak devreye girmiş ve Ortabahçe'nin bir kaos ortamı olduğuna dair söylemi oluşturmuştur.

Son olarak ise mikro ölçekte Ortabahçe bir "sahne" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düzlemde bu mekân tamamen bireyin alanıdır. Ortabahçe'de öne çıkan kavramlar artık görünmek, tanışmak, sosyal medya ve tüketim gibi bireyi ilgilendiren kavramlar olmuştur. Bu açıdan bu düzlemde Ortabahçe bireyin gündelik hayatının bağlamı olmaktan öteye gitmese de yine de birey üzerinden toplumu yansıtmakta özel bir yere sahiptir. Bu düzlemde bir başka bireyselliğin bir başka yansıması da Ortabahçe'nin semantik bir mekân oluşundan kaynaklanır. Mekân ve yer her koşul altında anıların duygusal zeminleridir (Benmayor, 2010). DTCF de insanların genç dönemlerini yaşadığı, tanışıp evlendikleri ya da yaşamlarını yönlendirecekleri diğer kararları aldıkları yerdir.

Belirgin mekânlar hem bireyin hem de toplumun hikâyesinde öne çıkmakta, hatta hikâyelerine yön vermektedir. Bu açıdan herhangi bir disiplinin mekânları boş birer kap olarak konumlandırmasının yanlış olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bu tarz bir bakış mekân kavramını kurduğumuz denklemden çıkarmakta, deyim yerindeyse onu önemsizleştirmektedir. Coğrafya ise mekânı odak noktasına alan bir bilim olarak gün geçtikçe farklı konulara farklı kavramlarla yaklaşmaktadır.

Ortabahçe'yi ele alan bu çalışma, insan ve mekân arasındaki etkileşimin başka bir boyutu olan mekânın anlamına odaklanmaktadır. Ortabahçe ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi gibi mekânların anlamlarının kavranması, insan-mekân etkileşimini açığa çıkarmakla ilgili olsa da bunun dışında birçok noktada faydalı olacaktır. Toplum hafızasında yer etmiş bu mekânların anlamları; hem bunları kuranların hem de kullananların ürünüdür. Coğrafya da diğer disiplinlerin aksine analizine mekânı ekleyerek değil, en başından mekânı odak noktasına alarak farklı bir bakış açısı sunar. Bu çalışma, insanın oluşturduğu kültürel peyzajdan bir kesiti ortaya koyarak bunu

sosyal ve siyasi tarihten de yararlanarak ve mekânsallık özü çevresinde aktarmaya çalışmıştır. Ortabahçe'nin bize aktardığı bir mekânın hem coğrafi hem de sosyal bir olgu olduğudur.

Tuan'ın “Mekân ve Yer: Hümanist Perspektif” adlı çalışmasında yerlerin sembolleşmiş ya da fark edilemeyen yerler olarak değerlendirildiğini görürüz. Fakat aynı zamanda Tuan (1979) birçok yerin farklı seviyelerde hem sembolleşmiş hem de fark edilmeyen yerler olabileceğini savunur. Bu doğrultuda DTCTF ilk bakışta kavranan anlamıyla sembolleşmiş bir yerdir. Fakat bireysel ve bireyler arası ölçeklerde ise kesinlikle fark edilemeyen yerlerdendir. Sonuç olarak Ortabahçe, belki de her gün yıkılan ve yeniden kurulan anlamlarıyla söylemsel bir inşadır.

KAYNAKÇA

Anderson J (2015) *Understanding Cultural Geography: Places and Traces* (Routledge, London).

Appadurai A (1996) *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization* (University of Minnesota Press, Minneapolis).

Asarkaya İC (2013). 1975-76 dil-tarih ülkücü işgalinin kırılış öyküsü. <http://marksinsakali.blogspot.com/2013/02/1975-76-dil-tarih-ısgalinin-kırls-oykusu.html>

Aydoğan M (2017). <https://www.pinterest.dk/pin/448671181626396529> DTCF Bahçesi.

Benmayor R (2010) Contested Memories of Place: Representations of Salinas' Chinatown. *The Oral History Review* 37(2): 225-234.

Cresswell T (2004) *Place. A Short Introduction* (Blackwell Publishing: Malden).

Cresswell T (2009) Place. In *International Encyclopedia of Human Geography* (Elsevier, Oxford).

Culcasi K, Gokmen M (2009) The Face of Danger: The Beard in the US Media Representations of the Middle East. *Journal of Media Geography* 3(2): 45-67.

Çan GB (2019). DTCF'li Olmak. <http://www.izedebiyat.com/yazi.asp?id=53144>.

- Çığ MI (2002) Çivi Çivi Söker, Söyleşi: Serhat Öztürk (İş Bankası Yayınları, İstanbul)
- De Graaf G (2001) Discourse Theory and Business Ethics: The Case of Bankers' Conceptualizations of Customers. *Journal of Business Ethics* 31(4): 299-319.
- Delgado-Gaitan C, Trueba H (1991) Crossing Cultural Borders: Education for Immigrant Families in America (Falmer Press, Bristol).
- Demir Ö, Acar M (1997) Sosyal Bilimler Sözlüğü (Vadi yay. Baskı, Ankara).
- Elpinoras (2009). Yeni Başlayanlar için DTCF. <https://tr.instela.com/yeni-baslayanlar-icin-dtcf---2974340>
- Erbaş H (2017) Bir Cumhuriyet çınarı sözlü tanıklıklarla Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin 75 yılı (İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul).
- Erdoğan G (2017) Yüksek Kaldırım Street Kamusal Mekânda İletişim Aracı Olarak Grafiti: Beyoğlu, Yüksek Kaldırım Sokağı Örneği. *Journal of Human Sciences* 14(1): 50-62.
- Foucault M (1981) The Order of Discourse. Young RJ (Ed.) içinde. *Untying the Text* (Routledge, Londra).
- Habermas J (2004) Kamusal Alan. Özbek M (Ed.) İçinde, *Kamusal Alan* (Hill Yayıncılık, İstanbul).
- Hall, S. (1997). The Work of Representation. Representation in Cultural Representations and Signifying Practices (Sage, Londra).
- Hart JF (1982) The Highest Form of the Geographer's Art. *Annals of the Association of American Geographers* 72(1): 1-29.

Huesmann LR, Moise-Titus J (1999) The Role of Cognitions in Mediating the Effects of Childhood Exposure to Violence on Adult Aggression: A 15 Year Comparison of Youth in Four Countries. *9th Meeting of the European Society for Developmental Psychology*. Spetses, Greece, September 12-17.

Işık O (1994) Değişen Toplum/Mekân Kavrayışları: Mekânın Politikleşmesi, Politikanın Mekânsallaşması. *Toplum ve Bilim* 64(65): 7-36.

Kropotkin P (1915) *Mutual Aid: A Factor of Evolution* (Heinemann: London).

Lacan J (2013) Psikanalizin dört temel kavramı seminer 11. Kitap,(çev. Nilüfer Erdem), İstanbul, Metis Yayınları.

Massey D, Bird J, Curtis B, Putnam T, Robertson G, Tickner L (1993) *Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change. Power-geometry and a Progressive Sense of Place* (Routledge, London).

Münüsoğlu H (2017) *İrk Lekesi: Türkiye'de Antropolojinin Kurulma ve Kurumsallaşma Sorunlarına Tarihsel Bir Yaklaşım: DTCF Örneği* (Heretik Yayıncılık, İstanbul).

Nora P (1989) *Between Memory and History: Les lieux de mémoire. Representations* 26(7): 11-24.

Olick JK, Robbins J (1998) *Social Memory Studies: From "Collective Memory" to the Historical Sociology of Mnemonic Practices. Annual Review of Sociology* 24(1): 105-140.

Özçağlar A (2009) *Coğrafyaya Giriş* (Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara).

Patton MQ (2014) *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (Pegem Akademi, Ankara).

Paul Z (1959) *Town and Square; from the Agora to the Village Green* (Columbia UP, Columbia).

Relph E (1976) *Place and Placelessness* (Pion, London).

Savage M, Bagnall G, Longhurst B (2005) *Globalization and Belonging* (Sage: London).

Sennett, R. (1996). *Kamusal insanın çöküşü*, çev. Serpil Durak-Abdullah Yılmaz. (Ayrıntı Yayınları, İstanbul).

Sertkaya OF (2001) Atatürk ve Türk Dili. *Türk Dili Dergisi* 599: 541-551.

Shapiro MJ (1992) *Reading the Postmodern Polity: Political Theory as Textual Practice* (University of Minnesota Press, Minnesota).

Şeşen E (2015) *Öğrenci Hareketleri ve Medya: Geçmişten Günümüze Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Örneğinde Medyanın Öğrenci Hareketlerine Bakışı*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara.

Taşçı H (2014) *Bir Hayat Tarzı Olarak Şehir, Mekân, Meydan* (Kaktüs Yayınları, İstanbul).

Taylor SE, Peplau LA, Sears DO (2007) *Sosyal psikoloji*, çev. Ali Dönmez. (İmge Kitabevi, Ankara).

Torkington K (2012) *Place and Lifestyle Migration: The Discursive Construction of 'Glocal' Place-Identity*. *Mobilities* 7(1): 71-92.

Touraine A (2002) *The Importance of Social Movements*. *Social Movement Studies* 1(1): 89-95.

Tuan YF (1974) *Topophilia* (Prentice Hall, New Jersey).

Tuan YF (1979) *Space and Place: Humanistic Perspective*. In *Philosophy in Geography* (Springer, Dordrecht).

Türeyen MN (2002) *Yükseköğretim Kurumları-Kampüsler*. (Tasarım Yayın Grubu, İstanbul).

Uysal A, İçen H (2019) Nevşehir'in Sosyoekonomik ve Demografik Dönüşümünde Hacı Bektaş Veli Üniversitesinin Rolü. *I. Uluslararası Kapadokya Felsefe ve Sosyal Bilimler Kongresi*. Nevşehir, Türkiye, Nisan 25-27.

Ünal E (2017) Lacancı Söylem Kuramı: Histeriğin Söylemine dair bir Vaka Örneği. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi* 4(2): 10-25.

Valentine G, Longstaff B (1998) Doing Porridge: Food and Social Relations in a Male Prison. *Journal of Material Culture* 3(2): 131–152.

Yücel Spahıu E (2002) Michel Foucault - Foucaultcu İktidar, Söylem ve Özne Kavramları. *Kurgu Dergisi* 19: 271-182.

Warnaby G, Medway D (2008) Bridges, Place Representation and Place Creation. *Area* 40(4): 510-519.

Williams S, Lew AA (2014) *Tourism Geography: Critical Understandings of Place, Space and Experience* (Routledge, London).

İNTERNET KAYNAKLARI

www.aturkicimizde.org/pictures/2245

www.facebook.com/yokusdergi/

www.onedio.com/haber/ankara-universitesi-dil-ve-tarih-cografya-fakultesi-717265

<https://www.pinterest.dk/nikitakomen16>

<https://www.pinterest.dk/pin/448671181629218303/>

www.sputniknews.com/turkiye/201502261014186277/

www.twitter.com/umuthepicimizde

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: HASAN İÇEN
Uyruğu: T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi: KONAK/ 29.04.1992
Tel: 0539 475 33 00
E-posta: Hasanicenn@gmail.com
Yazışma Adresi: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi – 2000 Evler Mah. Zübeyde
Hanım Cad. 50300/NEVŞEHİR

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Ankara Üni.	2014
Pedagojik Formasyon	Ege Üni.	2015
Yüksek Lisans	Nevşehir HBV Üni.	Devam Ediyor

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2017	Hacı Bektaş Veli Üni.	Arş. Gör.

YABANCI DİL: İngilizce

YAYINLAR:

1 Bir Mekânsal Ayrışma Faktörü Olarak Konut Kiraları

HASAN İÇEN (20.06.2019 -22.06.2019) ,

Yayın Yeri:1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi, 2019

Uluslararası Tam metin bildiri

---

2 Arazi Kullanımı Değişiminde Üniversitenin Etkisi: Nevşehir Örneği

AHMET UYSAL,HASAN İÇEN (25.04.2019 -27.04.2019) ,

Yayın Yeri: I. Uluslararası Kapadokya Felsefe ve Sosyal Bilimler Kongresi, 2019

Uluslararası Tam metin bildiri

---

3 Nevşehir'in Sosyo-ekonomik ve Demografik Dönüşümünde Hacı Bektaş Veli
Üniversitesinin Rolü

AHMET UYSAL,HASAN İÇEN (25.04.2019 -27.04.2019) ,

Yayın Yeri: I. Uluslararası Kapadokya Felsefe ve Sosyal Bilimler Kongresi,
2019

Uluslararası Tam metin bildiri

---

4 Çocuk Coğrafyalarında İnternet ve Mahremiyet

AHMET UYSAL,HASAN İÇEN (03.10.2019 -05.10.2019) ,

Yayın Yeri: II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi , 2019

Uluslararası Tam metin bildiri

---

5 Kamusal Mekânlarda Gündelik Hayatın Korku Coğrafyaları

AHMET UYSAL,HASAN İÇEN (20.06.2019 -22.06.2019) ,

Yayın Yeri: 1. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi, 2019

Uluslararası Tam metin bildiri
